

Національний університет фізичного виховання і спорту України
Міністерство освіти і науки України

Національний університет фізичного виховання і спорту України
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПАВЛЕНКО ОЛЕКСІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК: 796.323.2.085:378](477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БАСКЕТБОЛЬНОГО КЛУБУ НА БАЗІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук
з фізичного виховання та спорту

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 Павленко О. Ю.

Науковий керівник
Мічуда Юрій Петрович, доктор наук
з фізичного виховання та спорту, професор

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Павленко О.Ю. Комплексний підхід до організації діяльності баскетбольного клубу на базі закладу вищої освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту (доктора філософії) за спеціальністю 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт». – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2019.

Дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі підвищення ефективності діяльності спортивних, зокрема баскетбольних, клубів закладів вищої освіти. Показано взаємообумовленість та позитивний взаємовплив розвитку студентського спорту, спортивних клубів та баскетболу. Визначено сучасні світові тенденції розвитку баскетболу у закладах вищої освіти, що стосуються організації студентських загальнонаціональних змагань, функціонування спортивних клубів та забезпечення підготовки баскетбольних команд, формування національних студентських збірних команд у країнах з високим рівнем розвитку баскетболу. Стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в оптимізації участі команд закладів вищої освіти України передбачають збільшення вагомості та популярності Студентської баскетбольної ліги. До стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності спортивних клубів для забезпечення підготовки баскетбольних команд на найближчу перспективу віднесено широке застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти; на віддалену – відокремлення клубів у самостійну структуру з самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивної та оздоровчо-фізкультурної роботи, співпрацею із закладами вищої освіти. Підтвердженням практичної значущості запропонованих напрямів є передовий світовий досвід, підтримка 78,6 % експертів ($W=0,83$, $p<0,01$), позитивний ефект від запроваджених реформ у

студентському баскетболі, збільшення учасників Студентської баскетбольної ліги України: закладів вищої освіти – на 74,5%, студентів – на 123,7%, спортсменів, які грають тільки за студентські команди, – на 5,1%.

Мета дослідження – обґрунтування стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу із забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд закладу вищої освіти.

Наукова новизна:

- уперше обґрунтований і представлений комплексний підхід та напрями його реалізації в організації діяльності баскетбольних клубів, який передбачає забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд закладів вищої освіти на рівнях спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту з наданням переваги двом останнім напрямам спорту та фізичної культури;

- уперше продемонстровано, що запровадження клубної організації занять спортом, зокрема баскетболом, сприяло становленню студентського спорту як глобального соціального явища;

- уперше узагальнені сучасні світові тенденції розвитку баскетболу у закладах вищої освіти;

- уперше здійснено всебічний аналіз та обґрунтовано напрями оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу на найближчу та віддалену перспективи;

- уперше визначений сучасний стан та обґрунтовані напрями підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд на найближчу та віддалену перспективи;

- доповнені та розширені знання з історії спорту даними про розвиток спортивних клубів та баскетболу у студентському середовищі; з національних особливостей розвитку баскетболу – характеристикою студентських змагань та клубів; зі змагальної діяльності баскетболістів – про різновекторну участь команд закладів вищої освіти у змаганнях; з ресурсного

забезпечення підготовки баскетбольних команд – про залучення матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти; з організаційно-правових форм спортивних клубів – узагальненням нормативно-правових актів органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, які регулюють їх діяльність;

– набуло подальшого розвитку трактування поняття «спортивний клуб закладу вищої освіти», яке рекомендується застосовувати замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб», що обумовлено розповсюдженням спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності закладів вищої освіти на значно більшу частину суспільства, не обмеженої часовими межами навчання;

– підтвержені данні про важливу роль та місце студентського спорту у спортивному русі на міжнародному та національному рівнях; спорту та фізичного виховання, спортивних клубів та баскетболу у закладах вищої освіти.

Практична значущість роботи полягає у розробці стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу закладів вищої освіти для оптимізації участі у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд, які передбачають диференціацію та інтеграцію спортивної і фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Пропозиції та рекомендації можуть стати підґрунтям для удосконалення регламенту проведення Чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд, діяльності організацій, пов'язаних зі студентським спортом та баскетболом, баскетбольних клубів, секцій, відділень закладів вищої освіти, навчального процесу студентів та магістрантів закладів вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Основні положення і результати досліджень впроваджено в освітній процес кафедр менеджменту і економіки спорту (червень, 2018 р.) та спортивних ігор (червень, 2018 р.) Національного університету фізичного

виховання і спорту України, діяльність Спортивної студентської спілки України (червень, 2017 р.), департаменту організації та проведення змагань Федерації баскетболу України (червень, 2018 р.), Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації (листопад 2016 р.), баскетбольної команди «Політех» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» (грудень 2017 р.), що підтверджено відповідними актами.

У дисертаційній роботі обґрунтована актуальність досліджуваної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи, показано особистий внесок здобувача, подано інформацію про апробацію результатів роботи і впровадження їх у практику, зазначено кількість публікацій, у яких викладено основні положення дисертаційної роботи, структуру та обсяг дисертації.

Проведений аналіз науково-методичної літератури встановив, що розвиток клубної організації занять спортом, зокрема баскетболом, зробив студентський спорт глобальними соціальними явищами. Свідченням чого є виявлена послідовність подій: об'єднання людей, створення клубів, виникнення спортивних клубів, започаткування університетських спортивних клубів, проведення змагань між клубами закладів освіти країни, створення національних спортивних університетських асоціацій, запровадження міжнародних зустрічей спортивних студентських клубів, виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів, проведення комплексних міжнародних університетських змагань. Необхідність вирішувати у сучасних умовах, крім приватних завдань студентського спорту, загальну соціальну проблему поширення занять спортом та руховою активністю серед населення обумовили науковий пошук шляхів удосконалення діяльності клубів.

Представлено використані у роботі методи досліджень, обґрунтовано доцільність їх застосування, описано організацію досліджень. В опитуванні взяли участь 168 учасників Студентської баскетбольної ліги України, представники 76 закладів вищої освіти, 14 експертів.

Для визначення сучасних світових тенденції розвитку баскетболу у закладах вищої освіти узагальнено досвід США, Російської Федерації, Австралії, Сербії та Іспанії. Для всіх країн є характерним проведення регулярних загальнонаціональних змагань серед студентських команд з поділом їх на групи відповідно до рівня їх спортивних досягнень та забезпечення. У змаганнях беруть участь переважно спортсмени, які не грають за професійні клуби. Спостерігається різноманітність організаційних форм, контингенту, послуг, форм господарської діяльності спортивних, зокрема баскетбольних клубів закладів вищої освіти. Баскетбольні клуби надають повний спектр спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг широким верствам населення, яке активно залучено до співпраці. У забезпеченні підготовки баскетбольних команд максимально використовуються внутрішні та зовнішні ресурси закладів освіти. Спортивні клуби активно проводять маркетингову діяльність. У комплектуванні національних команд застосовують два підходи: запрошення найсильніших спортсменів з професійних клубів або виключно гравців студентських команд.

Показано, що сучасний стан розвитку студентського баскетболу в Україні характеризується низьким рівнем конкурентоспроможності на Всесвітніх літніх Універсиадах національних збірних команд, які формуються переважно представниками професійних клубів. Команди закладів вищої освіти широко представлені у Суперлізі, Вищій та Першій лігах (32,5 %). У перших чемпіонатах Всеукраїнської студентської баскетбольної ліги брали участь лише понад 40 команд. Для участі в Студентській баскетбольній лізі

України більшість закладів вищої освіти підсилюють склад своїх команд гравцями Суперліги, Вищій та Першій ліг.

До стратегічних напрямів оптимізації участі баскетбольних команд закладів вищої освіти на найближчу перспективу віднесено поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у національному чемпіонаті серед студентських команд, чому сприятиме вдосконалення регламенту змагань, поширення участі команд закладів вищої освіти в аматорських лігах; пріоритетність виступу у Студентській баскетбольній лізі, з представників якої мають формуватися національні збірні для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах, поступове зменшення участі студентських команд у професійних та напівпрофесійних лігах.

З'ясовано, що функціонування спортивних, зокрема баскетбольних, клубів у закладах вищої освіти України характеризується наявністю великої кількості нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність і відносяться до широкого кола галузей законодавства. Спортивні клуби залежать від сукупності різноманітних зв'язків і співвідпорядкованості з чисельними державними та громадськими організаціями. Виявлена різноманітність організаційно-правових форм занять баскетболом у закладах вищої освіти та недостатня поширеність клубів (відсутність у 44,7 % закладів). Найбільший вплив на клуби мають чинники закладів вищої освіти. Баскетбольні команди використовують переважно матеріальні ресурси закладів вищої освіти, ігноруючи нематеріальні.

Запропоновано стратегічні напрями реалізації комплексного контролю в організації діяльності клубу для підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти. На найближчу перспективу це широке застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти. На віддалену перспективу – відокремлення у самостійну структуру з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг;

співпраця із закладом вищої освіти щодо здійснення практики студентів, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців; запровадження практики залучення волонтерів; формування власної навчально-тренувальної бази; формування та реалізація програми соціального захисту членів клубу; запровадження медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки команд; входження до інноваційної структури закладу вищої освіти; поширення видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності; формування бренду та позитивного іміджу клубу; проведення маркетингових досліджень; налагодження зв'язків з бізнес-структурами; перехід на повний госпрозрахунок.

Практична значущість запропонованих напрямів підтверджена передовим світовим досвідом, результатами опитування фахівців, позитивними результатами реформування студентського баскетболу, зокрема збільшенням учасників Студентської баскетбольної ліги України: закладів вищої освіти – на 74,5%, студентів – на 123,7%, спортсменів, які грають тільки за студентські команди, – на 5,1%.

Ключові слова: заклад вищої освіти, спортивний клуб, баскетбол, команди, змагання, забезпечення, комплексний підхід, стратегічні напрями.

ANNOTATION

Pavlenko O. Comprehensive approach of organizing basketball club activities based on higher education institution. – Qualified scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for a candidate degree in physical education and sports (Doctor of Philosophy), specialty 24.00.01 «Olympic and professional sport». – National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the actual problem of improving the efficiency of sports, in particular, basketball clubs of higher education institutions. Interdependence and positive mutual influence of the development of student

sports, sports clubs and basketball are highlighted. The modern world tendencies of basketball development for higher education institutions concerning the organization of national student competitions, functioning of sports clubs and preparation of basketball teams, formation of national student teams in the countries where basketball is highly developed are determined. Strategic directions for optimizing the participation of the higher education institutions teams in Ukraine provide increasing importance and popularity of the Student Basketball League. The strategic directions of providing training for basketball teams for the near future include the widespread use of internal and external material and non-material resources of higher education institutions; for the distant future - clubs separation into an independent structure with self-provision of all areas of activity, diversification of sport and recreational and physical education work, cooperation with higher education institutions. The confirmation of the practical significance of the proposed areas are the world leading experience, support of 78,6% experts ($W = 0,83$, $p < 0,05$), positive effect of the implemented reforms on student basketball, increasing the number of the participants of the Student Basketball League of Ukraine: higher education institutions – up to 74,5%, students – 123,7%, athletes who play only in student teams – 5,1%.

The aim of the research is to substantiate the strategic directions of the comprehensive approach implementation for organizing the activities of the basketball club to ensure the preparation and participation in competitions of higher education institutions teams.

Scientific novelty:

– for the first time, a comprehensive approach and directions for its implementation in the organization of activities, carried out by the basketball clubs of higher education institutions, are under consideration, as well as preparation and participation in competitions of higher education institutions teams at higher levels of professional, reserve and mass sports, with the benefit for the last two areas of sport and physical activity culture;

- for the first time it is demonstrated that the introduction of a club organization in sports, particularly in basketball, contributed to the formation of student sport as a global social phenomenon;
- for the first time the modern tendencies of basketball development in higher education institutions are specified;
- for the first time, the optimization directions for participation of students, teams of Ukrainian higher education institutions in basketball competitions for the nearest and long-term prospects are analysed and justified;
- for the first time, the current state and justified directions of increasing the effectiveness of basketball teams preparation for the nearest and distant prospects are determined;
- for the first time, knowledge of the history of sports data on the development of sports clubs and basketball in the student environment is structured and distributed: as for the national peculiarities of basketball development – characteristics of student competitions and clubs; as for the competitive activity of basketball players – the multi-vector participation of the higher education institutions teams in competitions; as for resource support for the preparation of basketball teams – the funding of higher education institutions; as for the organizational and legal forms of sports clubs – generalisation of normative legal acts of legislative and executive bodies, public organizations regulating activities in this sphere;
- the further development of the notion use of «higher education institution sports club». This notion is recommended instead of the narrower concept of «student sports club», which is the result of the propagation of sports, physical education and recreation activities carried out by higher education institutions in a much larger part of society, is not limited by the period of studying;

– the approved data on the importance of student sport in the sport movement on both international and national levels; physical education, sports clubs and basketball in higher education institutions.

The practical significance of the work is to develop strategic directions for optimizing participation in competitions and to increase the effectiveness of training providing for basketball teams of higher education institutions that provide the differentiation and integration of sports with physical education and recreation activities.

Proposals and recommendations are to become the basis for improving the regulation rules of the Ukrainian Basketball Championship among the student teams, carrying out activities of the organizations related to student sports and basketball clubs, sections, departments of higher education institutions, educational process of students and graduate students of higher education institutions of the specialty 017 «Physical Culture and Sport».

The main provisions and research results were implemented into the educational process of the department of sport management and economics (June 2018), the sports games department (June 2018) of the National University of Ukraine on Physical Education and Sport, the activity of the Students Sports Union of Ukraine (June 2017), Department of the organization and holding of competitions of the Basketball Federation of Ukraine (June 2018), the All-Ukrainian Student Basketball Association (November 2016), the basketball team «Polytech» of the National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (December 2017), which is confirmed by the relevant acts.

In the thesis, the relevance of the problem, the aim, tasks, object and subject of the research are determined. The scientific novelty and practical significance of the work are highlighted, personal contribution of the applicant is presented, information on the approbation of the work results and their introduction into practice is provided. The publications which outline the main provisions of the thesis, the structure and volume of the thesis are indicated.

The analysis of scientific and methodological literature determined that the development of the club organization of sports, in particular basketball, made student sport become a global social phenomenon. It is evidence by the sequence of events: association of people, formation of sports clubs, the establishment of university sports clubs, competitions between clubs of national higher education institutions, the establishment of national sports university associations, the introduction of international sports student clubs meetings, the emergence of international sports associations of students, conducting complex international university competitions. The need to solve the present conditions, in addition to the individual tasks of student sport, the general social problem of the sports and physical activity spread among people led to multiple scientific researches to improve the activities of the clubs.

The research methods used in the work are presented, the use of them is justified, the organization of the research is described. The poll was attended by 168 participants of the Ukrainian Student Basketball League, representatives of 76 higher education institutions and 14 experts.

To determine the current world trends in basketball development of higher education institutions, the experience of the United States, the Russian Federation, Australia, Serbia and Spain was studied. It is typical for all countries to conduct regular national competitions among student teams, dividing them into groups according to the level of their sports achievements. Participating athletes who do not play in the professional clubs are mainly involved in the competition. Here is a variety of organization forms, contingent services form of economic activity of sports clubs, in particular basketball clubs of higher education institutors. Basketball clubs provide a full range of sports training, physical education, recreational, supplementary and related services to the population, which is actively involved in the cooperation. For the preparation of basketball teams, the internal and external resources of higher education institutions are used up to their maximum. Sports clubs extensively conduct marketing activities. The national

teams use two approaches: the invitation of the strongest athletes from professional clubs or individual players of student teams.

It is shown that the current state of student basketball development in Ukraine is characterized by low level of competitiveness at the World Summer Universiade of national teams, which are formed mainly by the representatives of professional clubs. Teams of higher education institutions are widely represented in the Super League, High and First Leagues (32,5%). During the first championships of the All-Ukrainian Student Basketball League only more than 40 teams participated. To take part in the Ukrainian Student Basketball League, most higher education institutions enhance their teams with the players of the Super League, High and First League.

Strategic directions for the participation optimizing of the basketball teams of higher education institutions in the nearest future include the gradual restriction of the representation of professional clubs players in the national championship among student teams, which will be facilitated by the improvement of the competition rules, the expansion of the participation for the higher education institutions teams in amateur leagues; the priority of the performance in the Student Basketball League, which representatives must form national teams for the participation in the World Summer Universiade, gradually reduce the participation of student teams in professional and semi-professional leagues.

It was stated that the functioning of sports clubs, in particular basketball, ones, in higher education institutions of Ukraine, is characterized by the presence of a large number of legal acts regulating their activities and relating to a wide range of legislation branches. Sports clubs depend on a combination of diverse relationships and co-subordination with numerous state and non-governmental organizations. The variety of organizational and legal forms of basketball training in higher education institutions and the inadequate prevalence of clubs (absent in 44,7% of institutions) is revealed. The greatest influence on clubs is caused by the

factors of higher education institutions. Basketball teams use mostly material resources of institutions of higher education, ignoring the intangible ones.

Strategic directions of integrated control implementation in the club's activity organization are proposed for increasing the effectiveness of providing training for basketball teams in higher education institutions. In the foreseeable future, there is a widespread use of internal and external material and non-material resources of higher education institutions education. For a long-term perspective, such points will take place: separation into an independent structure with diversification of sports training, sports and recreational, additional and related services; cooperation with the higher education institution on the practice of students, retraining and advanced training of specialists; introduction of volunteer involvement practices; formation of own training base; formation and implementation of the social protection program of members of the club; introduction of medical-biological and psychological support for the preparation of teams; entry into the innovative structure of the higher education institutions; publishing and informative-resource activities; formation of a brand and a positive image of the club; conducting marketing researches; establishment of relations with business structures; transition to full state payment.

The practical significance of the proposed directions is confirmed by the best international experience, the results of the poll of specialists, the positive results of the reform of student basketball, in particular the increase of the member of participants in the Ukrainian Student Basketball League: institutions of higher education – 74,5%, students – 123,7%, athletes playing only for student teams – 5,1%.

Key words: higher education institutions, sports club, basketball, teams, competitions, providing, comprehensive approach, strategic directions.

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Павленко О. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2016;3:21-5. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

2. Павленко ОЮ. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку студентського баскетболу в світі та в Україні. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017;7(89):16-9. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

3. Павленко О. Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017;4(60):78-85. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

4. Павленко О. Представництво закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2017;4(30):82-91. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

5. Павленко ОЮ. Функціонування спортивних клубів закладів вищої освіти у провідних країнах світу з баскетболу. Український журнал медицини, біології та спорту. 2018;Т.3;5(14):327-32. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

6. Павленко О. Навколишнє середовище спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Костюкевич ВМ, ред. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. № 5(24). Вінниця; 2018. с. 246-51. Фахове видання, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Павленко О. Видання газети «Студентський баскетбол» як засіб популяризації спорту серед студентів. В: Друкарство молоде: зб. тез доп. 14-ї Міжнар. наук.-техн. конф. студентів і аспірантів; 2014 Квіт 15-17; Київ. Київ; Кн. 2. с. 84-5.

2. Павленко ОЮ. Студентський баскетбол як засіб підготовки професійних спортсменів. В: Актуальні питання фізичної культури. Матеріали 5-ї Міжнар. електронної наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених; 2015 Квіт 20-24; Одеса. Одеса; 2015. с. 68-9.

3. Мічуда ЮП, Павленко ОЮ. Організаційні аспекти розвитку сучасного студентського спорту. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури та спорту. Матеріали 3-ї Регіон. наук.-практ. інтер.-конф. за участю міжнародних спеціалістів [Інтернет]; 2015 Трав 6-8; Харків. Харків; 2015. Доступно: http://hdafk.kharkov.ua/ua/component/blog_calendar/2015/05/06?Itemid=253. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці мети та завдань дослідження, здійсненні досліджень та формулюванні висновків. Внесок співавтора – участь в обговоренні результатів дослідження.*

4. Павленко ОЮ. Соціально-економічні аспекти студентського спорту в США. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 8-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2015 Верес 10-11; Київ. Київ; 2015. с. 29-30. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

5. Павленко ОЮ. Історико-хронологічний аналіз розвитку спортивних клубів у студентському спорті. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 9-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2016 Жовт 12-13; Київ. Київ; 2016. с. 23-4. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

6. Павленко ОЮ. Рівень представництва баскетболу на універсиадах. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 10-ї Міжнар. наук.

конф. [Інтернет]; 2017 Трав 24-25; Київ. Київ; 2017. с. 146-7. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

7. Павленко ОЮ. Науково-практичні засади комплексної організації діяльності спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 11-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2018 Квіт 10-12; Київ. Київ; 2018. с. 354-5. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Павленко ОЮ, Павленко ЮО. Законодавство та нормативно-правові основи інформаційного забезпечення підготовки спортсменів. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2014;31(3):11-4. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі нормативно-правових актів та узагальненні отриманих результатів досліджень. Внесок співавтора – допомога у виборі напрямку дослідження, участь в обговоренні результатів дослідження, формулюванні висновків.*

2. Павленко О, Павленко Ю. Система забезпечення спортивної підготовки. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2015;33(1):3-7. *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні дослідження та систематизації результатів досліджень. Внесок співавтора – участь в обговоренні результатів дослідження, формулюванні висновків.*

3. Павленко ОЮ. Ресурсне забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти: метод. рек. Київ: Поліграф плюс; 2016. 28 с.

4. Павленко О, Павленко Є, Павленко О. Системний підхід до реформування фізичної культури у закладах освіти. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2018;39(1):40-2. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні досліджень та формулюванні висновків. Внесок співавторів – участь в обговоренні результатів дослідження.*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	21
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД СПОРТИВНОГО РУХУ, СТУДЕНТСЬКОГО БАСКЕТБОЛУ, КЛУБІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ СУЧАСНИМ ПОТРЕБАМ СУСПІЛЬСТВА	31
1.1. Формування студентського спортивного руху та підвищення його значущості у сучасному суспільстві	31
1.2. Багатогранність діяльності спортивних клубів закладів вищої освіти у задоволенні сучасних соціальних потреб	41
1.3. Розвиток та сучасний стан баскетболу у студентському середовищі	49
Висновки до розділу 1	54
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	57
2.1. Методи дослідження	57
2.1.1. Системний метод	57
2.1.2. Дидактичний метод	58
2.1.3. Методи аналізу та обробки інформації	58
2.1.4. Історико-генетичний метод	59
2.1.5. Компаративістський метод	59
2.1.6. PEST-аналіз	60
2.1.7. Метод опитування	60
2.1.8. Метод моделювання	61
2.1.9. Методи математичної статистики	62
2.2. Організація дослідження	62
РОЗДІЛ 3. УЗАГАЛЬНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ	65

	ЗМАГАНЬ, КЛУБІВ, КОМАНД З БАСКЕТБОЛУ	
3.1.	Розвиток студентського баскетболу в США	66
3.2.	Сучасний стан розвитку баскетболу в закладах вищої освіти Російської Федерації	82
3.3.	Баскетбол у студентському спорті Австралії, Сербії та Іспанії	94
	Висновки до розділу 3	102
РОЗДІЛ 4.	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАСКЕТБОЛУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	105
4.1.	Сучасний стан та стратегічні напрями реалізації комплексного підходу щодо оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу	105
4.1.1.	Аналіз виступів студентських баскетбольних команд України у міжнародних змаганнях	106
4.1.2.	Участь клубів закладів вищої освіти в українських баскетбольних лігах	113
4.1.3.	Проведення змагань з баскетболу серед студентських команд	119
4.2.	Сучасний стан та стратегічні напрями реалізації комплексного підходу у забезпеченні підготовки баскетбольних команд на базі закладів вищої освіти України	133
4.2.1.	Нормативно-правове регулювання діяльності спортивних, зокрема баскетбольних, клубів у закладах вищої освіти	134
4.2.2.	Баскетбольні клуби, секції, відділення закладів вищої освіти в організаційній структурі спорту України	149
4.2.3.	Впорядкування факторів середовища прямого впливу на спортивні клуби закладів вищої освіти	157
4.2.4.	Забезпечення баскетбольних клубів, секцій, команд ресурсами закладів вищої освіти	164
4.2.4.1.	Організаційно-управлінське забезпечення	165

	20
4.2.4.2. Кадрове забезпечення	167
4.2.4.3. Матеріально-технічне забезпечення	169
4.2.4.4. Забезпечення соціальної підтримки членів клубу	171
4.2.4.5. Науково-методичне та медичне забезпечення	173
4.2.4.6. Інформаційне забезпечення	174
4.2.5. Фінансове забезпечення	176
4.3. Визначення ефективності реалізації комплексного підходу в розвитку баскетболу в закладах вищої освіти України	177
Висновки до розділу 4	182
РОЗДІЛ 5. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ	187
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	199
ВИСНОВКИ	203
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	208
ДОДАТКИ	234

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АСБ	– Асоціація студентського баскетболу
БК	– баскетбольний клуб
ВБСА	– Всеукраїнська баскетбольна студентська асоціація
ГО	– громадська організація
ДСФУ	– Далекосхідний федеральний університет
ЗВО (ЗО)	– заклад вищої освіти (заклад освіти)
ЗІДМУ	– Запорізький інститут державного та муніципального управління
ЗМІ	– засоби масової інформації
КФВС	– Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки
МДАФК	– Московська державна академія фізичної культури
МОН	– Міністерство освіти і науки
НТУ «КПІ»	– Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»
РССС	– Російський студентський спортивний союз
РФ	– Російська Федерація
СБЛУ	– Студентська баскетбольна ліга України
СК	– спортивний клуб
СССУ	– Спортивна студентська спілка України
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФБУ	– Федерація баскетболу України
ХДАФК	– Харківська державна академія фізичної культури
ЦСС	– Центр студентського спорту
AUS	– організація «Австралійський університетський спорт»
FIBA	– Міжнародна федерація баскетболу
NBA	– Національна баскетбольна ліга США
NCAA	– Національна асоціація студентського спорту
UCAM	– Католицький Університет Святого Антонія Іспанії
USSS	– Університетський спортивний союз Сербії

ВСТУП

Актуальність. Сучасний розвиток українського суспільства характеризується активним проведенням реформ у соціальній сфері. Відбуваються зміни стандартів у галузі освіти, фізичної культури та спорту, представлені у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [138], Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [137], Концепції реформування сфери фізичного виховання та спорту [91], Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року [69] та в інших нормативно-правових актах. Усе більшої актуальності набуває об'єднання громадян для спільної діяльності у задоволенні особистих та суспільних соціальних потреб. У цьому сенсі важлива місія у сфері фізичної культури та спорту покладається на спортивні клуби, які мають забезпечити активізацію спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності, надання фізкультурно-спортивних послуг різним верствам населення [67, 98, 216].

Під час створення спортивних клубів керуються рівнем популярності виду спорту, фізкультурно-спортивними уподобаннями населення [11, 37, 56, 130, 218]. До найпоширенішого виду змагальної діяльності, засобу рухової активності належить баскетбол [31, 61, 96, 161], яким в Україні займаються близько 40 тис. осіб, з них майже третина – у спортивних клубах закладів вищої освіти. Відмічається позитивний вплив занять баскетболом на фізичний, психічний та розумовий розвиток людей різного віку, зокрема студентської молоді [4, 40, 51, 209].

Системотворним чинником діяльності спортивних організацій є участь їхніх членів у змаганнях [55, 133, 134, 220]. Баскетбол представлено у програмі Всесвітньої літньої Універсіади, проводиться велика кількість студентських змагань різного рівня (міжнародних, загальнонаціональних,

відомчих, територіальних), спортсмени і команди закладів освіти беруть участь у професійних та аматорських баскетбольних лігах, найсильніших баскетболістів-студентів запрошують до молодіжних та національних збірних команд. Багатогранність змагальної діяльності баскетболістів [5, 32, 65] спонукає спортивні клуби комплексно розв'язувати завдання спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту.

Підвищуються вимоги до забезпечення підготовки спортсменів, команд [14, 204], зокрема у закладах вищої освіти [81, 83, 139]. Баскетбольні клуби прагнуть комплексно забезпечити спортсменів усіма необхідними умовами та послугами, які сприятимуть підвищенню ефективності їхньої тренувальної та змагальної діяльності. Можливості спортивних клубів у цьому напрямі визначаються досконалістю нормативно-правової бази [35, 164, 181], організаційно-управлінської структури [105, 126, 211], кадровим потенціалом [30, 46], матеріально-технічним забезпеченням [49, 102, 131], оперативністю впровадження нових знань та технологій [2, 10, 74, 178, 210], наявністю медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки спортсменів [29, 33, 41, 176], інформаційною комунікацією [77, 127, 145], рівнем соціальної підтримки спортсменів [13, 47, 64, 207], фінансовими ресурсами [7, 12, 75, 206] та іншими чинниками, які стосуються сфери фізичної культури та спорту, освіти, студентського спорту, закладів вищої освіти.

Серед багатьох наукових праць, присвячених фізичній культурі та спорту у закладах вищої освіти [9, 45, 53, 60, 71, 87] спостерігається недостатність досліджень, що стосуються висвітлення значущості спортивних клубів; окреслення сучасних тенденцій їх функціонування; оптимізації участі студентських команд у змаганнях; виявлення факторів навколишнього середовища, які впливають на ефективність клубної роботи; пошуку доцільних організаційно-правових форм спортивних клубів.

Такий стан справ стримує вирішення проблеми надання широкого спектра фізкультурно-спортивних послуг спортивними клубами закладів

вищої освіти широким верстам населення відповідно до покладених на них соціальних функцій. Виникла нагальна потреба у науковому пошуку організаційних засад діяльності баскетбольного клубу, які сприятимуть комплексному розв'язанню завдань фізичної культури та спорту; забезпечать наступність занять баскетболом майбутніх абітурієнтів, студентів із різним рівнем спортивної майстерності, випускників; залучать до вирішення фізкультурно-спортивних, організаційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інших актуальних питань фахівців та прихильників обраного закладу вищої освіти, фізичної культури та спорту, студентського спорту та баскетболу.

Зв'язок роботи із науковими планами, темами. Роботу виконано відповідно до «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» за темою 1.7 «Теоретико-методологічні та прикладні аспекти застосування інноваційних технологій у спортивному менеджменті» (№ держ. реєстрації 0111U001719) та Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10 «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (№ держ. реєстрації 0116U001622). Внесок дисертанта як співвиконавця теми полягав в обґрунтуванні, розробці та реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу відносно оптимізації участі команд закладу вищої освіти у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення їх підготовки.

Мета дослідження – обґрунтування стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу із забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд закладу вищої освіти.

Завдання:

1. Проаналізувати розвиток теоретичних і практичних засад спортивного руху, студентського баскетболу, клубів у закладах вищої освіти

за даними спеціальної літератури та мережі Інтернет, визначити їх відповідність сучасним потребам суспільства.

2. Узагальнити міжнародний досвід та виявити сучасні тенденції організації студентських національних змагань, клубів, команд з баскетболу.

3. Здійснити аналіз та обґрунтувати стратегічні напрями реалізації комплексного підходу до оптимізації участі команд закладу вищої освіти у змаганнях, що стосуються різних напрямів спорту та фізичної культури.

4. Визначити сучасний стан та обґрунтувати стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу із забезпечення підготовки команд на базі закладу вищої освіти.

Об'єкт дослідження – організація діяльності баскетбольного клубу на базі закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – реалізація комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу закладу вищої освіти із забезпечення підготовки команд та оптимізації їх участі у змаганнях.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження утворює сукупність методів наукового пізнання, оцінювання та наочно-практичного перетворення діяльності баскетбольних клубів закладів вищої освіти з метою отримання масиву достовірної та репрезентативної інформації, її аналізу та узагальнення, описання і пояснення фактів, обговорення тенденцій і закономірностей, виділення причинно-наслідкових зв'язків, розробки практичних рекомендацій.

В роботі використано такі методи: системний – для розгляду складу, структури, організації, функціонування, положення в середовищі, розвитку баскетбольних клубів закладів вищої освіти як цілісного явища; діалектичний – з метою дослідження студентського спорту та баскетболу, баскетбольних клубів закладів вищої освіти в русі, розвитку, взаємозв'язку і суперечностях; аналізу та обробки інформації – для узагальнення, перетворення та інтерпретації наукових та емпіричних даних, які

застосовувалися в ході дослідження; історико-генетичний – для розкриття послідовності подій і змін властивостей, функцій студентського спорту, спортивних клубів та баскетболу в процесі їх історичного розвитку; компаративістський – з метою виявлення тотожності і відмінності в організації і забезпеченні підготовки та участі у змаганнях баскетбольних команд закладів вищої освіти в країнах з високим рівнем розвитку баскетболу та в Україні; PEST-аналіз – для упорядкування факторів сфер освіти і фізичної культури та спорту, студентського спорту, закладів вищої освіти, що впливають на діяльність спортивних клубів; опитування – з метою оцінки поточного стану студентського баскетболу, баскетбольних клубів, секцій та відділень закладів вищої освіти в Україні, виявлення стратегічних напрямів їх розвитку на найближчу та віддалену перспективи; моделювання – для відображення, репрезентації та екстраполяції інформації про організацію та функціонування баскетбольних клубів закладів вищої освіти як об'єкта пізнання; математичної статистики – з метою фіксації та реєстрації кількісних характеристик досліджуваних подій та явищ, визначення ступеня узгодженості думок експертів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– уперше обґрунтований і представлений комплексний підхід та напрями його реалізації в організації діяльності баскетбольних клубів, який передбачає забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд закладів вищої освіти на рівнях спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту з наданням переваги двом останнім напрямам спорту та фізичної культури;

– уперше продемонстровано, що запровадження клубної організації занять спортом, зокрема баскетболом, сприяло становленню студентського спорту як глобального соціального явища, яке характеризується виявленою послідовністю подій: об'єднання людей, створення клубів, виникнення спортивних клубів, започаткування університетських спортивних клубів,

проведення змагань між клубами закладів освіти країни, створення національних спортивних університетських асоціацій, запровадження міжнародних зустрічей спортивних студентських клубів, виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів, проведення комплексних міжнародних університетських змагань;

– уперше узагальнені сучасні світові тенденції розвитку баскетболу у закладах вищої освіти: проведення регулярних загальнонаціональних змагань серед студентських команд з розподілом їх на групи відповідно до рівня їх спортивних досягнень та забезпечення; участь у національних студентських змаганнях переважно спортсменів, які не грають за професійні клуби; різноманітність організаційно-правових форм спортивних клубів; надання баскетбольними клубами повного спектра спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг широким верствам населення з активним їх залученням до співпраці; максимальне використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів закладів освіти у забезпеченні підготовки баскетбольних команд; проведення клубами активної маркетингової діяльності; наявність двох підходів до комплектування національних команд, а саме із запрошенням найсильніших спортсменів з професійних клубів або винятково гравців студентських команд—уперше здійснено всебічний аналіз та обґрунтовано напрями оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу: на найближчу перспективу – поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у національному чемпіонаті серед студентських команд, чому сприятиме вдосконалення регламенту змагань, поширення участі команд закладів вищої освіти в аматорських лігах; на віддалену перспективу – пріоритетність виступу у Студентській баскетбольній лізі, з представників якої мають формуватися національні збірні команди для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах, поступове зменшення участі студентських команд у професійних та напівпрофесійних лігах;

– уперше визначений сучасний стан та обґрунтовані напрями підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд: на найближчу перспективу – широке застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти; на віддалену перспективу – відокремлення баскетбольного клубу у самостійну структуру з самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивної та оздоровчо-фізкультурної роботи, співпрацею із закладами вищої освіти;

– доповнені та розширені знання з історії спорту даними про розвиток спортивних клубів та баскетболу у студентському середовищі; з національних особливостей розвитку баскетболу – характеристикою студентських змагань та клубів; зі змагальної діяльності баскетболістів – про різновекторну участь команд закладів вищої освіти у змаганнях; з ресурсного забезпечення підготовки баскетбольних команд – про залучення матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти; з організаційно-правових форм спортивних клубів – узагальненням нормативно-правових актів органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, які регулюють їх діяльність;

– набуло подальшого розвитку трактування поняття «спортивний клуб закладу вищої освіти», яке рекомендується застосовувати замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб», що обумовлено поширенням спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності закладів вищої освіти на значно більшу частину суспільства, не обмежену часовими межами навчання;

– підтвержені дані про важливу роль та місце студентського спорту у спортивному русі на міжнародному та національному рівнях; спорту та фізичного виховання, спортивних клубів та баскетболу у закладах вищої освіти.

Практична значущість роботи полягає у розробці стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності

баскетбольного клубу закладів вищої освіти для оптимізації участі у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд, які передбачають диференціацію та інтеграцію спортивної і фізкультурно-оздоровчої діяльності. Матеріали дисертації можуть бути корисними для фахівців Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства молоді та спорту України, Спортивної студентської спілки України, департаменту олімпійських видів спорту Міністерства молоді та спорту України, Федерації баскетболу України, Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації, а також спортивних клубів закладів вищої освіти.

Рекомендації та пропозиції можуть стати основою для формування стратегії розвитку студентського баскетболу; оптимізації регламенту проведення чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд; удосконалення діяльності організацій, пов'язаних зі студентським спортом та баскетболом, баскетбольних клубів, секцій, відділень закладів вищої освіти, навчального процесу студентів та магістрантів закладів вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Основні положення і результати досліджень впроваджено в освітній процес кафедри менеджменту і економіки спорту (червень, 2018 р.), кафедри спортивних ігор (червень, 2018 р.) Національного університету фізичного виховання і спорту України, в діяльність Спортивної студентської спілки України (червень, 2017 р.), департаменту організації та проведення змагань Федерації баскетболу України (червень, 2018 р.), Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації (листопад 2016 р.), баскетбольної команди «Політех» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» (грудень 2017 р.), що підтверджено відповідними актами (додатки Е–М).

Особистий внесок здобувача у спільних наукових працях. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, використано лише ідеї та

положення, отримані автором особисто, які відображають авторське бачення вирішення проблеми підвищення ефективності студентського баскетболу, удосконалення діяльності баскетбольних клубів закладів вищої освіти. Внесок співавторів – у виборі напрямів дослідження, обговоренні результатів.

Апробація роботи. Матеріали дисертаційного дослідження оприлюднено на XIV Міжнародній науково-технічній конференції студентів і аспірантів «Друкарство молоде» (Київ, 2014); LV ювілейній Міжнародній сесії молодих учасників національних олімпійських академій (Олімпія, Греція, 2015); VI Міжнародній електронній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Актуальні питання фізичної культури» (Одеса, 2015); III Регіональній науково-практичній інтернет-конференції за участю міжнародних спеціалістів «Стратегічне управління розвитком фізичної культури та спорту» (Харків, 2015); VIII–XI Міжнародних конференціях молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2015–2018).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 17 публікаціях, серед них: 6 статей у фахових виданнях України, які включено до міжнародної наукометричної бази; 7 праць апробаційного характеру; 4 додатково відображають результати наукових досліджень.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається із анотацій, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендації, висновків, списку літературних джерел (232 найменування, з них 86 зарубіжних авторів) та додатків (11), містить 20 таблиць та 19 рисунків. Дисертаційну роботу представлено на 248 сторінках загального обсягу.

РОЗДІЛ І

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД СПОРТИВНОГО РУХУ, СТУДЕНТСЬКОГО БАСКЕТБОЛУ, КЛУБІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ СУЧАСНИМ ПОТРЕБАМ СУСПІЛЬСТВА

У даному розділі наведено матеріал, присвячений аналізу та узагальненню науково-методичної літератури й документальних джерел, які відображають ступінь розробки різних теоретичних та практичних аспектів виникнення, функціонування та перспективи розвитку студентського спортивного руху, спортивних клубів (СК) закладів вищої освіти (ЗВО), студентського баскетболу.

1.1. Формування студентського спортивного руху та підвищення його значущості у сучасному суспільстві

Зародження і формування міжнародного студентського спортивного руху відбувалося за складних соціальних, політичних умов [16, 42, 155]. Організація студентського спортивного руху почалось у ХІХ ст., коли створення СК в університетах заклало основу для проведення змагань між спортсменами та командами цих закладів освіти. Серед них змагання між англійськими університетами Оксфорд і Кембридж із гри в крикет у 1827 р., між командами Гарвардського та Єльського університетів з веслування, які відбулися у США у 1852 р., між командами американських університетів з бейсболу (1859 р.), американського футболу (1869), легкої атлетики (1872), регбі (1874), баскетболу (1896) тощо [119, 213].

Поширення змагань між ЗВО привело до створення спортивних університетських асоціацій. Спочатку вони утворювались з окремих видів спорту: Веслувальна асоціація коледжів Америки (1858 р.), Міжвузівська

асоціація спортсменів-аматорів Америки (1873), Американська студентська бейсбольна ліга (1879) тощо. Пізніше в Америці почали формуватися комплексні спортивні студентські структури: Південна міжвузівська спортивна асоціація (1894), Західна конференція (1896) тощо [225]. США належить першість у створенні національної Міжуніверситетської спортивної асоціації, яка у 1905 р. об'єднала тринадцять університетів і пізніше, у 1910 р., змінила назву на Національну асоціацію студентського спорту. Подібні асоціації стали утворюватися в Австралії (1906), Польщі (1908), Чехословаччині (1910), Швеції та Норвегії (1913) тощо [218].

Проведення міжнародних зустрічей студентів призвело до утворення у 1919 р. Міжнародної конфедерації студентів, під егідою якої до початку Другої світової війни проводились Міжнародні університетські ігри. Після Другої світової війни у результаті протистояння капіталістичних і соціалістичних країн було утворено дві міжнародні структури: Міжнародна спілка студентів (ISU, 1946 р.) та Міжнародна федерація університетського спорту (FISU, 1948), які паралельно проводили свої комплексні міжнародні змагання – Міжнародні університетські ігри та «Тижні університетського спорту». Їх протистояння тривало до 1957 р., коли у чемпіонаті світу серед університетів взяли участь студенти різних країн. Результатом примирення стало входження членів Міжнародної спілки студентів в Міжнародну федерацію університетського спорту та проведення, починаючи з 1959 р., комплексних змагань – Універсіад [79, 113].

Універсіади стали основою розвитку студентського спорту, що надало системний характер, організаційну та змістовну структуру фізкультурно-спортивної діяльності в молодіжному середовищі світу та окремих країн [42, 128].

На теренах сучасної України у 1911 р. на Галичині було утворено Спортивне товариство студентів вищих шкіл «Україна», яке проіснувало до 1944 р. У Російській імперії для систематизації й реєстрації всіх

студентських секцій, гуртків і товариств, проведення єдиних всеросійських студентських змагань з 1916 р. діяло Загальне Московське студентське спортивне товариство [89]. У Союзі Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) 1926 р. Центральне бюро «Пролетстуда» провело перші всесоюзні студентські змагання. З 1936 р. почали функціонувати 64 добровільних спортивних товариства (ДСТ) профспілок, серед яких багато займалися організацією роботи колективів фізичної культури, змагань, пропагандою занять спортом у закладах освіти. У 1957 р. усі вони були об'єднані у ДСТ «Буревісник». Починаючи з 1951 р., проводились Всесоюзні студентські спартакіади, а з 1957 р. – Всесоюзні спортивні студентські ігри [30]. У 1987 р. «Буревісник» разом з іншими спортивними товариствами профспілок об'єднався у Всесоюзне добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок (ВДФСТП), яке у 1991 р. було реорганізовано у спортивне товариство профспілок «Україна».

В Україні для державного управління спортом та фізичною культурою серед дітей та молоді у 1992 р. утворено Центральний спортивний клуб «Гарт» у структурі органу державної виконавчої влади з освіти. З 1993 р. діє Всеукраїнське громадське об'єднання «Спортивна студентська спілка України» (СССУ), яка представляє національні інтереси у міжнародному студентському спортивному русі та у всіх заходах, які проводить Міжнародна федерація університетського спорту. У 2001 р. в органі державної виконавчої влади з освіти створено Комітет з фізичного виховання та спорту (КФВС) для належної організації відповідної роботи у закладах освіти. Кожні 2 роки проводиться Універсіада України [119, 155].

Студентський спорт має багатогранне та різноманітне значення для розвитку студентів у ЗВО на основі організації фізкультурно-спортивної роботи, підготовки та участі у фізкультурних та спортивних заходах. Організаційними особливостями студентського спорту є доступність і можливість займатися спортом у межах навчальних дисциплін з фізичного

виховання та спорту, у позанавчальний час у спортивних секціях, відділеннях, групах та самостійно; брати участь у студентських спортивних змаганнях обраного рівня на постійній основі [45, 83].

Визначають такі протиріччя студентського спорту: прагнення студентів одержати вищу професійну освіту і їх націленість на підвищення свої спортивної кваліфікації; педагогічні можливості соціалізації особистості спортсмена у студентському спорті і неготовність педагогічного складу до її цілеспрямованої та планомірної реалізації; недолік систематизованих науково-теоретичних і практичних даних про керування студентським спортом і регламентуючі вимоги з боку державних, регіональних і освітніх структур; відсутність обґрунтованої координації в діяльності державних органів освіти, фізичної культури, спорту, молодіжної політики й багаторівневий розвиток спорту серед студентів університетів; динамічний розвиток фізкультурно-спортивного руху й уповільнене вдосконалювання нормативних, фінансових і організаційних умов управлінням розвитку студентського спорту в університетах; необхідність еволюційної інтеграції вітчизняної системи студентського спорту в міжнародну систему й дискретний розвиток управління вітчизняним студентським спортом [38, 79, 86, 118, 232].

Серед сучасних тенденцій розвитку студентського спорту у світі визначають: ефективну систему державного регулювання розвитку спорту в закладах освіти (ЗО); розгляд фізичного виховання і спорту як невід'ємної визначальної ланки національної системи освіти; високий соціальний статус національних студентських спортивних організацій, які тісно співпрацюють з державними органами; наявність нормативно-правової бази розвитку фізичного виховання та спорту в ЗО; сучасну матеріально-технічну базу для заняття спортом молодого покоління; ефективну систему організації

національних студентських змагань, підготовки та участі спортсменів у міжнародних змаганнях; сучасне інформаційне забезпечення діяльності з розвитку фізичного виховання і спорту в ЗВО, пропаганду національних і міжнародних досягнень в області студентського спорту; активну міжнародну діяльність, спрямовану на зміцнення авторитету країни шляхом широкого представництва у керівних міжнародних органах студентського спорту та організації міжнародних заходів [81, 83, 101, 107].

Студентський спорт визначають як значне соціально-культурне міжнародне явище, що відіграє важливу міжнародну роль у підтримці зв'язків молоді та університетів і намаганнях зробити світ стабільним та мирним [90, 147, 183]. Аналізуючи соціальну функцію студентського спорту, автори [160, 206, 232] підкреслюють, що навчання у ЗВО є останнім часовим проміжком, у якому є можливість зорієнтувати молодь на позитивні цінності життя, соціальну поведінку, методи досягнення життєвих цілей. Тому студентський спорт та його розвиток розглядаються як один з важливих напрямів формування сучасної молоді, її підготовленості до майбутнього професійного, соціального та особистого життя.

Соціокультурний зміст фізкультурно-спортивної діяльності розкривається не тільки в його ціннісному змісті, але й у мотивах, що спонукають до неї. Славко О.Л., за результатами проведених соціологічних опитувань, показує, що рангова структура цих мотивів виглядає так: 1) бажання підвищити фізичну підготовленість; 2) оптимізувати вагу, поліпшити фігуру; 3) зміцнити здоров'я; 4) виховати волю, характер, цілеспрямованість; 5) зняти втому й підвищити працездатність; 6) досягти спортивних успіхів; 7) вчасно одержати залік з фізичної культури; 8) звичка до такого роду занять; 9) виховати гарну манеру, культуру рухів; 10) раціонально витратити час; 11) бажання не відставати від друзів; 12) бажання відстояти честь факультету, курсу [147].

Серед головних функцій, які має виконувати фізичне виховання у ЗО, студентський спорт, розглядають зміцнення здоров'я та фізичної підготовленості молоді [36, 139]. Відзначається зменшення інтересу молоді до регулярних занять фізичними вправами і спортом, що погіршує загальне здоров'я суспільства і приводить до значних наслідків у соціальній сфері, нівелюється значення студентського спорту щодо формування здорової особистості, з гармонійно розвиненим інтелектуальним, духовним і творчим потенціалом, задоволенні потреб у руховій активності та організації дозвілля [45, 86, 119].

Причинами недостатньої ефективності чинної системи фізичного виховання студентів є низький рівень фізичного стану і здоров'я школярів та абітурієнтів; надання пріоритету в навчальному процесі нормативному підходу; зниження інтересу та мотивації у студентів до традиційної форми організації занять з фізичного виховання; відсутність диференційованого підходу у процесі фізичного виховання, недостатнє різноманіття форм організації фізичного виховання, збільшення навчального навантаження, зниження рухової активності, шкідливі звички та інші несприятливі чинники, що не дозволяють забезпечити необхідний рівень фізичної підготовленості та здоров'я студентів [9, 45, 60, 81, 119].

Перспективним напрямком розв'язання зазначених проблем визначається впровадження фізичного виховання зі спортивною спрямованістю у ЗВО з урахуванням вільного вибору студентами виду спорту, враховуючи його популярність серед студентів, можливості навчально-спортивної бази ЗВО та наявність фахівців із видів спорту у викладацькому складі кафедри фізичного виховання [9, 151]. Підкреслюється, що багато сучасних видів спорту, наприклад, баскетбол, волейбол, регбі, зародились саме у студентському спорті, у якому модель спорту П'єра де Кубертена може бути найкраще реалізована [90, 119].

У реалізації соціальної функції студентського спорту важливим стає зближення фізичної культури та спорту, перенос високих спортивних технологій в практику фізичного виховання, забезпечення тренувального процесу і організації педагогічного контролю студентів, чітке розмежування на масовий спорт та спорт вищих досягнень, диференціація процесу навчання, індивідуальний підхід до тих, хто займається спортом, оптимальне поєднання прийомів, форм і засобів навчання з урахуванням їх відповідності змісту освіти і реальних можливостей навчання [54, 107, 207, 221].

Розвиток студентського спорту сприяє збереженню цілісності фізкультурно-спортивного руху. Справедливим є визначення студентського спорту, як одного етапу з багаторівневої підготовки спортсменів. Рапорт Л.А., у результаті аналізу інформаційних документів, узагальнення досвіду міжнародного спортивного студентського руху (бюлетені, матеріали FISU), вивчення національних програм розвитку студентського спорту (Болгарії, Великої Британії, Німеччини, Італії, Канади, Китаю, Монголії, Польщі, Румунії, США, Франції, Японії) – прийшов до узагальнюючого висновку, що студентський спорт у багатьох країнах є основою національної спортивної політики і регулюється державними законами та нормативними актами. Аналізуючи мотиви вступу абітурієнтів, автор виявив, що можливість продовжувати займатись спортом під час навчання є одним з основних мотивів вступу до ЗВО, а отримання спеціальності не є пріоритетом у студентів [140].

Студентський спорт розглядається як ефективний засіб підготовки висококваліфікованих спортсменів, як база і джерело поповнення збірних команд країни [5, 14, 87, 134].

Важливе місце у спортивному житті молоді посідають змагання. Їх проведення спонукає до здорового способу життя, емоційної розрядки, відчуття радості спілкування у здоровому середовищі не тільки учасників змагань, але і глядачів, які знаходяться на трибунах [55, 129, 147].

Уболівання за команду, спортсменів свого університету забезпечує безпечний вихід накопичених емоцій. Через позитивний приклад та співпереживання у процесі спостереження за змаганнями друзів відбувається виховний вплив на глядача [118].

Лапочкін С. В. [79] виділив основні фактори, що впливають на успішний розвиток студентського спорту:

- дієва законодавча база і багаторівневі організаційні структури, що координують студентські спортивні програми;
- різні джерела фінансування і правова захищеність діяльності в сфері студентського спорту;
- матеріальна підтримка студентів-спортсменів;
- урахування фінальних студентських змагань при затвердженні національного календаря спортивних заходів;
- щорічне встановлення рейтингу університетів залежно від офіційних результатів проведення змагань;
- спільна, скоординована та регламентуюче затверджена спільна діяльність студентськими лігами, студентськими та професійними клубами з видів спорту;
- взаємозв'язок програм розвитку фізичного виховання в університетах більшості країн світу.

Важливим є наявність нормативних основ фінансування студентського спорту, де значну роль відіграє не тільки держава, але й представники вітчизняного бізнесу, які можуть надати значні ресурси для вдосконалення спортивної політики [7, 75, 78]. Такий підхід спостерігається у більшості країн, де фінансування студентського спорту здійснюється за рахунок спортивних стипендій університетів, держави, а також громадських організацій [14, 118].

Гаязова А. В. та Назмутдінов В. Я. [36] зупиняються на наступних актуальних проблемах студентського спорту:

- на межі переходу з юнацької (юніорської) вікової категорії у дорослий спорт останній позбавляється величезної кількості талановитих спортсменів, готових до подальшої самореалізації, з причини їх зіткнення з реаліями дорослого життя: необхідністю опанувати професію, заробляти, влаштовувати сімейне життя, які важко поєднувати з професійними заняттями спортом;

- певна частина молодих людей, які з тих чи інших причин не потрапили в поле зору тренерів на ранньому етапі, в подальшому майже позбавлена можливості реалізувати себе у спорті високих досягнень, хоча в разі створення необхідних умов для занять спортом, ці люди могли б проявити свої таланти;

- деяка частина перспективних спортсменів утрачає себе при переході від одного тренера до іншого і відчуває труднощі у соціальній адаптації, і як наслідок відбувається спад у спортивних результатах;

- відрив молодих людей, які готуються реалізувати себе в спорті високих досягнень, від загально-соціального середовища вже на самих ранніх етапах їх підготовки веде до відчуження від них основної маси однолітків, та неминуче – до скорочення кількості молодих людей, які прагнуть активно займатися спортом;

- відсутність інтересу у молоді до систематичних занять спортом, розвиток в студентському середовищі соціально-негативних явищ.

Досить актуальною є проблема адаптації професійних спортсменів, які після завершення кар'єри, опиняються без достатньої кількості професійних знань і недостатньою підготовкою до виробничої діяльності [13, 64, 118].

Наявність великої кількості соціальних, економічних, юридичних та інших факторів, задіяних в інноваційному розвитку студентського спорту, обумовила необхідність їх структуризації. Виділено сім інтегрованих кластерів управління системою студентського спорту: державне регулювання суспільних інституцій студентського спорту; механізм ідеологічного вектора

виховної роботи в студентському середовищі; правове регулювання суспільних відносин; механізм розвитку студентського спорту у вигляді економічно формалізованого тренда; наукове забезпечення студентського спорту; компоненти підготовки спортсменів, а також умови, що сприяють розкриттю їх таланту; кадрове забезпечення студентського спорту (рис.1.1).

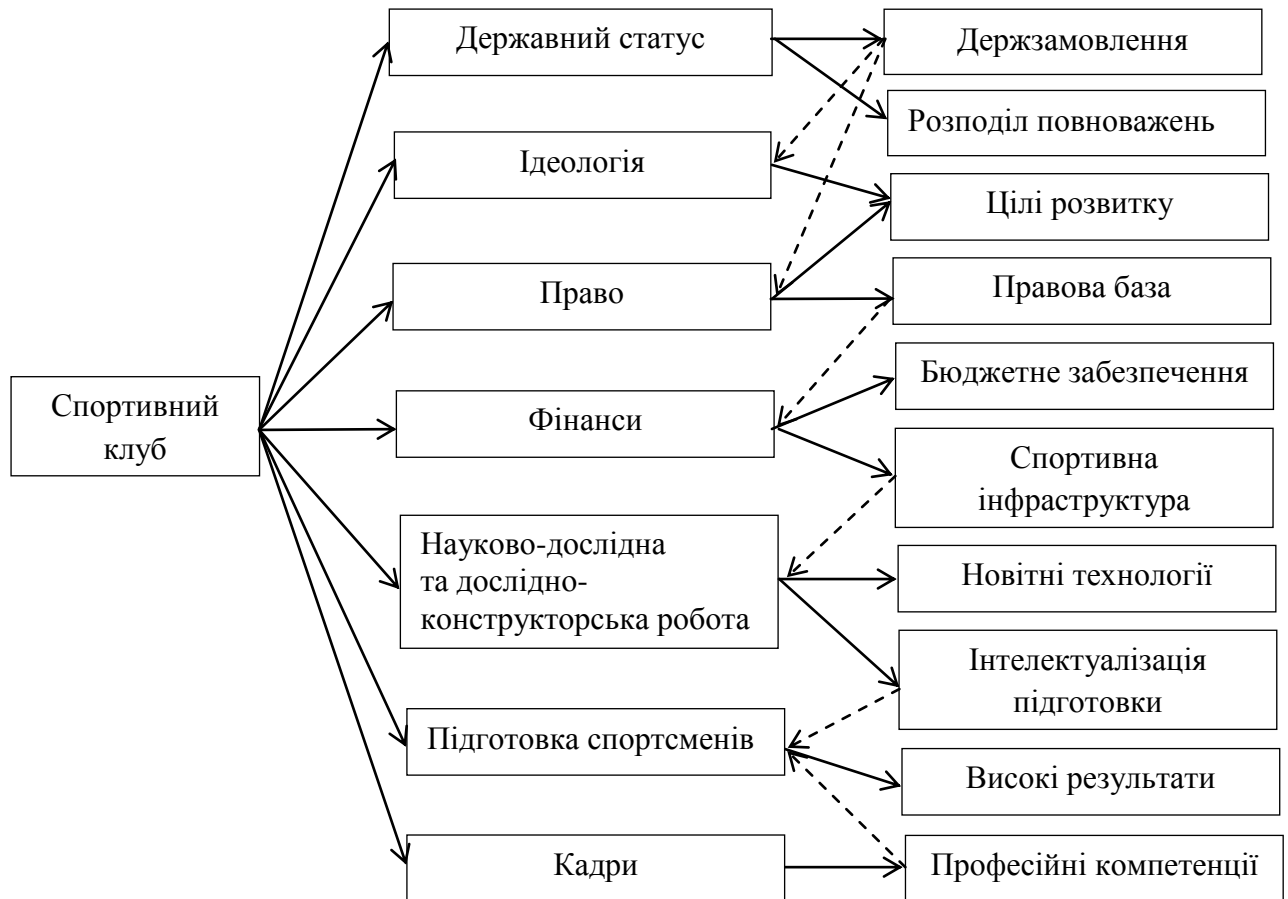

Рис. 1.1. Інноваційна модель управління системою студентського спорту Російської Федерації [38]

Таким чином, студентський спорт розглядають як суттєве соціальне явище, яке має багату історію, до якого залучена значна частина суспільства і на яке покладається розв'язання багатьох завдань, які виходять за межі навчання молоді в ЗВО.

1.2. Багатогранність діяльності спортивних клубів закладів вищої освіти у задоволенні сучасних соціальних потреб

Під терміном «клуб» розуміють добровільне об'єднання людей для сумісної колективної діяльності із суспільно-ціннісним та особисто-значущим змістом у відповідності до їх загальної мети та інтересів (політичних, наукових, творчих, спортивних тощо) [63, 76, 189].

Клуби мають довгу історію. Найраніше згадування про об'єднання людей із загальною метою та інтересами відносяться до Древньої Греції (V сторіччя до н.е.), де створювались, так звані, гетерії для взаємної підтримки у досягненні політичних та військових цілей, поклоніння конкретному божеству, поширення освіти та культури серед греків тощо [212]. У Древньому Римі функціонували содалітас (релігійні об'єднання), політичні, соціальні, культурні та професійні колегії [214].

Сучасна назва клуб (від англ. club – збивати докупи) виникла в Англії у XVII ст. Проведення сумісних розваг та спілкування фінансувалися складанням грошей (clubbing) учасників клубів [208]. Почався процес утворення спортивних клубів. У Шотландії виникли гольф-клуб (1676 р.), керлінг-клуб (1716), клуб з катання на ковзанах (1742); в Англії було організовано жокей-клуб (1727), крикет-клуб (1750) тощо. Хоча ще у XIV сторіччі у Франції, Англії та Німеччині почали створюватися братства, які об'єднували ремісників для занять тими або іншими фізичними вправами [76, 218]. Змінювався склад спортивних клубів: якщо традиційний англійський клуб представляли спортсмени та наймані робітники по їх обслуговуванню, то наприкінці XIX ст. – спортсмени, спортивні організатори, тренери, спортивні вболівальники [76]. На території України перші СК почали масово утворюватися наприкінці XIX сторіччя: з гімнастики – у 1865 р. (м. Львів), з футболу – у 1878 р. (м. Одеса), легкої атлетики – у 1887 р. (м. Київ), важкої атлетики – у 1895 р. (м. Київ) тощо [53, 119].

Вважається, що перший студентський клуб з'явився у 1816 р. у місті Берн (Швейцарія). Пізніше вони почали масово створюватися в інших країнах: в Єльському (1843 р.) та Гарвардському (1844) університетах США, Кембриджському (1846) та Оксфордському (1869) університетах Великої Британії, Сіднейському університеті Австралії (1854), Дублінському університеті Ірландії (1854), університеті МакГіл у Канаді (1877) тощо [213, 218, 225].

На території сучасної України перші спортивні студентські клуби почали утворюватися на початку ХХ ст. [17, 44]. На той час спортивні заклади за власних бажанням могли називатися товариством, гуртком або клубом [104]. Так, у 1906 р. в Українській академічній гімназії у Львові було засновано Український спортивний гурток [53]. У Російській імперії перший спортивний студентський гурток було створено у Санкт-петербурзькому політехнічному інституті у 1908 р., який раніш за інших скористався дозволом відкривати у 30 різні гуртки згідно Тимчасових правил організації студентських закладів відомства міністерства народної освіти 1901 р. На початок Першої світової війни у країні офіційно було зареєстровано 40 студентських спортивних гуртків: у Санкт-Петербурзі – 13, Москві – 6, Києві – 4, в інших містах – по одному. У СРСР офіційне вживання словосполучення «спортивний клуб» почалося з 1935 р. у статусі вищої форми колективу фізичної культури. У цьому ж році Народний комісар охорони здоров'я затвердив статут першого в СРСР студентського спортивного клубу 2-ого Московського медичного інституту [104, 166].

Золочевський В.В. [53] серед важливих подій розвитку фізкультурно-масової роботи зі студентською молоддю наприкінці ХІХ – першої половини ХХ ст. виділив заснування перших професійних СК, атлетичних гуртків, гімнастичних товариств, самодіяльних фізкультурних осередків, студентських спортивних гуртків ЗВО (1889–1917 рр.), укладання положення та методичних рекомендацій щодо організації гуртків фізичної культури,

створення гуртків з масових видів спорту у ЗВО (1918–1929 рр.), перехід від клубно-територіальних гуртків до виробничих колективів фізичної культури з поступовим об'єднанням їх у добровільні спортивні товариства профспілок (1930–1940 рр.). У 1970 р. до добровільного спортивного товариства «Буревісник» входило понад 600 студентських клубів, де займалось 1,5 млн фізкультурників, зокрема 70 тис. викладачів і наукових працівників.

Зміни соціально-політичного та економічного стану після розпаду СРСР змусили шукати відповідні зміни характеру, змісту, напряму, організаційних форм спортивної клубної роботи в Україні [118]. У сучасних умовах України спостерігається розширення мережі СК. Станом на 2015 р. в Україні діє 4,9 тис. СК, серед яких 712 за місцем навчання громадян країни [27].

СК належать до первинних організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, у яких безпосередньо проводиться навчально-тренувальна робота та різні форми фізкультурно-оздоровчих занять із населенням різних соціальних і демографічних груп. Ці заклади фізичної культури та спорту забезпечують розвиток визначених різних напрямів фізичної культури та спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги [24, 71, 119, 142].

СК класифікують за різними ознаками: за контингентом тих, хто займається; за цілями, які вирішуються, та їх кількістю; за обраними видами спорту та рухової активності; за масштабом; за видами та формами власності; у ставленні до прибутку тощо [130]. З урахуванням контингенту, який обслуговується, розрізняють СК промислових підприємств, компаній, фірм, студентські у ЗВО, шкільні, дитячо-юнацькі, аматорського та професійного спорту, територіальні (за місцем проживання, у парках), фітнес-клуби, фізкультурно-спортивні для інвалідів, лікувально-оздоровчі при поліклініках та на курортах тощо. За переліком послуг, що надаються, – комплексні, фізкультурно-оздоровчі та спеціалізовані (за одним або кількома видами

спорту). За організаційною формою – приватні, колективні (засновані на власності об'єднання громадян), комунальні та державні. За формою господарської діяльності – комерційні або некомерційні [130, 220].

В умовах глобалізації активізувались дослідження з порівняння місця СК у національних спортивних структурах, їх ролі в політиці та суспільстві, факторів, які впливають на їх розвиток на місцевому рівні [8, 188, 216]. Наприклад, у Нідерландах близько 5,7 млн чоловік або кожен третій є членами спортивних клубів. У країні налічується 25 тис. некомерційних клубів та 5 тис. комерційних спортивних провайдерів, фітнес-центрів і шкіл верхової їзди [14].

В умовах ринкових відносин спортивні та спортивно-оздоровні клуби розглядаються як основна організаційна форма спортивного менеджменту, де констатуючим компонентом є фізкультурно-спортивна послуга. Сприятливими факторами у цих умовах є високий рівень доходів населення, наявність фонду вільного часу, економічна зацікавленість бізнесу до активного співробітництва, зацікавленість державних структур. Основним показником ефективності менеджменту СК є економічний аналіз його діяльності, постійних та поточних витрат [7, 56, 75, 98].

Навка П. І. [102] запропонував концепцію регулювання сфери фізичної культури і спорту, побудовану на засадах теорії систем, а також специфічних механізмів підвищення ефективності функціонування спортивної галузі, яка побудована на методологічних основах і враховує сукупність впливу держави, підприємств, ЗО, спортивних закладів, а також механізм ефективного менеджменту фізкультури і спорту, оцінку ефективності функціонування спортивної галузі як фактору регулювання розвитку в умовах трансформації економіки, що забезпечує підвищення ефективності її функціонування завдяки оздоровленню нації та поповненню державного бюджету України.

Маркетинг має враховувати особливості фізкультурно-оздоровчих послуг, а саме їх нематеріальність, неможливість зберігання, невіддільність від постачальника або навколишніх умов, унікальність. Ключовою функцією маркетингу фізкультурно-оздоровчих послуг є вміння задовольнити потреби людей, ураховуючи види фізкультурно-оздоровчих послуг. Напрямами маркетингу є робота зі спонсорами та залучення безпосередніх споживачів послуг. Основними статтями отримання прибутку клубів за видами спорту є доходи від телетрансляцій, реклами, продажу квитків на спортивні видовища та клубної атрибутики. Крім того, співпраця із засобами масової інформації (ЗМІ) сприяє формуванню позитивного іміджу СК, підвищенню довіри до нього та репутації [56, 59, 72, 98, 220].

В Україні великі компанії зацікавлені у співробітництві тільки з обмеженим колом видів спорту, що надає безсистемний характер спортивному маркетингу [102, 181]. Повільний розвиток комерціалізації фізкультурно-спортивних організацій обумовлений, переважно, недостатньою фінансовою підтримкою. У зв'язку з цим виникають протиріччя між завданнями сфери фізичної культури і спорту у державі, задекларованими правами громадян на заняття фізичною культурою і спортом та умов діяльності спортивних товариств, клубів [24, 75, 80].

Для розв'язання проблем обмежених можливостей громадської організації та необхідності проведення нею комерційної діяльності у сучасних умовах пропонується функціонування СК, а також унітарного комерційного підприємства, ним заснованого, що дозволяє розмежувати два види діяльності:

– фізичну культуру та спорт, що спрямовані на досягнення відповідних показників здоров'я, фізичної форми та можливостей організму;

– комерційні послуги, що пов'язані із фізичною культурою та спортом, з відповідними платними послугами, що і забезпечують економічну можливість реалізації власне фізкультурних та спортивних досягнень [49].

Важливим напрямом діяльності СК є залучення волонтерів, наявність яких сприяє розвитку зв'язків із громадськістю, розв'язанню соціальних проблем спортсменів, позакомерційним відношенням, формуванню колективу однодумців [48, 188].

Для успішної діяльності СК важливим є розвиток змагального спорту для дітей як засобу виховання, а потім спортивної майстерності; стимулювання дітей та підлітків, які не придатні для змагального спорту, до занять спортом як хобі; залучення більше молодих тренерів та інструкторів; визначення та задоволення нових потреб; забезпечення економічної стабільності за рахунок платних послуг [118, 130].

Головною метою діяльності СК у ЗВО визначають створення сприятливих умов для занять різноманітними формами оздоровлення, фізичною культурою і видами спорту студентів, викладачів та працівників установи. Діяльність СК спрямована на формування у них потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури і спорту; залучення якнайбільше молоді, працівників до систематичних занять фізичною культурою та спортом; надання фізкультурно-оздоровчих послуг; організація і проведення змагань, інших спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходів тощо [24, 42, 71, 81, 132].

При певних умовах діяльність СК може розглядатись як специфічна система виховання та соціалізації у цілісному педагогічному процесі. Це досягається завдяки наявності конкретних прикладів дотримання здорового способу життя, стимуляції різнобічного неформального спілкування, інтеграції зусиль студентів та викладачів, забезпечення активної позиції студентів у діяльності клубу, мотивації студентів до дружньої групової солідарності, самовдосконалення, внутрішньо-групового суперництва, прагнення до високих індивідуальних показників і результатів, спортивного інтересу та потреби пізнання [100, 119, 142, 147].

Серед головних завдань студентського клубу визначається створення спортсменам високої кваліфікації необхідних матеріально-побутових умов для поєднання отримання освіти з активним заняттям спортом. Однак по закінченню навчання у ЗВО молодь часто втрачає інтерес до здорового способу життя. Запобігти цьому негативному явищу можна за рахунок підвищення загального рівня фінансування студентського спорту, що сприятиме функціонуванню СК, розвиненню інфраструктури, належній оплаті праці тренерів [81, 86, 139, 148].

Згідно з Положенням про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах, затвердженого Міністерством освіти і науки України у 2006 р., комплектація навчальних секцій та навчальних груп здійснюється з урахуванням спортивних інтересів студентів, їх стану здоров'я, фізичної та рухової (технічної) підготовленості, спортивної кваліфікації [92].

Відбувається пошук ефективних організаційних форм спортивної роботи зі студентами [37, 38, 100, 205]. Серед них відокремлення СК в самостійну структуру. Створення та функціонування СК на основі студентського самоврядування з організації та проведення внутрішньої спортивно-масової та оздоровчої роботи серед студентів при методичній допомозі кафедр фізичного виховання та спорту; міжуніверситетських регіональних відділень вищої спортивної майстерності з видів спорту з метою забезпечення необхідних умов для підготовки висококваліфікованих студентів-спортсменів [8, 118, 119, 148]. Функціонування СК як громадського об'єднання, відокремленого від ЗВО з найманими працівниками; професорсько-викладацькі та студентські громадські об'єднання; окремі структурні підрозділи, що займаються наданням послуг із навчально-тренувальної та/або спортивно-оздоровчої діяльності [87].

Передбачається функціонування центрів студентського спорту, які забезпечують створення сприятливих умов для поєднання навчання у ЗВО та

підготовки студентів до участі у головних міжнародних змаганнях [24, 70]. Створення СК державного рівня на базі великих університетів з диференціацією діяльності, розвиненою спортивною інфраструктурою, достатніми ресурсами, новими організаційними формами [83]. Об'єднання галузевих ЗВО у великі науково-освітні центри [38]. СК має стати об'єднуючою ланкою усіх суб'єктів спортивної студентської спільноти (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Модель спортивного клубу з виду спорту [103]

Усі ці намагання щодо модернізації діяльності СК обумовлені необхідністю розв'язувати не тільки тактичні завдання розвитку спорту в окремому ЗВО, а і загальні стратегічні проблеми реформування фізичної культури та спорту в освітній сфері [110].

Врахування вищезначених факторів свідчить про те, що для підвищення ефективності та результативності спортивної клубної діяльності, як багатогранного соціального явища, принципове методологічне та практичне значення має комплексний підхід. Необхідність врахування взаємодії всіх суб'єктів цього багатогранного соціального явища обумовлює

використання, замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб», терміну «спортивний клуб закладу вищої освіти» [119].

1.3. Розвиток та сучасний стан баскетболу у студентському середовищі

Уся історія виникнення та розвитку баскетболу пов'язана зі студентською молоддю. Саме для неї викладач фізичного виховання тренувальної школи Християнської асоціації молодих людей (пізніше Спрінгфілдський коледж) доктор Джеймс Нейсміт запропонував цю гру у 1891 р. Є думка, що назву для неї вигадав студент, який уперше побачив гру між товаришами. Баскетбол відразу набув популярності серед студентів. Так на першу офіційну гру між студентами та вчителями Спрінгфілдського коледжу, яка відбулася 11 березня 1892 р., прийшло понад 200 глядачів. У цьому ж році в баскетбол почали грати дівчата коледжу. На перші матчі серед жіночих команд чоловіків до спортивних залів не пускали [123, 202].

Поширення баскетболу у школах і коледжах США призвело до проведення матчів між їх командами, перші з яких відбулися у 1893 р. і вже у 1895 р. отримати офіційний статус. З 1901 р. ряд університетів (Чикаго, Мінесота, Колорадо, Дартмута, Колумбії та ін.) почали фінансово підтримувати чоловічі спортивні команди [203].

Завдяки місії Християнської асоціації молодих людей, армії та флоту США гра розповсюдилась серед коледжів Канади, пізніше поширилася у країни Сходу (Японію, Китай, Філіппіни), а в подальшому – у країни Європи та Південної Америки. Так 6 лютого 1904 р. в м. Онтаріо відбулася перша гра між канадськими університетами МакГіт та Куїнс. Університетські команди США були представлені у показовому баскетбольному турнірі на Іграх III Олімпіади, які відбулися в американському місті Сент-Луїс у 1904 р. [135, 202, 224].

На початку ХХ ст. баскетбол почав поширюватися на теренах сучасної України. Наприклад, в Одесі узнали про цю гру завдяки морякам пароплавів, які припливали з інших країн, та працівникам іноземних місій [50]. Початок поширення баскетболу в Російській імперії пов'язують із спортивним товариством «Маяк» у Петербурзі, у якому у 1906 р. було створено перші баскетбольні команди, а у 1909 р. відбулись перші зустрічі за виробленими правилами із судьями на стандартних майданчиках. Популярна гра була серед жителів інших міст, таких як: Харків, Катеринослав (Дніпро), Київ [32].

У Львові у 1908 р. була створена організаційна структура з розвитку баскетболу, яка складалась з десяти жіночих команд, суддівського корпусу, спортсменів-інструкторів, проводились два рази щорічно курси для вчителів фізичної культури Галичини, будувались майданчики. Для вивчення різних аспектів баскетболу в Англію була відправлена Марія Германівна, інструктор Товариства рухливих ігор і забав [32].

Початковий період розвитку баскетболу в Україні, як в інших країнах, пов'язаний з ЗО. Так із 1904 р. в Петербурзі працював американець Е. Мораллер, який демонстрував вправи з баскетболу своїм учням. У Західній Україні перша баскетбольна команда була створена в Українській академічній гімназії Львова при Українському спортивному гуртку. Показові ігри між шістьма командами українських та польських жіночих гімназій на урочистому відкритті Парку Товариства рухливих ігор 29 червня 1909 р. вважають днем народження баскетболу в Україні. В усіх ЗО широко розповсюджувались роздруковані правила змагань і методичні посібники. ЗО заклали клубну основу баскетбольним змаганням у період від 1910-го до 1914 рр. У 1910 р. виник перший спортивний молодіжний клуб – Спортивний гурток українських дівчат, у якому наймасовішою була секція з гри у кошиківку (баскетбол) [106, 123].

У Російській імперії завдяки пропагандистам фізичної культури і спорту Г. Дипперону, А. Скотаку та П. Бокішу елементи гри

використовувалися на заняттях фізичного виховання. Так, в Одесі у 1910 р. комісія керівників закладів середньої освіти прийняла рішення про організацію фізичних вправ та ігор на свіжому повітрі і вже у наступному році на території Британського атлетичного клубу було проведено спортивне свято, під час якого команди гімназії та училищ змагались з баскетболу [135].

Першої світової війни баскетбол знову повернувся до кола інтересів студентської молоді. У 1920 р. баскетбол був введений як обов'язкова дисципліна у навчальні програми Головної військової школи фізичного виховання робітників, Окружної школи інструкторів спорту та допризовної підготовки у Московському інституті фізичної культури, шкіл Всеобучу. Гра досить швидко стала популярною в Україні. У 1922 р. у баскетбол грали у Чернігові, Харкові, Одесі, Києві, Луганську, Полтаві, Сімферополі, Таганрозі, який тоді належав Україні. Баскетбол міцно ввійшов у систему фізичного виховання студентської молоді. Так, у 1922 р. в університеті ім. Артема у Харкові було організовано першу міську секцію баскетболу [135]. У цьому ж році у Західній Україні гра відродилась у Львівському політехнічному інституті [106]. За прикладом Львова баскетбол швидко поширився серед студентської молоді Дрогобича, Борислава, Коломиї, Тернополя, Станіславова, Стрия [32, 123].

Поступово студентський баскетбол стає важливою складовою в системі фізичного виховання СРСР. У 1930 р. у Харкові було відкрито інститут фізичної культури. До програми шестимісячних курсів підготовки керівників фізичної культури і шкіл було включено баскетбол. У чемпіонатах країни 1937–1940 рр. брали участь студентські команди «Буревісник» (Ленінград, Ростов-на-Дону, Москва), Державного ордена Леніна інституту фізичної культури (Ленінград), «Наука» (Тбілісі, Кутаїсі). Така тенденція зберігалася і після Другої світової війни. Крім вищезгаданих команд, у національних чемпіонатах виступали студентські баскетбольні команди Московського авіаційного інституту, «Жальгіріс» (Каунас), Мінського радіотехнічного

інституту, УСК (Тарту), «Університет» (Рига), СКІФ (Баку, Львів, Київ, Алма-Ата, Єреван), «Наука» (Київ, Кишинів, Ташкент, Петрозаводськ, Одеса, Ашхабад), Ленінградського електротехнічного інституту, Харчового інституту (Одеса), Техучилище (Харків), Технікуму фізкультури (Сталінабад). Більшість з них довго не затримувалися у вищій лізі. Багато вихованців студентських клубів стали видатними баскетболістами, тренерами, суддями [61, 177].

На базі студентської команди «СКІФ» (1944–1961 рр.) Київського інституту фізичної культури було сформовано знаменитий український баскетбольний клуб (БК) «Будівельник» (Київ) – багаторазовий чемпіон України, призер багатьох чемпіонатів СРСР, переможець Всесоюзних змагань (1963, 1967 рр.), чемпіон СРСР (1989) та багатьох міжнародних турнірів, базова команда формування збірної України впродовж чотирьох десятиліть [31, 135].

БК ЗВО широко були представлені у першостях Всесоюзної Центральної Ради Професійних Союзів (ВЦРПС). Так, з восьми команд-учасниць фіналу чоловічого турніру на Кубок ВЦРПС 1950 р. сім були студентськими. Баскетбол був постійно представлений у програмі Всесоюзної студентської спартакіади та Всесоюзних студентських іграх [61].

Студентський баскетбол широко представлений на міжнародній спортивній арені. У 1935 р. він дебютував на Міжнародних університетських іграх, які проходили у Будапешті. Проводились баскетбольні турніри у рамках Всесвітніх фестивалів молоді та студентів. До участі у цих комплексних студентських заходах залучалось багато українських баскетболістів. Першою серед них була Ніна Піменова, яка на II Всесвітньому фестивалі молоді та студентів (Будапешт, 1949 р.) у складі жіночої збірної команди завоювала золоті нагороди. Баскетбол входить до програми змагань усіх Всесвітніх літніх Універсіад. На I-й Всесвітній літній Універсіаді, які відбулися у 1959 р. у Турині, змагались тільки чоловічі

команди, але вже на наступній Універсіаді у Софії (1961 р.) до них приєднались жінки. У 1959 р. п'ять київських студентів стали чемпіонами Універсіади. На наступній Універсіаді 1961 р. уся команда київського клубу «СКІФ» представляла збірну СРСР і знов здобула золоті нагороди [32, 123]. Подальшій популяризації баскетболу серед студентської молоді сприяло підписання у 2007 р. угоди між Міжнародною федерацією студентського спорту (FISU) та Міжнародною федерацією баскетболу (FIBA) про подальше зміцнення тісної співпраці та підвищення рівня команд і суддівства [187].

Багато робіт присвячено вивченню причин популярності баскетболу серед студентської молоді. Серед них визначають, що баскетбол є економічно доступною руховою активністю, яка сприяє прояву найвищих фізичних та психічних можливостей, максимальній реалізації індивідуальних здібностей у цьому віці; виховує спритність, підвищує психоемоційну стійкість до стресових ситуацій, сприяє різнобічному розвитку координаційних та кондиційних здібностей; має великий оздоровчий вплив; сприяє досягненню високого рівня функціонування й надійності нервової, серцево-судинної системи, зорового й слухового аналізаторів, вихованню специфічної вправності рук, пальців, швидкості реакції, розподілу та перемиканню уваги, оперативному мисленню, емоційній стійкості та ініціативності; гармонічно об'єднує розумовий та фізичний розвиток студентів; має значний видовищний ефект; гармонійно поєднує індивідуалізм і колективізм [3, 40, 108, 156, 185].

До характерних особливостей баскетболу відносять: колективність дій, змагальний характер гри, комплексний характер впливу гри на функції організму і на прояв рухових здатностей, безперервність і несподіваність зміни ситуацій гри, самостійність дій, висока емоційність, регулювання варіативності фізичного навантаження [39, 135, 142, 179].

Ураховуючи велику популярність серед студентів, баскетбол розглядають як один із головних засобів їх професійної підготовки [4, 51].

Виявлено, що впровадження спеціалізованих баскетбольних груп для всіх охочих та груп вищої спортивної майстерності у ЗВО з урахуванням стану здоров'я, мотивації, інтересів та потреб студентів з більшою ефективністю формує у них ціннісне ставлення до засобів фізичної культури, створює передумови до їхнього фізичного саморозвитку й самореалізації [34, 66, 163].

Однак сучасні умови роботи непрофільних ЗВО в Україні встановлюють можливість лише вибіркової підготовки студентів з баскетболу, що обумовлено умовами проведення занять, нестачею інвентарю, відсутністю нових доступних навчально-методичних та нормативних матеріалів [82, 123, 162]. Складність підготовки студентських баскетбольних команд також пов'язана із протиріччям у завданнях, пов'язаних, з одного боку, із прагненням досягнути максимальних спортивних результатів, з іншого, із необхідністю фахового удосконалення в обраній професії [64, 96, 158].

Пропонується використовувати системний підхід, при якому заняття баскетболом розглядаються як цілісно-педагогічне утворення, у межах якого сумісно функціонують суб'єкти освітнього середовища [163, 165].

Таким чином, становлення та розвиток баскетболу у світі та в Україні нерозривно пов'язаний зі студентством. Це дає підстави вважати студентське середовище як найбільш сприятливий фактор проведення майбутніх реформ у баскетболі на міжнародному та національному рівнях.

Висновки до розділу I

У результаті аналізу науково-методичної літератури встановлено, що у сучасному науковому просторі накопичено багато інформації про організацію занять спортом, зокрема молоді, у конкретних історичних обставинах, що призвело до наукової дискусії про роль СК у ЗВО. Логічною аргументацією твердження про позитивний вплив розвитку студентського спорту, СК, баскетболу стало узагальнення та всебічне висвітлення наявної

інформації у хронологічній послідовності з розкриттям взаємозв'язку та взаємообумовленості подій, процесів у різних часових та просторових площинах.

Було визнано, що розвиток клубів зробив фізичну культуру та спорт у цілому та студентський спорт зокрема глобальним соціальним явищем. Свідченням цього положення є проведений аналіз послідовності подій: об'єднання людей; створення клубів; виникнення СК; започаткування університетських СК; проведення змагань між клубами ЗВО країни; створення національних спортивних університетських асоціацій; запровадження міжнародних зустрічей спортивних студентських клубів; виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів; проведення комплексних міжнародних університетських змагань.

Багато наукових праць, нормативно-правових документів ґрунтуються на комплексному підході і відображають мету та завдання, основні напрямки, технології, контроль, кінцевий результат роботи СК. Так, головною метою діяльності СК ЗВО визначають створення сприятливих умов для занять різноманітними формами оздоровлення, фізичною культурою і видами спорту студентів, викладачів та працівників установи. При такому підході втрачаються два важливі чинники, які надають цілісності та послідовності процесу багаторічного спортивного удосконалення або оздоровчої рухової активності. Перший пов'язаний з тим, що порушується наступність занять спортом та фізичною культурою під час переходу від авторитарного режиму спортивної та оздоровчо-фізкультурної діяльності у школі до особистісно-орієнтованого підходу у ЗВО. Другий обумовлений тим, що по закінченні навчання у ЗВО молодь часто втрачає інтерес до здорового способу життя, активних занять спортом, підтримання оздоровчої рухової активності за відсутністю належних умов. Необхідність розв'язувати не тільки приватні завдання розвитку спорту в окремому ЗВО, а і загальні проблеми сфери

фізичної культури та спорту обумовили пошук ефективних організаційних форм СК ЗВО.

Серед різноманітності видів спорту та рухової активності населення, зокрема молоді, вагоме місце посідає баскетбол, який виник та активно розвивався у студентському середовищі. Обґрунтовано багато шляхів удосконалення організації занять баскетболом студентів різних рівнів спортивної майстерності з врахуванням спрямованості їх професійної підготовки, однак відсутнє системне бачення ролі БК ЗВО у процесі реформування сфери фізичної культури та спорту, обумовленого сучасними потребами суспільства.

Таким чином, можна припустити, що для підвищення ефективності та результативності спортивної клубної діяльності принципового методологічного та практичного значення набуває реалізація комплексного підходу в організації діяльності СК із забезпечення підготовки та участі значно більшого кола населення, ніж представників ЗВО, у змаганнях, які стосуються спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту. Необхідність врахування взаємодії усіх суб'єктів цього явища обумовлює використання замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб» терміна «спортивний клуб закладу вищої освіти».

Матеріали розділу опубліковані у роботах автора [110, 113, 118, 119, 123, 124].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічне підґрунтя дослідження утворює сукупність методів наукового пізнання, оцінювання та наочно-практичного перетворення діяльності баскетбольного клубу (БК) ЗВО. Методи застосовувались з метою отримання масиву достовірної та репрезентативної інформації, її аналізу та узагальнення, описання і пояснення фактів, обговорення тенденцій і закономірностей, виділення причинно-наслідкових зв'язків, розроблення практичних рекомендацій.

2.1. Методи дослідження

Відповідно до об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження застосовували такі методи:

- системний;
- діалектичний;
- аналізу та обробки інформації;
- історико-генетичний;
- компаративістський;
- PEST-аналіз;
- опитування;
- моделювання;
- математичної статистики.

2.1.1. Системний метод

Системний метод застосовували для розгляду БК ЗВО відповідно до системних уявлень, які ґрунтувалися на висвітленні складу, структури, організації, функціонування, положення в середовищі, розвитку системи,

утворюючи певну цілісність [159]. Визначались елементи баскетбольного клубу ЗВО; аналізувалися їх внутрішні взаємозв'язки та виконувані функції; з'ясувалася узгодженість мети діяльності спортивних, зокрема баскетбольних, клубів ЗВО з різними напрямками спорту (вищих досягнень, професійного, резервного) та масовим спортом, як на пряму фізичного виховання; виділялись якісні властивості БК ЗВО, які визначають його цілісність та особливість; виявлялись умови, які впливають на ефективність діяльності СК закладу вищої освіти; аналізувалась керованість БК ЗВО, стратегічні та управлінські рішення з його розвитку; з'ясовувались зв'язки СК із зовнішнім середовищем (ЗВО, студентським спортом, сферою фізичної культури та спорту, галуззю освіти).

2.1.2. Дидактичний метод

Дидактичний метод використано з метою дослідження подій, явищ і процесів у студентському спорті та баскетболі, діяльності БК ЗВО в русі, розвитку, взаємозв'язку і суперечностях із дотриманням законів та принципів діалектики. Це вимагало об'єктивно ставитися до фактів дійсності та наукових фактів; розглядати різні боки, властивості та відношення досліджуваних об'єктів; пізнавати явища з врахуванням місця, часу та особливостей зовнішніх умов [159].

2.1.3. Методи аналізу та обробки інформації

Методи аналізу та обробки інформації було спрямовано на узагальнення, перетворення та інтерпретацію наукових й емпіричних даних, які застосовувалися в ході дослідження [73, 159, 178]. Це дозволило провести перевірку стану наукових досліджень за обраною проблемою, оцінити ступінь вивчення теоретичних та практичних засад організації діяльності БК ЗВО, доведеності гіпотез, обґрунтованості висунутих ідей; класифікувати матеріали за темою дисертаційної роботи, вибрати найцікавіші джерела

інформації, виявити перспективні напрями подальших досліджень, сформулювати напрями особистої дослідницької роботи; сформулювати й уточнити об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; забезпечити спадкоємність і взаємозв'язок отриманих результатів дослідження з іншими дослідженнями, ввести їх у пізнавальний простір науки з фізичної культури та спорту.

Джерелами інформації були дані з наукових друкованих та електронних видань (монографій, збірників, матеріалів наукових форумів, навчальних видань, наукових журналів, дисертацій тощо); офіційних видань з нормативно-правового регулювання конституційного ладу, цивільних, господарських та трудових відносин, фінансової системи, освіти, фізичної культури та спорту, зокрема розвитку баскетболу, й інших галузей (закони та інші нормативно-правові акти); сайтів міжнародних та національних спортивних студентських організацій, СК та БК ЗВО, державних та громадських органів управління освітою, сферою фізичної культури і спорту, студентським спортом, баскетболом; розроблених анкет.

2.1.4. Історико-генетичний метод

Історико-генетичний метод було спрямовано на виявлення послідовності розвитку студентського спорту, СК та баскетболу; розкриття їх властивостей, функцій і змін у процесі історичного руху. Цей метод дозволив показати причинно-наслідковий рух явищ і подій у виникненні, формуванні та розвитку студентського спорту, СК та баскетболу ізольовано та у взаємозв'язку.

2.1.5. Компаративістський метод

Компаративістський метод застосовували для виявлення тотожності і відмінності між країнами з високим рівнем розвитку баскетболу (США, Російській Федерації, Австралії, Іспанії, Сербії) та Україною в регламентах

проведення національних студентських змагань, зокрема з баскетболу; реалізації комплексного підходу в організації діяльності із забезпечення підготовки баскетбольних команд у БК, СК та ЗВО; у формуванні національних команд. Це дозволило виявити загальні світові тенденції та розкрити національні особливості в організації студентського спорту та баскетболу в різних країнах, визначити актуальні напрями реформування українського баскетболу у відповідності до світових стандартів.

2.1.6. PEST-аналіз

PEST-аналізом користуються для виявлення політичних (P – political), економічних (E– economic), соціальних (S– social) і технологічних (T– technological), а також міжнародних аспектів зовнішнього середовища, які впливають на організацію. Такий підхід застосовувався з метою упорядкування факторів навколишнього середовища СК, які було віднесено до сфер освіти і фізичної культури та спорту, студентського спорту, ЗВО та проранжовано експертами [150, 231].

2.1.7. Метод опитування

Метод опитування використовувався з метою оцінки поточного стану студентського баскетболу, баскетбольних клубів, секцій, команд ЗВО в Україні і виявлення стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу на найближчу та віддалену перспективи. Опитування за ступенем охоплення генеральної сукупності було вибіркове, за способом комунікації –анкетне, за ступенем формалізації –формалізоване, за змістом інформації –опитування про факти та події, за типом респондента – опитування індивідуумів та експертне [73, 159].

Складання анкет полягало в перевірці основних гіпотез дослідження на мову запитань. Перше анкетування було проведено з метою оптимізації вимог до учасників студентських змагань та програми заходів. Це дало

можливість отримати додаткову первинну інформацію, безпосередньо від учасників змагань з баскетболу за допомогою письмових відповідей на заздалегідь підготовлений набір питань про сучасний стан та стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в оптимізації участі команд ЗВО у різних баскетбольних лігах (додаток В).

Друге анкетування стосувалося СК та БК ЗВО. Крім особистої думки про вплив факторів зовнішнього середовища на їх діяльність, використання ресурсного потенціалу ЗВО у підготовці баскетбольних команд необхідно було визначити рівень важливості різних варіантів, тому були включені відповідні шкали оцінок (додаток Г).

Основною метою використання індивідуальних експертних оцінок було з'ясування значущості та імовірності застосування запропонованих стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК ЗВО (додаток Д).

Отримані письмові відповіді соціологічних опитувань аналізувалися, оброблялися методами математичної статистики [144] і були основою для виявлення думок практиків, експертів і формулювання певних висновків.

2.1.8. Метод моделювання

Метод моделювання застосовували з метою виділення БК ЗВО як об'єкту пізнання шляхом відображення, репрезентації та екстраполяції інформації про його організацію та функціонування [73]. Використовувались, за способом й формами відображення та подання, два види моделей: словесні (усне та письмове описання) та графічні (надавались у вигляді блок-схем, діаграм). Було визначено та розкрито загальні риси, за якими можна виділити та сформулювати БК ЗВО. Після досягнення загального осмислення БК ЗВО проводилась деталізація та особливості прояву його структури та функцій, абстрагуючись від зв'язків та змін. У результаті узагальнення суттєвих

понять, причинно-наслідкових зв'язків між ними були визначені стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК ЗВО.

2.1.9. Методи математичної статистики

Отриманий в результаті досліджень цифровий матеріал фіксувався, реєструвався, компактно й інформативно описувався за допомогою традиційних методів математичної статистики [144]. Для статистичного аналізу віку членів національної команди України з баскетболу на Всесвітніх літніх Універсіадах застосовувалися наступні показники: середнє арифметичне (\bar{x}) для одержання середньо групових даних та середнє квадратичне відхилення (σ) від їх середньої арифметичної.

Ступінь узгодженості думок респондентів ($n=76$) стосовно впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність СК, відділень, а також експертів ($n=14$) щодо розроблених стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК, і, як наслідок, достовірність їх оцінок визначалася за допомогою коефіцієнта конкордації (W), запропонованого М. Кенделем. Значущість коефіцієнта конкордації перевіряти за χ^2 -критерієм Пірсона.

Статистичну обробку даних проводили за допомогою табличного процесора Microsoft Excel.

2.2. Організація дослідження

Дослідження проводилися у 3 етапи з послідовним та паралельним розв'язанням завдань дисертаційної роботи протягом 2014–2018 рр.

I етап (2014–2015 рр.) – визначення стану та актуальності наукового опрацювання проблеми підвищення ефективності діяльності СК та БК ЗВО. Попереднє вивчення об'єкта дослідження передбачало збирання теоретико-методологічного матеріалу про студентський спорт, спортивні клуби та студентський баскетбол з наукових друкованих та електронних видань,

проектування дослідження з виявленням протиріччя, постановкою й уточненням проблеми, визначенням об'єкту, предмету, мети і завдань, висуненням робочих гіпотез, вибором критеріїв оцінки вірогідності результатів дослідження, обґрунтуванням методів дослідження та описанням порядку його проведення.

Підсумки досліджень, виконаних на цьому етапі, викладені в першому та другому розділах дисертації.

II етап (2015–2016 рр.) – аналіз сучасного стану розвитку студентського спорту та баскетболу у провідних країнах світу з метою виявлення сучасних тенденцій. Формування емпіричної бази дослідження здійснювалось шляхом збирання, класифікації, визначення місця в роботі, узагальнення фактологічного, статистичного та іншого емпіричного матеріалу стосовно США, Російської Федерації, Австралії, Іспанії та Сербії, які мають найбільші досягнення в баскетболі на світовій арені в останнє десятиріччя. Була описана реалізація комплексного підходу в організації загальнонаціональних змагань, зокрема з баскетболу, серед студентів та забезпеченні підготовки найсильніших команд ЗВО цих країн: Університету Коннектикуту та Університету Дюка (обидва – США), Московської державної академії фізичної культури та Далекосхідного федерального університету (обидва – Російська Федерація), Університету Монаша (Австралія), Белградського університету (Сербія), Католицького Університету Святого Антонія (Іспанія).

Підсумки досліджень, виконаних на цьому етапі, викладені у третьому розділі дисертації.

III етап (2016–2018 рр.) – аналіз сучасного стану та обґрунтування стратегічних напрямів участі баскетбольних команд у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення їх підготовки на базі закладу вищої освіти на найближчу та віддалену перспективи, тобто в умовах нинішнього стану клубної системи у ЗВО та її покращення у майбутньому, зокрема завдяки реалізації стратегічних нормативно-правових актів [69, 91, 137, 138].

На цьому етапі відбувалась тісна співпраця з фахівцями СССУ, Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації (ВБСА), відділу Студентської баскетбольної ліги України (СБЛУ) департаменту організації та проведення змагань Федерації баскетболу України (ФБУ), ЗВО. Матеріалом для дослідження було обрано переважно чоловічий баскетбол, оскільки він більш поширений серед ЗВО.

Здійснювався аналіз та узагальнення даних спеціальної літератури і джерел інформаційної мережі Інтернет, документальних матеріалів (нормативно-правових актів, програм, стартових листів, протоколів результатів змагань, статутів СК та БК ЗВО тощо), опитування. Зокрема з питань оптимізації участі команд ЗВО у змаганнях респондентами були 168 учасників СБЛУ 2015–1016 рр.: 126 спортсменів, 28 тренерів, 14 організаторів та арбітрів змагань. Для визначення впливу різних факторів навколишнього середовища на СК та використання ресурсного потенціалу ЗВО у забезпеченні діяльності БК та підготовки баскетбольних команд було проведено опитування представників 76 ЗВО, команди яких беруть участь у СБЛУ.

Була розпочата практична робота за визначеними стратегічними напрямками реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК із забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд ЗВО. Для визначення значущості та ймовірності реалізації комплексного підходу було проведено опитування 14 експертів, відбір яких проходив на основі займаної посади: представники ФБУ, ВБСА, тренери студентських баскетбольних команд.

Одержані результати досліджень осмислені, порівняні та оцінені з вихідними й кінцевими станами теоретичних знань з організаційно-методичних основ діяльності БК ЗВО.

Підсумки досліджень, виконаних на цьому етапі, викладені в четвертому та п'ятому розділах дисертації.

РОЗДІЛ 3

УЗАГАЛЬНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ, КЛУБІВ, КОМАНД З БАСКЕТБОЛУ

Розв'язання другого завдання ґрунтувалося на вивченні досвіду країн з високим рівнем розвитку баскетболу. Основним матеріалом для проведення дослідження була інформація про розвиток студентського спорту, функціонування баскетбольних студентських клубів у країнах, які мають найкращі досягнення у змаганнях з баскетболу на Універсіадах 2007–2017 рр. (табл. 3.1), чемпіонатах світу та Іграх Олімпіад 2006–2016 рр. (табл. 3.2).

Слід зазначити, що з обраних країн національні команди США, Російської Федерації (РФ), Австралії та Сербії досягли високих сумарних результатів у всіх цих змаганнях. Національна команда Іспанії потужно виступає на головних міжнародних змаганнях з баскетболу останніх років, але не бере участі у Всесвітніх літніх Універсіадах.

Таблиця 3.1

Команди з найкращим загальним досягненням у змаганнях з баскетболу на Всесвітніх літніх Універсіадах 2007–2017 рр.

№ з/п	Країна	Загальна кількість медалей / кількість золотих медалей		
		чоловіки	жінки	усього
1	США	3/1	4/4	7/5
2	РФ	3/1	4/0	7/1
3	Австралія	1/0	5/2	6/2
4	Сербія	4/2	0/0	4/2

Таблиця 3.2

**Команди з найкращим загальним досягненням у головних змаганнях
з баскетболу 2006–2016 рр.**

№ з/п	Країна	Загальна кількість медалей / кількість золотих медалей		
		чоловіки	жінки	усього
1	США	6/5	6/5	12/10
2	Іспанія	4/1	3/0	7/1
3	Австралія	0/0	4/1	4/1
4	РФ	1/0	2/0	3/0
5	Сербія	2/0	1/0	3/0

3.1. Розвиток студентського баскетболу в США

Розвиток студентського баскетболу в США регулюється органами студентського спорту, включаючи Національну асоціацію студентського спорту (NCAA), Національну асоціацію міжуніверситетського спорту (NAIA), Асоціацію студентського спорту США (USCAA), Національну асоціацію колезького спорту (NJCAA) та Національну християнську асоціацію колезького спорту (NCCAA).

Найбільша кількість коледжів та університетів налічується у Національній асоціації студентського спорту. Сучасну назву NCAA отримала у 1910 р. після реорганізації Міжуніверситетської спортивної асоціації Сполучених Штатів (IAAUS), першого офіційного міжуніверситетського керівного органу, утвореного у 1906 р. Спочатку (з 1956 р.) Національна асоціація студентського спорту була поділена на два підрозділи (NCAA University та NCAA College). У 1973 р. асоціація набула сучасного формату з трьома дивізіонами для вирівнювання конкурентоспроможності ЗО з різними можливостями щодо підтримки спортивних команд.

Зараз NCAA об'єднує 1280 організацій, які сприяють розвитку спорту в коледжах та університетах США та Канади. Членами асоціації є понад 460 тис. студентів із понад 1120 ЗО, які представляють 19 тис. команд. Щорічно

понад 54 тис. студентів змагаються у трьох дивізіонах 90 національних чемпіонатів з 24 видів спорту. До I-го дивізіону належать 346 навчальних закладів або 32 %; до II-го – 307 закладів або 28 %; до III-ого – 439 установ або 40 %. До I-ого дивізіону входять найбільші ЗО, які мають великі бюджети для підтримки спортивних команд, надання належних стипендій для спортсменів, утримання спортивних баз для їх тренувальної та змагальної діяльності, заохочення тренерів, проведення роботи з підвищення їх кваліфікації, забезпечення якісного академічного навчання студентів-спортсменів.

До головних цінностей NCAA належить гармонійне поєднання академічного, соціального та спортивного удосконалення молоді; прагнення до найвищого рівня розвитку особистості, її освіти та спортивної майстерності; підвищення почуття спільності та зміцнення ідентичності ЗО; рівноправність в участі студентів-спортсменів та кар'єрних можливостей тренерів і адміністраторів з різних шарів суспільства; повага до інституціональної автономії й філософських відмінностей; увага до усіх рівнів розвитку студентського спорту [84, 217].

Щорічний бюджет NCAA становить біля 1 млрд дол. США [201]. У 2014 р. NCAA витратила близько 956 млн дол. за рік, прибуток склав 105,1 млн. У 2017 р. доходи Національної асоціації студентського спорту вперше перевищили 1 млрд дол., більшість коштів з цієї суми – 560,3 млн – було отримано завдяки продажу прав на телетрансляцію чоловічого турніру з баскетболу. Найбільшу частину прибутку асоціація генерує від надання телевізійних та маркетингових прав (табл. 3.3).

Однак бюджет NCAA складає лише 8 % від загального прибутку, отриманого університетами та коледжами від спортивної діяльності, який складає біля 12 млрд дол. США на рік (табл. 3.4).

Таблиця 3.3

Прибуток Національної асоціації студентського спорту у 2014 р.

[217]

Джерело фінансування	Сума, млн дол. США	Частка прибутку, %
Телевізійні та маркетингові права	801,090	81
Продаж квитків та товарів на змаганнях	108,790	11
Інвестиції	39,560	4
Пожертвування, оплата послуг	39,560	4
Разом	989,000	

Таблиця 3.4

Річний прибуток студентського спорту США [201]

Складові прибутку	Сума, млрд дол. США	Частка прибутку, %
Гроші, зароблені NCAA	0,989	8
Гроші ЗВО, отримані від продажу квитків та товарів на змаганнях	6,100	49
Гроші ЗВО від студентських внесків, пов'язаних зі спортивними програмами	5,300	43
Разом	12,389	

Важливим соціально-економічним явищем студентського спорту в США є рекламна діяльність. Так найбільші корпорації Америки, до складу яких входять Coca-Cola, At&t, Capita One, Unileven, Infiniti та ін. у 1984 р. організували програму підтримки, яка на даний момент охоплює всі 90 чемпіонатів NCAA та понад 400 тис. студентів-спортсменів. Програма забезпечує прямий позитивний вплив на академічний розвиток студентів-спортсменів, надає нагороди, почесні звання, стипендії, підтримує молодіжні лікарні, дає можливість реалізувати свої співпереживання вболівальникам та групам підтримки [211, 217].

Для забезпечення успіху студентів на спортивних майданчиках, у навчанні та у подальшому житті NCAA разом з коледжами та університетами щорічно надають стипендії понад 150 тис. спортсменам на загальну суму 2,7 млрд дол. США. На оплату праці тренерів витрачається біля 2,2 млрд. Майже 100 млн надається на підтримку академічного навчання (оплата консультацій, репетиторства, навчальних посібників, комп'ютерної техніки тощо) та добробуту студентів-спортсменів (придбання одягу, оплата проїзду тощо). Також NCAA забезпечує їх страхування від травм, стажування, проходження курсів з фінансової грамотності, тренерської діяльності, програмування, психології, етики тощо.

Найбільшу частину прибутку NCAA та ЗВО отримують завдяки чоловічому чемпіонату з баскетболу. Так, вартість розміщення реклами на телебаченні у рамках цього чемпіонату обходиться рекламодавцеві в 1,5 млн дол. за 30 с. [217].

Слід зазначити, що до початку 1980-х років американці мало цікавились студентським баскетболом, одинокі трансляції були низької якості, ігри відвідували переважно у містах, де не було клубу Національної баскетбольної асоціації (NBA). У 1980 р. по кабельному каналу ESPN в прайм-тайм уперше цілком показали плей-офф чемпіонату США з студентського баскетболу. Глядачам сподобалась безкомпромісна боротьба студентських команд протягом усієї гри, яка компенсувала недоліки у їхній майстерності, та активна підтримка у залі фанатами своїх команд. У 1982 р. коментатор каналу CBS Brent Musburger уперше охарактеризував плей-офф чемпіонату країни з баскетболу терміном «березневе божевілля», яке спостерігається вже протягом понад 30 років [149]. Жіночий студентський баскетбол набув популярності у 2003 р., коли фінал жіночого чемпіонату проходив на наступний день після вирішального матчу чоловічого турніру NCAA, завершуючи сезон студентського баскетболу США. У деяких

регіонах США (Північній Кароліні, Середньому Заході тощо) студентський баскетбол є більш популярним, ніж ігри NBA.

Учасників чемпіонату NCAA з баскетболу розподілено на три дивізіони, які складаються з конференцій. Так, у сезоні 2015–2016 рр. 351 чоловіча команда I-го дивізіону були розподілені на 32 конференції. У наступний раунд автоматично потрапили переможці конференцій та 32 клуби за рішенням організаційного комітету. Команди було поділено по чотирьох регіонах: південному, східному, західному та середньозахідному. Переможці кожного регіону, які визначалися за олімпійською системою, змагалися у Фіналі чотирьох. За аналогічним форматом відбувається жіночий турнір [192]. Узагалі в Національній асоціації студентського спорту США виступає 1700 баскетбольних команд.

На Всесвітніх літніх Універсіадах за збірну команду США виступають виключно учасники чемпіонату NCAA [114]. Студентський баскетбол у США розглядається як основна складова поповнення гравцями клубів NBA. Випускники університетів та коледжів мають право виставляти свою кандидатуру на драфт NBA. Кандидату має бути не менше 19 років, та він має закінчити навчання не раніше, ніж за рік до проведення драфту NBA [197].

Для проведення аналізу функціонування спортивних клубів у ЗВО США було обрано Університет Коннектикуту та Університет Дюка, команди яких є найбільш титулованими у чемпіонатах NCAA з баскетболу у XXI сторіччі. За цей період чоловічі команди цих університетів чотири рази грали у Фіналі чотирьох та тричі були чемпіонами країни. Жіноча команда Університету Коннектикуту, починаючи з 2000 р., грала у всіх Фіналах чотирьох (крім 2005 р.) та завойовувала чемпіонський титул десять разів. Цій команді належить рекорд I-го Дивізіону за найтривалішу безпрограшну серію – 90 ігор протягом двох сезонів (2008–2009 та 2009–2010 рр.) [192].

Керуючись загальними принципами NCAA Університет Коннектикуту намагається створити найсприятливіші умови для навчання, наукової діяльності, спортивного вдосконалення та соціального життя студентів-спортсменів та співробітників університету [227]. У СК університету «Хаскі» створено чоловічі та жіночі команди з дванадцяти видів спорту. В університеті навчаються 700 спортсменів. Самими титулованими є баскетбольні команди.

Баскетбольні команди використовують три спортивні споруди: Павільйон Гарі А. Гампел, Центр чемпіонів баскетболу сім'ї Верт та XL Центр. Павільйон Гарі А. Гампел є найбільшою спортивною ареною у Новій Англії та північному сході США, який вміщує 10167 глядачів баскетбольних ігор і має сучасне мультимедійне оснащення. Поруч із павільйоном Гарі А. Гампел у 2014 р. було відкрито Центр чемпіонів баскетболу сім'ї Верт, яка була головним спонсором його будівництва. Це перший будинок в Університеті Коннектикуту повністю споруджений за рахунок приватних пожертвувань у сумі 37 млн дол. США. Поруч із головною спортивною ареною розміщено тренувальний ігровий зал, зали фізичної підготовки, сектор для проживання спортсменів, офіси тренерського штабу команд, мультимедійний кабінет для перегляду ігор. До цих спортивних споруджень належить плавальний басейн та медичний центр. У якості додаткової спортивної арени для проведення офіційних ігор баскетбольні команди університету задіюється XL Центр, даючи йому право використовувати свою атрибутику [222].

Для розширення можливостей студентів-спортсменів в Університеті з 1986 р. діє програма з їх консультування (СРІА). У рамках програми для забезпечення безперервного навчання понад 650 спортсменів щороку отримують консультування, репетиторство та додаткові академічні заняття, обслуговуються та підвищують кваліфікацію фахівці. Консультанти тісно співпрацюють із тренерами, викладачами та іншим персоналом у виконанні

академічних і соціальних програм підтримки студентів. Для проведення цієї роботи на території університету діє три академічних центри. Так, Центр чемпіонів баскетболу сім'ї Верт містить офіси для персоналу, кімнати для репетиторства, навчальні аудиторії, кімнати відпочинку та комп'ютерний клас. Результатом цієї роботи є нагородження багатьох спортсменів університету високими академічними відзнаками.

Серед послуг, якими можуть користатися спортсмени, є веб-сторінка для он-лайн навчання; електронна бібліотека; заняття з дев'ятнадцяти навчальних дисциплін у нечисленних групах; он-лайн зв'язок із адміністрацією університету; центр з допомоги написання наукової роботи; інтенсивні курси за навчальною програмою бакалаврату із залученням викладачів та кращих студентів у навчанні; проведення репетиторства викладачами, аспірантами та студентами; центр з розвитку кар'єри; організація дозвілля у культурних центрах; клінічні, інформаційно-рекламні та навчальні послуги з підтримання психологічного здоров'я; обслуговування у департаментах психологічних наук, спортивної медицини; розробка фахівцями та допомога у реалізація програм з підвищення функціональної підготовленості тощо.

Проводиться активна робота з вболівальниками. Організовані фанклуби. Існує гімн університету, який було написано ще 1939 р., емблема, талісман «Хаскі», слоган, які використовують фанати клубу для підтримки команд. Під час проведення спортивних заходів задіяні духовий оркестр, челендж-команди університету. У 2005 р. було відкрито Музей спортивної слави університету.

Для забезпечення безперебійного поповнення команд перспективними спортсменами проводиться активна профорієнтаційна робота серед молоді. До цієї роботи активно залучаються тренери, кращі спортсмени університету, у тому числі її випускники [196]. Охочі навчатися в університеті мають можливість надати інформацію про себе та отримати відповіді на запитання

на сайті СК. Організуються літні табори для всіх охочих. Діє дитячий фанклуб спортивних команд. Університет дозволяє використовувати емблему клубу «Хаскі» при проведенні громадських молодіжних заходів штату Коннектикуту.

Важливою складовою успіху спортивних команд університету є ефективна робота із залучення приватних коштів для підтримки річного бюджету СК, який налічує 78 млн дол. США. Прізвище найактивніших спонсорів включають до назв спортивних споруджень, оголошують на змаганнях. Щорічно виходить брошура із докладною інформацією про фінансову діяльність спортивного клубу [228]. Потенційним вкладникам присвячена сторінка на сайті СК. Надаються пільги у початкуванні, перегляді спортивних заходів.

Отримані гроші витрачаються на підтримку академічного навчання спортсменів, зарплатню тренерів та обслуговуючого персоналу, придбання нового обладнання, медичне обслуговування, впровадження новітніх технологій, переїзд команд. На підтримку одного спортсмена в університеті надається в середньому 80 тис. дол. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Витрати на одного спортсмена в Університеті Коннектикуту

[228]

Статті видатків	Сума, тис. дол. США
Повна державна стипендія (оплата навчання, проживання, харчування, підручників тощо)	50,816
Оплата транспорту	12,097
Обслуговування змагань	8,544
Послуги спортивної медицини	2,897
Підтримка академічного навчання	2,097
Користування спортивним устаткуванням	1,903
Підвищення функціональної підготовленості	1,875
Разом	80,217

Університет Дюка, який знаходиться у м. Дюрем на півночі штату Північної Кароліни, підтримує розвиток шістнадцяти видів спорту серед студентів. На національних студентських чемпіонатах з цих видів спорту університет представляють дванадцять чоловічих та дванадцять жіночих команд.

Навчання спортсменів в університеті спрямовано на їх гармонійну досконалість, яка містить у собі фізичне та емоційне благополуччя, соціальний розвиток, а також формування почуття громадянства, відданості спортивному суперництву та чесній грі, розвиток індивідуальних та командних навичок, демонстрацію кращих зусиль, волі до перемоги та загальної поведінки, що є джерелом гордості та ентузіазму усіх студентів ЗО.

Загальна чисельність членів СК університету досягає понад 55 тис. студентів, викладачів, співробітників університету та інших громадян. Понад 1400 студентів систематично займаються у 37 СК, з них понад 900 спортсменів виступають у 17 національних студентських чемпіонатах [223].

Університет має чоловічу та жіночу команди з баскетболу «Дюк Блю Девілз», які виступають у I-му Дивізіоні NCAA. У їх розпорядженні критий стадіон Камерон, який було споруджено ще у 1940 р. і є історичною пам'яткою американського баскетболу. Після кількох реконструкцій зал має 9,314 сидячих місць, високотехнологічну електроніку. У 2007 р. Рада піклувальників Університету, враховуючи високі спортивні досягнення чоловічої команди, надала 15,2 млн дол. США для будівництва Центру спортивної переваги. У триповерховому приміщенні загальною прощею 5,2 тис. м² передбачено два спортивних зали для чоловічої та жіночої баскетбольних команд, зали для спеціальної фізичної підготовки, конференц-зал, комп'ютерні кабінети, навчальні кабінети для репетиторства, проведення консультацій із 600 спортсменами університету. Особливістю університету Дюка є розташування під час баскетбольних ігор біля стадіону Камерон наметового табору вболівальників [198].

Високі досягнення чоловічої баскетбольної команди «Дюк Блю Девілз» пов'язані з тренером Майклом Вільямом Кржіжевскі, який її очолив у 1980 р. Він є головним тренером національної команди США, яка була першою на Іграх Олімпіади 2008, 2012 та 2016 рр., чемпіонатах світу 2010 та 2014 рр. Команда Університету Дюка є єдиною у NCAA, яка має у своєму штаті тренера з функціональної підготовки та тренера з реабілітації [191].

Незважаючи на велику завантаженість спортсменів, адміністрація університету, їх співробітники та тренери створюють усі умови для отримання ними повноцінної якісної освіти не у збиток їхнього спортивного вдосконалення. Представники усіх університетських команд обговорюють свої проблеми, розв'язують питання та надають пропозицію у рамках діяльності Консультативної ради студентів-спортсменів.

Діє програма академічної підтримки спортсменів, яка спрямована на пошук та підтримку балансу між вимогами до спортивного вдосконалення та навчання, підготовки до життя після закінчення спортивної кар'єри. У розпорядженні спортсменів Центр академічних ресурсів, де надаються послуги через освітню програму академічних навичок, репетиторство з врахуванням здібностей студентів. Діє Консультативний центр з підготовки до вступу та навчання в університеті з гуманітарних, природничих та соціальних наук в очній та дистанційній формі. Цьому сприяє наявність комп'ютерного центру, електронними ресурсами якого студенти-спортсмени можуть користуватися цілодобово. Спортсмени мають можливість, за бажанням, вивчати сім іноземних мов [198].

Надається увага соціальній адаптації спортсменів, які за дефіцитом вільного часу обмежують своє перебування в соціумі. Робота фахівців за цим напрямом спрямована на вирішення проблем в особистому, професійному та громадському житті, у спілкуванні та досягненні поставлених цілей. Серед заходів передбачена реалізація спеціальних програм щодо розвитку, зміцнення та підтримки лідерських якостей у спортсменів з урахуванням

року навчання. Так, на першому курсі програма спрямована на ефективну адаптацію молоді до університетського життя, на розвиток навичок бути успішними в навчанні та спорті; на старших – вивчення досвіду та набуття навичок бути наставником та лідером у малих молодіжних групах; на випускному курсі – на інтерактивну діяльність у керівництві спортивною командою, у професійних колективах за місцем майбутньої роботи. До цієї діяльності залучені викладачі та співробітники університету, тренери, студенти старших курсів. За програмою «Громадська активність спортсменів» (АСЕ) щорічно фінансується участь 40 студентів у тритижневих літніх міжнародних семінарах з питань охорони здоров'я, освіти, збереження екології, соціального підприємництва, спортивного тренування тощо.

Колектив університету піклується про кар'єрне зростання спортсменів після завершення активних занять спортом. Щорічно майже 100 студентів-спортсменів беруть участь в інтерактивному спілкуванні у комп'ютерній мережі зі співробітниками великих компаній, лідерами спортивної індустрії та випускниками університету стосовно наявності вакансій, можливості пройти стажування та отримати роботу. Завдяки цьому спортсмени мають можливість протягом року пройти стажування у 20 місцевих компаніях.

В Університеті Дюка передбачено науково-методичне та медичне забезпечення підготовки студентських команд. Цю роботу виконує Інститут спортивної медицини університету, який є провідним закладом США з обслуговування представників професійного, аматорського та масового спорту. У структурі інституту діють лабораторії клінічних та хірургічних методів лікування, спортивного травматизму, дитячої спортивної медицини, психології спорту, спортивної кардіології, жіночої спортивної медицини, спортивного тренування, спортивного харчування тощо. Співробітники інституту тісно співпрацюють із тренерами команд, за необхідністю надають будь-якому спортсмену індивідуальні консультації. Наприклад, з питань

дієтичного, вегетаріанського або спеціального харчування (відновлення після травми, захворювання, коригування ваги та складу тіла, підвищення спеціальної працездатності), придбання продуктів у магазинах, самостійного приготування їжі, оптимізації та різноманітності раціону. Для членів чоловічої баскетбольної команди фахівці наукового інституту розробили програму для мобільних телефонів, завдяки якій вони мають можливість у зручний час переглядати тренувальні заняття, ігри, мотиваційні відео тощо [191].

Належне забезпечення спортивних команд вимагає проведення активної маркетингової діяльності. Для безперебійного поповнення спортивних команд талановитою молоддю щорічно організуються літні спортивні табори для дітей різного віку (від 10 до 18 років) та спортивного рівня. Існує радіостанція, яка транслює всі спортивні новини на весь штат Північної Кароліни. На телебаченні проводяться щотижневі передачі за участю провідних тренерів та гравців. Видаються спортивний журнал та постери, які розповсюджуються на різних молодіжних форумах. Працює спортивний сайт університету, який у сезоні 2014–2015 рр. відвідували 45 тис. прихильників студентських команд. Команди університету представлені у соціальних мережах, де зареєстровано понад 1 млн чоловіків. Популярний серед широких верст населення Музей спортивної слави університету, де широко представлена баскетбольна команда «Дюк Блю Девілз». В обслуговуванні спортивних змагань беруть участь духовий оркестр та дві жіночі групи підтримки. Офіційним спонсором чоловічої баскетбольної команди є фірма «Nike», яка повністю екіпірує гравців та надає у користування свої інноваційні розробки. Співробітники фірми розглядають співпрацю із баскетбольною командою як практичне випробування інновацій. Наприклад, аерографів для контролю пересування спортсменів на майданчику.

Завдяки ефективній маркетинговій діяльності спорт в університеті має належну фінансову підтримку. Діють п'ять фондів. Донорами фонду «Спадщина» є випускники університету, колишні члени студентських команд, які стають власниками спортивної інфраструктури. Фонд «Вперед Дюк» за 2014–2016 рр. накопичив 250 млн дол. США для капітального будівництва та реконструкції спортивних споруд університету [198].

Дохід усіх спортивних команд Університету Дюка у 2015 р. склав майже 92 млн дол. США. Джерелами отримання грошей були внески випускників та інших приватних осіб, проведення масових заходів, академічна підтримка, надання прав на рекламу, радіо- й телевізійні передачі, ліцензійні платежі, спонсорські внески, проведення спортивних таборів, державна підтримка, студентські внески тощо. Більшу частину цих коштів заробила чоловіча баскетбольна команда – понад 33 млн дол. Для порівняння жіноча баскетбольна команда отримала трохи більше 3 млн дол.

Зароблені гроші витрачаються на оплату роботи тренерів, стипендій спортсменів, участь у змаганнях, профорієнтаційної роботи з абітурієнтами (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Витрати Університету Дюка на спортивну діяльність у 2015 р.,
дол. США [195]**

Статті витрат	Сума
Зарплата тренерів	18.403.416
Стипендії спортсменів	17.800.934
Профорієнтаційна робота	1.580.842
Участь у змаганнях	10.300.439
Витрати на команди	23.381.272
Накопичувальний фонд	19.707.820
Разом	91.174.723

Річна зарплата головних тренерів чоловічих студентських команд складає 1 млн 106,72 тис. дол., жіночих 211,909 тис.; асистентів тренерів відповідно – 173,132 та 65,586 тис. дол. США. Найбільшу зарплату отримують тренери чоловічої баскетбольної команди. Для підтримки високої конкурентоспроможності своїх спортсменів адміністрація університету вимушена підвищувати їм стипендії за рахунок фондів. Передбачено три категорії спортивних стипендій: повна, часткова та одноразова допомога. Повна спортивна стипендія на 2016–17 н. р. становила 72,136 дол. США.

Студенти можуть одержати допомогу з інших джерел, але загальна сума не може перевищувати значення повної стипендії. Щорічно два випускники (жінка та чоловік) мають можливість отримати стипендію у розмірі 10 тис. дол., яку запровадила родина випускника Боба Хейдрікса.

Витрати на профорієнтаційну роботу спрямовані на оплату проживання, харчування, користування засобами зв'язку та транспортом співробітників у виїзних заходах та абітурієнтів при їх офіційних та неофіційних візитах до університету. Участь чоловічої баскетбольної команди у змаганнях 2015 р. коштувала університету 16 млн 630,23 тис. дол. США, жіночої – 1 млн 8,376 тис. дол. Найбільше коштів університет витратив також на забезпечення підготовки чоловічої баскетбольної команди – 19 млн 860,851 тис. дол. Для порівняння на утримання жіночої команди надали 5 млн 511,458 тис. [199].

Проведений аналіз фінансового забезпечення засвідчив, що завдяки чоловічому баскетболу університет має можливість фінансувати підготовку спортсменів з інших видів спорту, що дає йому переваги при розподілі зароблених коштів.

Такому стану баскетболу сприяє велика популярність спорту у населення США. Для спортсмена потрапляння до топового університету є значним кроком у напрямку до професійної кар'єри. Адже, ще за довго до того, як потрапити у професіонали, більша частина американців знає імена

знаменитих студентів-спортсменів. Президент університету Джорджія Майкл Адамс, член Виконавчого комітету NCAA заявив: «Я хотів би нагадати вам, що більшість газет мають розділ, присвячений спорту, кожен день, і мало хто має розділ з фізики. Ми нація, що любить спорт, а особливо, на мій погляд, ми любимо студентський спорт».

Для досягнення такої популярності й бажання того, що «моя» команда може виграти, конкуруватиме за чемпіонство у конференції, перейде до турніру NCAA, стане баскетбольним ім'ям країни або улюбленою командою тисяч людей, провокує студентів-спортсменів до перебування в замкнутому середовищі, пов'язаному зі спортивним удосконаленням, і, як наслідок, уповільнює або деколи зовсім виключає придбання ними навичок існування в соціумі [97, 116].

Тому основним завданням функціонерів студентського спорту є створення відкритого соціально-корпоративного середовища для реалізації як спортивних, так і соціальних потреб студентів, що передбачено у програмах розвитку спорту в університетах. Ключовими елементами таких програм є:

1. Профорієнтаційна робота, пов'язана з тим, що у сучасній практиці американського студентського баскетболу існує величезний конкурс між університетськими баскетбольними тренерами та спортивними відомствами, для залучення найталановитіших студентів-баскетболістів для навчання в їх університетах.

2. Формування на базі університетської інфраструктури комфортного середовища для активних занять спортом з можливістю досягнення високих результатів, порівнянних з показниками професійного спорту:

- 2.1. розвинена матеріальна база та кадрове (в першу чергу –тренерсько-викладацьке) забезпечення;

- 2.2. оптимізація суміщення активних занять спортом з повноцінним отриманням освіти за рахунок поліпшеної логістики, гнучкого графіка

занять, належних умов для самостійної підготовки, якісних умов для проживання та харчування;

2.3. правильно організований календар спортивних змагань, який ураховує навчальне навантаження, але має при цьому самостійну цінність як значимої суспільної події регіонального та національного значення.

3. Грунтування всієї системи на безумовному пріоритеті принципів «fair play», справедливості у виявленні кращих, прозорості відбору та просування спортсменів на більш високі рівні виступів [34, 97].

З самого початку існування університетів корпоративний дух, братерство стали їх неодмінними атрибутами. У США корпорації університетів, коледжів і навіть закладів середньої освіти поряд зі скаутськими, іншими громадськими організаціями давно стали виконувати роль соціальних фільтрів, проходження яких в більш-менш типовому уніфікованому варіанті свідчить суспільству про адекватність громадянина, його прихильність до загальногромадських цінностей. Навіть якщо відмовитися від такого розуміння ролі студентської корпорації, корпоративний стиль поведінки, безумовно, є сприятливим середовищем для розвитку і реалізації професійних якостей людини і виконання нею її суспільної місії, важливою передумовою для майбутньої успішної соціалізації людини, яка свідчить на користь престижу закінченого нею ЗО [115].

Таким чином, глобалізація та комерціалізація студентського спорту у США є важливим аспектом у формуванні соціальної поведінки молоді. Виступ або вболівання за команду університету, наявність загальної мети щодо досягнення успіху сприяє правильному прояву інтересів студентів, спрямованості їх соціальної діяльності, витісненню з життя молоді негативних явищ і зміцненню корпоративного духу, організованості, почуття відповідальності за результат та патріотизму.

3.2. Сучасний стан розвитку баскетболу в закладах вищої освіти Російської Федерації

У жовтні 1993 р. з ініціативи Міністерства освіти, Державного комітету спорту та Олімпійського комітету РФ було утворено Російський студентський спортивний союз (РССС) як правонаступник студентського добровільного спортивного товариства «Буревісник», скасованого в 1987 р.

Основною метою діяльності РССС визнано сприяння держави в реалізації стратегії молодіжної політики за допомогою ефективної організації системи студентського спорту в РФ та розвитку міжнародного співробітництва у цій галузі. Основними завданнями організації є: об'єднання зусиль членів Союзу і всіх зацікавлених осіб у розвитку студентського спорту і масової фізичної культури серед молоді; надання методичної та практичної допомоги молодіжним спортивним організаціям, у тому числі студентським спортивним клубам, кафедрам фізичного виховання закладів вищої та середньої освіти; надання практичної допомоги членам та учасникам Союзу; вдосконалення організаційно-методичних основ підготовки спортивних резервів та висококваліфікованих спортсменів, забезпечення заходів з підготовки та успішного виступу збірних студентських команд РФ в міжнародних змаганнях; забезпечення соціального захисту прав та інтересів спортсменів-студентів і спортивних працівників та інших фахівців; боротьба проти використання допінгових і інших шкідливих для здоров'я засобів і методів спортивного тренування; розвиток і зміцнення зв'язків зі студентськими та молодіжними спортивними організаціями зарубіжних країн, з міжнародними студентськими спортивними організаціями; формування засобами фізичної культури та спорту особистості студента; пропаганда і популяризація студентського спорту [168].

Проводяться Всеросійські універсиади, фестивалі студентського спорту, щорічні змагання серед студентів і чемпіонати РССС. Значну увагу Союз

приділяє питанням з формування та відрядження збірних студентських команд для участі у Всесвітніх Універсиадах, забезпеченню ефективної участі команд ЗВО у чемпіонатах Європи та світу серед студентів, реалізації проектів проведення міжнародних студентських спортивних і освітніх заходів на території РФ.

Ця загальноросійська громадська організація об'єднує 64 регіональних відділення у дев'яти федеральних округах РФ, Москві та Санкт-Петербурзі, здійснює загальну координацію діяльності СК і фізкультурних організації більш, ніж 600 ЗВО країни з розвитку студентського спорту в РФ. Співпрацює з 49 загальноросійськими спортивними федераціями зі створення та розвитку студентських ліг і асоціацій з видів спорту, популяризації спорту серед студентської молоді. За участю РССС і всеросійських спортивних федерації засновано 13 студентських спортивних ліг і асоціацій [143].

У 1996 р. було створено Студентську баскетбольну лігу Росії (СБЛ) з метою розвитку масового баскетболу, розроблено систему змагань для ЗВО і закладено фундамент для професійного баскетболу. Змагання походились у трьох дивізіонах – першому, другому і вищому. В іграх вищого дивізіону могли брати участь гравці вищих ліг і суперліги. Усі суб'єкти федерації були поділені на дев'ять зон. СБЛ проіснувала до 2007 р. За цей час у турнірах брали участь 203 команди з 160 ЗВО, три чоловічі та п'ять жіночих команд було делеговано до суперліги і вищої ліги чемпіонатів Росії.

У 2007 р. була заснована Асоціація студентського баскетболу (АСБ). Зараз це найбільша студентська спортивна ліга в Європі і друга у світі. В офіційному студентському чемпіонаті РФ з баскетболу беруть участь 800 чоловічих і жіночих команд 450 ЗВО з 69 суб'єктів РФ. Щорічно в АСБ проходить майже 4 тис. матчів за участю понад 10 тис. гравців.

Чемпіонат АСБ проходить в два етапи з жовтня по червень: I-й - дивізіонний, II-й – Ліга Белова. На першому етапі команди грають у

дивізіонах, сформованих за територіальним та спортивним принципами. Ігри проходять з середини жовтня до кінця лютого з перервами на сесію і зимові канікули. Кожна команда проводить в дивізіоні не менше 8–10 матчів. Дивізіони АСБ діляться на два типи – регіональні і вищі. Регіональний дивізіон – група команд з одного, рідше – 2–3 сусідніх регіонів. З метою повернути до чемпіонату якомога більше студентів, привчити їх до регулярних занять спортом у регіональних дивізіонах заявочного внеску немає, витрати на проїзд та проживання команд скорочені або відсутні завдяки їх географічній близькості, проведення матчів здійснює АСБ. До вищого дивізіону заявляються університети та інститути, готові сформувати сильні команди і частково фінансувати їх підготовку та участь у змаганнях. Як правило, до них входять команди з трьох і більше регіонів. У 2016 р. була створена Студентська ліга ВТБ – елітний дивізіон Асоціації студентського баскетболу за участю 16 кращих студентських команд країни [1].

На першому етапі змагань АСБ надає субсидії на суддівство в полі, медичне і статистичне забезпечення, оплачує проїзд, харчування та проживання суддів для обслуговування матчів вищих дивізіонів. Команди забезпечують проїзд, харчування та проживання гравців та тренерів; організацію і проведення домашніх ігор і турів; оплату праці суддів-секретарів; організаційний членський внесок. При наявності співфінансування (органи виконавчої влади суб'єктів незалежно від проектів РФ, спонсори, організаційні членські внески) субсидія АСБ може бути спрямована на поліпшення якості проведення змагань, зміцнення матеріально-технічної бази, рекламу, PR-заходи, гранти тощо [141].

Другий етап чемпіонату АСБ – Ліга Белова, яка проводиться з березня по червень місяць. У підсумковому турнірі беруть участь 64 кращих чоловічих і жіночих команд за результатами виступу на дивізіонному етапі. Змагання проводиться в форматі плей-офф. Переможці чемпіонату АСБ серед чоловічих та жіночих команд отримують право представляти РФ на

міжнародних змаганнях – чемпіонатах Європи з баскетболу серед студентів і Європейських студентських іграх. Професіонали не можуть виступати в АСБ.

На кваліфікаційному етапі АСБ забезпечує проїзд, харчування та проживання суддів і комісарів; харчування суддів-секретарів, операторів статистики та медичних працівників. Команди забезпечують проїзд, харчування та проживання гравців, тренерів та осіб, які супроводжують команду; організацію і проведення домашніх ігор і турів. Такий же розподіл фінансування здійснюється у Лізі Белова тільки на етапах ласт-64 та ласт-16. АСБ спільно з федеральними і регіональними органами виконавчої влади, ЗО та іншими зацікавленими особами забезпечує проживання команд, організацію шоу-програми, виготовлення сувенірної продукції, а у суперфіналі до цього додається виготовлення нагородної продукції та висвітлення турніру в ЗМІ [141].

Щороку проводяться Матчі зірок АСБ у форматі «Схід-Захід» та з максимально насиченою шоу-програмою з конкурсами, призами, подарунками, виступами студентських груп підтримки. У 2015 р. Матч зірок АСБ в Санкт-Петербурзі зібрав рекордну для російського студентського баскетболу кількість глядачів – понад 5 тис.

Головним принципом формування календаря змагань є забезпечення максимально комфортних умов для поєднання занять спортом із навчальним процесом. У періоди пікового академічного навантаження, на час сесій і канікул передбачаються обов'язкові перерви. Матчі як правило проводяться на вихідних, що дозволяє командам виїжджати в інші міста без шкоди навчанню. Студенти, які мають академічну заборгованість, не допускаються до участі у змаганнях [1].

Чемпіонат АСБ використовується як майданчик для підготовки менеджерів, суддів, операторів статистики, журналістів, фотокореспондентів і відеомейкерів з числа студентів. Протягом навчального року проводяться

семінари та конгреси за участю представників РССС, Російської федерації баскетболу, відомих менеджерів з професійного спорту, керівників спортивних організацій. Навчальна програма АСБ у он-лайн форматі об'єднує кращі практики за чотирма основними напрямками: організація студентського баскетбольного матчу, маркетинг, зв'язки з громадськістю і залучення необхідних ресурсів [182].

Одним із найважливіших пріоритетів АСБ є створення і розвиток каналів комунікації з молоддю. Так протягом чемпіонату сайт організації відвідує понад 45 тис. осіб, кількість переглядів сторінок складає біля 900 тис. на місяць, кількість передплатників групи «Вконтакті» – понад 54 тис. осіб.

Участь у змаганнях АСБ розглядається як вагоме джерело інформації про ЗО на регіональному, федеральному і міжнародному рівнях, підвищує зацікавленість абітурієнтів, які прагнуть поєднувати навчання із заняттями спортом.

Обраний стратегічний напрямок сприяє удосконаленню спортивної майстерності молодих баскетболістів та їх адаптації до професійного спорту, молодь, яка бере участь у функціонуванні АСБ, отримує перші професійні навички і можливості соціалізації, усі студенти відчують себе причетними до свого ЗО у подальшому своєму житті [1].

Для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах національні команди з баскетболу до 2015 р. формувалися з найсильніших студентів-спортсменів, переважна більшість з яких виступали за професійні клуби. На Універсіаді 2017 р. виступали виключно учасники АСБ [115]. Це був найгірший виступ команди РФ, що викликало активну дискусію стосовно підходів до формування студентських баскетбольних команд до наступних змагань. Було прийнято рішення продовжити задіювати переважно гравців студентських команд із запрошенням окремих професійних гравців.

СК може створюватись ЗВО у якості їх структурних підрозділів, а також у вигляді громадських об'єднань, які не є юридичними особами.

Керівництво ЗВО виділяє СК необхідну штатну чисельність персоналу, а також фінанси (бюджетні кошти та кошти від діяльності, яка приносить дохід) на проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи; надає приміщення для роботи СК, складські приміщення для зберігання спортінвентарю і обладнання, спортивні приміщення для організації та проведення заходів.

СК (БК) здійснюють свою діяльність у тісному контакті з кафедрами фізичного виховання і спорту, факультетами фізичного виховання, іншими підрозділами ЗВО [88].

Метою діяльності СК є: розвиток фізичної культури і спорту серед студентів та науково-педагогічних працівників ЗВО, створення умов студентам та науково-педагогічним працівникам для занять фізичною культурою і спортом у вільний від навчання і роботи час; формування серед студентів і працівників цінностей здорового способу життя, стимулювання створення і реалізація в ЗВО інноваційних програм і проєктів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя, розвиток фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи; сприяння в підготовці висококваліфікованих фахівців для інноваційної економіки країни, що відповідають сучасним вимогам роботодавців і досягненню належного рівня фізичної підготовленості для забезпечення повноцінної соціальної та професійної діяльності; створення фізкультурно-спортивних груп, спортивних секцій і команд з різних видів спорту, надання методичної та практичної допомоги в організації їх діяльності; розробка і здійснення фізкультурно-оздоровчих і спортивних програм; організація і проведення фізкультурно-спортивних та оздоровчих заходів ЗВО, участь у спортивних змаганнях різного рівня серед ЗВО РФ, створення студентам-спортсменам високої кваліфікації необхідних

матеріально-побутових умов для поєднання навчання з активним заняттям спортом.

Завданнями СК ЗВО є залучення студентів і працівників до систематичних занять фізичною культурою і спортом; організація і проведення роботи зі спортивного вдосконалення серед студентів ЗВО; виховання фізичних і морально-вольових якостей, зміцнення здоров'я та зниження захворюваності, підвищення рівня професійної готовності, соціальної активності учнів і працівників ЗВО; проведення роботи з фізичної реабілітації студентів, що мають відхилення в стані здоров'я, залучення їх до участі та проведення масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів; сприяння в створенні дитячо-юнацьких спортивних шкіл при СК; організація навчально-тренувального процесу в спортивних секціях, збірних командах ЗВО; підготовка пропозицій до щорічного плану діяльності ЗВО в частині розвитку фізичної культури і спорту; здійснення взаємодії з кафедрою фізичного виховання з розвитку фізичної культури і спорту у ЗВО; співпраця з деканатами факультетів, структурними підрозділами ЗВО щодо формування у студентів необхідних професійних фізичних знань, умінь, навичок; ведення обліку спортивних досягнень ЗВО; надання допомоги закладам середньої освіти і закладам початкової та середньої професійної освіти, у яких проводиться ЗВО профорієнтаційна робота серед абітурієнтів, в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи; участь в організації роботи літніх і зимових спортивно-оздоровчих таборів; участь у волонтерській діяльності ЗВО. Безпосереднє керівництво СК здійснює голова спортивного клубу, який призначається на посаду ректором за поданням кафедри фізичного виховання ЗВО [88].

Передбачається, що до 2020 р. 60% закладів середньої та вищої професійної освіти матимуть студентські СК.

Для аналізу забезпечення підготовки студентських баскетбольних команд було обрано Московську державну академію фізичної культури

(МДАФК, м. Малаховка) та Далекосхідний федеральний університет (ДСФУ, м. Владивосток). Чоловіча команда МДАФК є чотириразовим чемпіоном АСБ (2012–2014, 2017 рр.), триразовим срібним (2009, 2010, 2015) та дворазовим бронзовим (2011, 2016) призером студентського чемпіонату РФ з баскетболу. Жіноча команда МДАФК є чемпіоном АСБ 2017 р. Жіноча команда ДСФУ у чемпіонаті АСБ три рази була першою (2010, 2012, 2013), один – другою (2009) та двічі третьою (2014, 2015).

Історія МДАФК розпочалася з 1931 р., коли було відкрито відділення фізичного виховання у Московському обласному педагогічному технікумі.

Баскетбольні команди базуються на кафедрі теорії та історії спортивних ігор. Головним тренером чоловічої команди є завідувач кафедрою, кандидат педагогічних наук А. В. Лаптев, який також є першим тренером команди «Заходу» в історії матчів зірок АСБ. Крім ліги АСБ, баскетбольні команди Академії беруть участь також в інших міжнародних, всеросійських, територіальних змаганнях (рис. 3.1).

На кафедрі теорії та історії спортивних ігор щорічно проводяться майстер-класи та семінари для тренерів з баскетболу. Навчально-тренувальний процес баскетболістів здійснюється у навчально-спортивному корпусі (12690,9 м²) та спортивному корпусі (914,1 м²), у якому знаходяться баскетбольний (472,9 м²), великий універсальний (1054 м²) та тренажерний зали (44,1 м²) кафедри теорії та методики спортивних ігор.

Спортсмени проживають у гуртожитку (6441 м²). Харчування студентів здійснюється у їдальні на 216 місць з вільним вибором страв, з різноманітним по днях тижня меню, розробленим окремо на сніданок, обід та вечерю. При реалізації страв у вільному продажу переважає широкий асортимент овочевих, м'ясних, рибних, молочних та борошняних страв, страв з сільськогосподарської птиці, десертів. У буфеті на 64 місця для забезпечення повноцінним харчуванням студентів під час перерв між навчальними заняттями представлений широкий асортимент борошняних, кондитерських

Рис. 3.1. Змагання, в яких бере участь баскетбольна чоловіча команда Московської державної академії фізичної культури

та кулінарних виробів власного виробництва, гарячих та прохолодних напоїв, соків, кисломолочної продукції. Усі пункти харчування оснащені сучасним технологічним обладнанням. Студенти мають можливість улітку відпочити у студентському таборі «Моряк», який знаходиться під Новоросійськом у селищі Абрау-Дюрсо [99].

Медичне обслуговування студентів МДАФК покладається на медичний пункт (з ліцензією на здійснення медичної діяльності). До складу медичного пункту входять кваліфіковані фахівці: лікар терапевт, фізіотерапевт, медичні сестри. Медпункт академії має необхідне медичне обладнання для надання медичної допомоги студентам. У медпункті обладнаний фізіотерапевтичний кабінет, де можна отримати лікування, призначене лікарем фізіотерапевтом. Крім огляду та консультацій, терапевт медпункту академії проводить імунізацію студентів, контролює роботу харчоблоків, здійснює перевірку санітарно-епідеміологічного стану громадського харчування академії. З баскетбольною командою МДАФК активно співпрацює компанія ТарЕоп,

яка займається навчанням кінезотейпуванню, виробництвом кінезотейпов та впровадженням цього методу відновлення організму [180].

У науково-методичному забезпеченні підготовки студентських команд з баскетболу беруть участь Науково-дослідний інститут інформаційних технологій МДАФК, який було створено у 1995 р. на базі Проблемної науково-дослідної лабораторії, та Міжкафедральна наукова лабораторія. Науково-дослідний інститут (НДІ) займається переважно розробкою спеціалізованого для сфери фізичної культури та спорту програмного забезпечення: експертні системи для планування і контролю тренувального навантаження, математичне моделювання рухів людини, швидкісна відеозйомка спортивних вправ, біомеханічний аналіз техніки виконання спортивних вправ спортсменами високої кваліфікації з використанням швидкісної відеозйомки та математичного моделювання, оцінювання та вдосконалення технічної майстерності спортсменів високої кваліфікації на основі мікроструктурного аналізу їх рухів, тестування, тренування та моніторинг фізичної підготовленості школярів і студентів. Діяльність Міжкафедральної наукової лабораторії присвячена розробці перспективних діагностичних, фізіотерапевтичних та ергономічних засобів і методів супроводу підготовки спортсменів (методів діагностики, реабілітації та мобілізації резервів зорових функцій, методик корекції функціональних станів висококваліфікованих спортсменів із використанням низькоінтенсивного магніто-лазерного випромінювання тощо), моніторингу діагностування функціонального стану студентів МДАФК, що займаються різними видами спорту [99].

Для дистанційного навчання студентів в академії створена інформаційно-довідкова система з автоматизованою бібліотекою, мультимедійною технікою та сучасними інформаційними технологіями, серією компакт-дисків з повнотекстовими електронними бібліотеками найбільш популярних наукових журналів.

Відбувається активна профорієнтаційна робота. Навчальна база академії широко використовується для проведення навчально-тренувального процесу дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних секцій, груп здоров'я, підготовки школярів, заняття з якими проводять переважно викладачі та студенти закладу. Співробітники МДАФК співпрацюють із дитячо-юнацькими спортивними школами та спортивними колективами Москви та Люберців. Проводяться різні змагання з баскетболу серед дітей та підлітків Люберецького району Московської області. Не переривається зв'язок з випускниками МДАФК. Так з 2007 р. щорічно проводиться розіграш Кубка випускників з баскетболу.

Далекосхідний федеральний університет (ДСФУ) має тривалу історію розвитку, починаючи 1899 р. Сучасну назву він отримав у 2010 р. у результаті об'єднання чотирьох провідних ЗВО Далекého Сходу РФ. У 2011 р. у структурі університету була створена Школа мистецтва, культури та спорту. Спортивний студентський клуб ДСФУ було створено у 2014 р., метою якого є виведення спорту в ЗО на новий рівень, намагання зробити його доступним для усіх охочих, залучити до університетських спортивно-оздоровчих заходів якомога більше учасників [43].

Сучасна спортивна інфраструктура кампусу на острові Російському дає можливість студентам займатися понад 30 видами спорту. Спортивний центр ДСФУ має два великих спортивних зали, 25-метровий плавальний басейн, кілька відкритих ігрових майданчиків для баскетболу та інших видів спорту, малі зали для гімнастики і фітнесу. Крім великого спортивного центру у кампусі є два фізкультурно-оздоровчі комплекси, кожен з яких містить плавальний басейн і тренажерні зали.

Готельний комплекс ДСФУ складається з п'яти корпусів. На території кампусу знаходяться понад 10 закладів харчування, 10 продовольчих та продуктових магазинів, сервісні центри, аптеки. За території кампусу можна

переміщатися на безкоштовних автобусах-шатлах. Загальна протяжність маршруту складає близько 6 км.

Студенти мають можливість користуватися послугами Медичного центру ДСФУ, сучасної лікувально-наукової установи, що відповідає високим світовим стандартам. Медичний заклад підпорядковується Міністерству освіти. Оснащений унікальним обладнанням медичний центр надає висококваліфіковану діагностичну, консультативну, лікувальну та реабілітаційну допомогу. Загальна площа Медичного блоку ДСФУ, куди входить Медичний центр, Школа біомедицини та Реабілітаційний центр з готелем, становить понад 76 тис. м². Серед напрямів діяльності центру гінекологія, дієтологія, лікування хронічного болю, неврологія, оториноларингологія, офтальмологія, психологія, реабілітація, стоматологія, терапія, травматологія, ортопедія, хірургія тощо.

Наукова інфраструктура ДСФУ включає центри колективного користування, наукові лабораторії, об'єкти інтелектуальної власності, науково-освітні центри та наукову бібліотеку. Багато напрямів НДР пов'язано з проблемами спортивної підготовки, а саме відновлення та стимуляції працездатності людини в екстремальних умовах [43].

Для цікавого та насиченого проведення дозвілля студентів діє Творчий центр ДСФУ. Його діяльність забезпечує роботу клубних формувань, у яких можуть займатися студенти, які не мають спеціальної підготовки, 22 студентські творчі колективи різних жанрів і напрямків. Невід'ємним місцем проведення дозвілля студентів є Пушкінський театр, у якому щомісяця проходить до 30 заходів з найрізноманітніших напрямків: концерти, історичні бали, ігри клубу веселий та кмітливих, олімпіади тощо.

Велика увага надається профорієнтаційній роботі, яка спрямована на створення оптимальних умов майбутнім студентам ДСФУ для успішного завершення закладу середньої освіти, підготовки до вступу в університет та адаптації до подальшого навчання, залучення талановитих абітурієнтів. У цій

роботі задіяний спортивний літній центр «Спарта», в якому одночасно можуть перебувати юні спортсмени, студенти та професійні спортсмени. В умовах спільного проведення тренувального процесу та дозвілля налагоджуються зв'язки, які сприяють спадкоємності поколінь у баскетболі: СК мають можливість переглянути та визначитися з кандидатами зі шкільних команд, професійні клуби зі студентських [152].

Багато баскетбольних команд ЗВО виступають у національних лігах РФ. У чоловічій Єдиній лізі ВТБ беруть участь БК УНІКС (аббревіатура позначає Університет – Культура – Спорт), який був заснований на базі Казанського державного університету в 1991 р.; «Нижній Новгород», заснований Волзьким інженерним педагогічним інститутом у 2000 р.; «Єнісей», створений у Красноярському політехнічному інституті у 1981 р. під назвою «Політехнік»; у жіночій Прем'єр лізі – БК «Казаночка» Казанського національного дослідницького технологічного університету.

3.3. Баскетбол у студентському спорті Австралії, Сербії та Іспанії

Головним керівним органом університетського спорту в Австралії є організація Австралійський університетський спорт (AUS), до складу якої входять 42 ЗВО з понад 1 млн студентами. Працюючи у тісній співпраці з державними та громадськими національними спортивними організаціями, бере участь у регіональних, національних та міжнародними спортивних програмах. AUS підтримує розвиток понад сорока видів спорту, проводить першості та ігри, включаючи престижні Австралійські університетські ігри, Південні університетські ігри, Східні університетські ігри, Північні університетські ігри, Західні університетські ігри та чемпіонати австралійських університетів, серед яких Snow Unigames та Unibattle [186].

Діяльність Австралійського університетського спорту сприяє подвійній кар'єрі молоді шляхом гармонійного досягнення академічної та спортивної досконалості. Для своїх членів організація надає широкий спектр заходів та

послуг, серед них інноваційні альянси між корпоративними та університетськими спортивними секторами та можливості для професійного розвитку. Для підтримки перспективних спортсменів діє програма Друзів елітних спортсменів університетів. Її виконання передбачає надання порад та рекомендацій щодо планування академічного навчання, досягнення узгодженості щодо гнучкості виконання академічних вимог, проведення пропаганди спортсменів в університетському середовищі, підтримку індивідуального навчання та перенесення складання академічних заборгованостей [200].

Студентські баскетбольні команди змагаються у рамках щорічних Австралійських студентських ігор, у яких у змаганнях з 29 видів спорту беруть участь понад 7 тис. студентів 42 ЗВО. У фінальних змаганнях з баскетболу, як і з інших видів спорту, беруть участь кращі команди за результатами чотирьох регіональних студентських ігор: Півдня, Півночі, Заходу та Сходу. Так у студентських іграх 2016 р. брали участь 65 чоловічих та 40 жіночих команд.

У національних командах Австралії на Всесвітніх літніх Універсіадах представлені переважно гравці професійних баскетбольних клубів, з яких менше 10% є вихованцями студентських БК [115].

Коротко розглянемо організацію занять баскетболом на прикладі Університету Монаша, жіноча та чоловіча команди якого найчастіше були чемпіонами та призерами Австралійських студентських ігор [215].

Університет Монаша має 6 кампусів в Австралії та 4 за кордоном (Малайзія, Південно-Африканська Республіка, Індія та Італія). За розвиток спорту в університеті відповідає спеціальний відділ (Monash Sport), у якому працює понад 200 співробітників. В Університеті Монаша діє понад 50 СК. У кожному кампусі є безліч спортивних споруд, що використовуються студентами та персоналом, включаючи футбольні, крикетні, хокейні, футбольні, регбі та бейсбольні поля, майданчики для гри в баскетбол, теніс,

сквош та бадмінтон, тренажерні зали й басейни. Члени СК університету мають пільги при оплаті занять спортом. Спеціалізовані спортивні приміщення та об'єкти також надаються для громадського користування. Спортивні команди Монаша беруть участь у різних місцевих та національних змаганнях. Понад 600 студентів університету щорічно беруть участь в Австралійських студентських іграх.

Про високий рівень послуг в Університеті Монаша свідчить той факт, що його часто обирають місцем підготовки професійних спортивних команд. Так футбольна збірна Австралії використовувала кампуси Клейтона та у Південній Африці під час підготовки до чемпіонату світу з футболу 2010 р. [215].

Наприклад, на території кампусу півострова Монаша з 2012 р. діє Центр рухової активності та відпочинку. У структурі Центру, крім спортивних споруд з найсучаснішим обладнанням, діють наукові лабораторії, які здійснюють фізіологічне тестування, біомеханічний аналіз рухів, фізіотерапевтичні заходи, психологічний супровід та консультування з питань занять спортом та руховою активністю. Також є усі умови для цікавого та продуктивного проведення дозвілля. Бібліотечний фонд університету містить понад 3,5 млн джерел інформації. Створено понад 120 комп'ютерних класів з понад 2,5 тис. комп'ютерів.

Університет Монаша разом із Мельбурнським спортивним інститутом реалізує спеціальний проект, спрямований на залучення населення до занять різними видами спорту. У рамках цього проекту діє баскетбольний табір, призначений для гравців аматорських, шкільних та студентських клубів [215].

В Австралії поширена практика спонсорства ЗВО команд національних баскетбольних ліг. Спонсорами команди «Кернс Тайпанс» є Центральний університет Квінсленда. Гравці єдиного непрофесійного клубу у чоловічій Національній баскетбольній лізі мають можливість отримати стипендії,

навчатися в університеті, користуючись послугами його кампусу та Центру дистанційного навчання [194]. Також серед спонсорів значаться Технологічний Університет Суінберн, Університет Едіт Коуен. У жіночій Національній баскетбольній лізі грають команди Університету Сіднея, Камбера.

Великі традиції у студентському спорті має Сербія. Університетський спортивний союз Сербії (USSS) було утворено у 1999 р. і є одним з найуспішніших членів Європейської асоціації студентського спорту за спортивними результатами та кількістю організованих змагань у країні. До головних завдань USSS віднесено організацію національних чемпіонатів серед ЗВО з командних та індивідуальних видів спорту.

Університетський спорт у Сербії охоплює спортивно-масові заходи та спортивні змагання серед студентів. Організовані позанавчальні спортивні заходи здійснюється у студентських спортивних секціях, які діють у ЗВО. Якщо у ЗВО немає умов для організації самостійної спортивної секції, організація спортивних секцій може бути реалізована на основі співпраці між цими закладами та іншими організаціями в області спорту [230].

За роботу зі студентами та проведення спортивних заходів фінансова компенсація не виплачується. Організовані позанавчальні спортивні заходи мають пріоритет при використанні університетських спортзалів у відношенні до діяльності інших осіб.

ЗВО, науково-педагогічний персонал, студенти можуть створити відповідні студентські спортивні асоціації. Студенти не можуть брати участь у позанавчальних спортивно-масових заходах та спортивних змаганнях без встановлення їх медичної придатності до навчання у спортивній школі.

ЗВО, які організували університетські спортивні секції або спортивні команди, можуть створювати або бути членами відповідних спортивних федерацій з університетських видів спорту.

Кращі спортсмени мають право на особливі умови під час прийому на навчання до ЗВО та спеціальні умови навчання (вивчення теоретичного і практичного матеріалу шляхом консультацій і наставництва з урахуванням потреб спортсменів). ЗО забезпечують і регулюють умови для залучення студентів до спортивних заходів [230].

Студентські команди змагаються у Баскетбольній лізі USSS. Однак представників цих команд рідко запрошують до національної команди для участі в Всесвітніх літніх Універсіадах, до якої входять переважно гравці професійних БК країни або зарубіжних ліг [114]. Сербія має найкращі досягнення серед країн на Чемпіонатах Європи з баскетболу серед ЗВО, які проводяться з 2001 р. Команди університетів країни вибороли 15 медалей, серед яких 6 золотих (чоловіки – 1, жінки – 5), 5 срібних (3, 2) та 4 бронзових (2, 2).

У якості прикладу розглянемо розвиток спорту в Белградському університеті. Баскетбольні команди університету на Чемпіонатах Європи серед ЗВО завоювали 8 медалей: 3 золоті (1, 2), 1 срібну (1, 0) та 4 бронзові (2, 2), а чоловіча команда є одним з лідерів студентської баскетбольної ліги Сербії.

У структурі університету знаходиться факультет спорту та фізичного виховання, який має довгу історію, починаючи з 1938 р. До факультету належить кафедра спортивних ігор, яка опікується баскетбольною командою. Комплекс факультету спорту та фізичного виховання складається з головного корпусу, навчальних приміщень, гуртожитку та їдальні, що дає можливість раціонально використовувати час для навчання, тренувань та відпочинку.

Тренувальний процес баскетболістів здійснюється в універсальному спортивному залі. Улітку є можливість тренуватися на свіжому повітрі. Освітній процес відбувається у двох великих лекторських аудиторіях, лабораторіях та спеціалізованих класах з медико-біологічних наук, психології та інформаційних технологій. Читальний зал, розташований у

бібліотеці, обладнаний мережевими комп'ютерами і підключений до Інтернету [167].

В Іспанії за розвиток студентського спорту відповідає Спортивний комітет університетів Іспанії, який було утворено у 1988 р. Він знаходиться у структурі Вищої ради зі спорту Іспанії. Комітет об'єднує 70 ЗВО. Спортивний комітет щорічно організовує чемпіонати Іспанії серед університетів з різних видів спорту. Чемпіонати серед ігрових видів спорту проходять у три етапи:

- автономний, при наявності більше одного університету в адміністративно-територіальній спільноті;
- зональний, який складається з двох груп по вісім команд, серед яких дванадцять чемпіонів автономій, крім п'яти з найбільшою кількістю ЗВО, та чотири срібних призери автономій з найбільшою кількістю університетів;
- фінальний, у якому беруть участь п'ять чемпіонів автономій з найбільшою кількістю університетів, команда господарів змагань та два переможці зональних першостей.

У змаганнях можуть брати участь студенти першого, другого або третього курсу будь-якого освітнього ступеню: бакалавр, магістр або доктор філософії [193].

Останнім часом Іспанія не бере участь у студентських міжнародних турнірах, хоча є одним з фаворитів на світовій баскетбольній арені. У період з 2005 по 2009 рр. у країні відбувався турнір U20 Circuit, організований Асоціацією баскетбольних клубів та Федерацією баскетболу Іспанії, метою якого було створення конкурентного середовища для формування гравців. У 2017 р. знаменитий іспанський тренер Аїто Гарсія Ренесес порушив питання серед фахівців про створення студентської баскетбольної ліги Іспанії. Його наміри залучити університети до підготовки гравців цієї вікової категорії отримали вагому підтримку серед представників Асоціації баскетбольних

клубів, тренерів, гравців, менеджерів університетів та студентського спорту. До розв'язання цього питання залучено також державні установи.

Найвищі досягнення в чемпіонаті Іспанії з баскетболу серед університетів має команда Католицького університету Святого Антонія (UCAM) з м. Мурсія [229]. З моменту заснування у 1996 р. Університет приділяє багато уваги фізичній активності студентів. Служба спортивної діяльності надає можливість займатися їм багатьма видами спорту або рухової активності на різних рівнях, організовує внутрішні університетські чемпіонати, спонсорує професійні команди та забезпечує участь університетських команд у великій кількості національних змагань з різних видів спорту, співпрацює з усіма СК регіону. UCAM першим в Іспанії впровадив систему освіти, яка дозволяє спортсменам високого рівня поєднувати спортивне тренування з академічним навчанням. На найвищому рівні займаються понад 500 спортсменів з понад 20 видів спорту. Баскетбольні команди Католицького університету грають у вищій (Liga ACB або Liga Endesa) та аматорській (EBA League) чоловічих лігах, у другій жіночій лізі (Liga Femenina 2), чемпіонатах з баскетболу серед університетів.

До послуг баскетбольних команд спортивний центр, розташований біля університету, що займає площу 3 тис. м², Муніципальний палац спорту Мурсії, спроможний умістити до 9 тис. глядачів і має 6 роздягалень для спортсменів та 4 для суддів. У цих спортивних спорудах мають можливість займатися різними видами спорту та руховою активністю студенти, працівники UCAM та населення регіону, які оплачують 200 євро за 8 місяців занять або 25 євро за 10 відвідувань. До їх послуг відкритий басейн, тренажерний зал (найбільший у місті), спеціалізовані зали з різних видів спорту, сауни [226].

Кампус UCAM має площу 225 тис. м². Поряд зі спортивними спорудами розташована паркова зона, навчальні та дослідницькі центри. У студентському містечку студенти мають можливість займатися в аудиторіях

із сучасними мультимедійними та комунікаційними засобами, бібліотеці, комп'ютерних класах. Діють також телевізійні і радіостудії. На всій території кампусу WIFI знаходиться у вільному доступі. Студенти також проживають у квартирах або студіях прилеглих районів або передмість Ла-Сур і Гуадалупе. Для цього діє інтерактивна база даних, яка регулярно оновлюється і відображає вільні місця для розміщення в Мурсії або навколо неї. Крім того, студенти можуть заповнити онлайн-форму із зазначенням типу розміщення, яке вони шукають. Після відправки пошукового оповіщення через онлайн-форму співробітники спеціалізованого офісу Університету надають індивідуальну допомогу студентам [229].

Спортсмени у залежності від спортивних досягнень мають можливість отримувати стипендію, яка покриває від 20 до 100% плати за навчання в університеті, винагороди в якості оплати житла та проїзду, заробітну платню.

На забезпечення досягнення студентами максимального рівня спортивного удосконалення та академічної успішності спрямована діяльність спортивних наставників, функціонування онлайн-системи TRAMISPORT. Система надає можливість студентам-спортсменам у гнучкий та простий спосіб в онлайн-режимі узгоджувати освітню та спортивну діяльність [229].

Спортивна служба разом з Центром олімпійських досліджень університету проводить серію конференцій та дослідницьких програм з проблем спорту. Є можливість отримати освітній рівень магістра ділового адміністрування у спортивному менеджменті.

До послуг спортсменів фахівці спортивної фізіотерапії, медицини та харчування. Так в університеті діє сім фізіотерапевтичних кабінетів, у яких студенти мають можливість не тільки отримати необхідні профілактичні, відновлювальні та лікувальні процедури, а й навчитися застосовувати методи кінезітерапії, електротерапії, механотерапії тощо.

Проводиться велика робота з пошуку спонсорів для окремих команд та спортсменів. Налагоджена продуктивна співпраця з національними

спортивними федераціями. До організації і розвитку спорту в USAM намагаються залучати широке коло студентського та викладацького колективу, прихильників спорту регіону, серед яких випускники ЗВО. Робота у СК дає можливість розвивати у волонтерів навички соціальних стосунків, організації та управління спортивною організацією, набутти великий та корисний досвід в особистому та трудовому житті [226].

У головному чемпіонаті Іспанії – Ліга АСБ – грає команда «Естудіантес». Клуб було засновано у 1946 р. групою студентів Інституту Раміро де Маезту у Мадриді. Клуб діє як товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Славиться підготовкою великої кількості провідних іспанських баскетболістів. Це один з двох клубів в Іспанії, які представлені у чоловічій та жіночій Вищих лігах. Також клуб утримує чоловічі та жіночі команди у всіх вікових категоріях, починаючи з 11 років [190].

Висновки до розділу 3

У результаті проведених досліджень були виявленні напрями реалізації комплексного підходу в організації студентського спорту, діяльності баскетбольних клубів закладів освіти у США, Російській Федерації, Австралії, Сербії та Іспанії.

У всіх країнах регулярно проводяться студентські баскетбольні турніри (ліги, ігри, чемпіонати). Велика кількість університетських команд розподіляється на групи (дивізіони, конференції, зони, автономії тощо) з урахуванням рівня їх спортивних досягнень та забезпечення. У цих змаганнях виступають спортсмени, які не грають у професіональних та напівпрофесіональних баскетбольних клубах.

У Російській Федерації, Австралії та Іспанії поширена практика участі баскетбольних команд ЗВО в інших загальнонаціональних лігах. Зазвичай, представництво студентів у складі цих команд незначне або зовсім відсутнє.

СК ЗВО посідають важливе місце у національній організаційній структурі спорту. Проведений аналіз засвідчив необхідність та можливість реалізації комплексного підходу до організації діяльності СК та БК. Вони задіяні у студентському спорті як складової резервного спорту; спорті вищих досягнень, зокрема у професійному спорті за наявності необхідних фінансових ресурсів, та масовому спорті, як складової фізичного виховання.

Серед СК та БК ЗВО спостерігається різноманітність їхніх організаційних форм (приватні, колективні або державні, зі статусом юридичної особи або без такого тощо), форм господарської діяльності (комерційні або некомерційні) тощо. До занять та роботи у БК широко залучається населення, яке разом з представниками ЗВО здійснюють організаційне, кадрове, матеріально-технічне, соціальне, наукове, медичне, інформаційне та фінансове забезпечення діяльності СК та підготовки команд. БК ЗВО розглядається як об'єднуюча ланка спортивної студентської спільноти та її оточуючого середовища: спортивних команд, спортивних та фізкультурно-оздоровчих груп, уболівальників, груп підтримки, тренерів, викладачів та працівників ЗВО, учасників ресурсного забезпечення (менеджерів, лікарів, науковців, спонсорів та інших фахівців), абітурієнтів, студентів, їхніх батьків та друзів, випускників тощо. Активна маркетингова діяльність сприяє як підвищенню іміджу ЗВО, так і покращенню привабливості співпраці з БК.

У комплектуванні національних команд до участі в Всесвітній літній Універсіаді застосовуються два підходи: перший передбачає залучення тільки представників команд ЗВО, які грають у студентських чемпіонатах (США, Російська Федерація з 2017 р.); другий – запрошення найсильніших студентів-гравців, які виступають, як правило, за професійні вітчизняні та зарубіжні клуби (Російська Федерація до 2015 р., Австралія, Сербія).

Таким чином, сучасними тенденціями розвитку студентського спорту та баскетболу є проведення регулярних загальнонаціональних змагань серед

студентських команд з розподілом їх на групи відповідно до рівня їх спортивних досягнень та забезпечення; участь у національних студентських змаганнях переважно спортсменів, які не грають за професійні клуби; різноманітність організаційно-правових форм СК; надання БК повного спектра спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг широким верствам населення з активним їх залученням до співпраці; максимальне використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів ЗО у забезпеченні підготовки баскетбольних команд; проведення клубами активної маркетингової діяльності; наявність двох підходів до комплектування національних команд, а саме із запрошенням найсильніших спортсменів з професійних клубів або винятково гравців студентських команд.

Матеріали розділу опубліковані у роботах автора [97, 115, 116, 123, 124, 125].

РОЗДІЛ 4

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАСКЕТБОЛУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Визначення сучасного стану та можливих перспектив розвитку БК, секцій, команд на базі ЗВО передбачало вивчення представництва та результатів виступу національних команд з баскетболу на Всесвітніх літніх Універсіадах, виступів команд закладів вищої освіти у національних баскетбольних лігах, організації Студентської баскетбольної ліги України, забезпечення підготовки та участі у змаганнях баскетбольних команд ЗВО. Отримана емпірична інформація співвідносилася із наявними науковими знаннями, світовим передовим досвідом і на цій підставі формувалися напрями науково-практичного перетворення діяльності спортивних, зокрема баскетбольних, клубів закладів вищої освіти. Стратегічні напрями стосувалися питань реалізації комплексного підходу в оптимізації участі баскетбольних команд ЗВО у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення їх підготовки на найближчу та віддалену перспективи.

4.1. Сучасний стан та стратегічні напрями реалізації комплексного підходу щодо оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу

Одним із найважливіших напрямів державної політики в Україні є залучення якомога більшої кількості населення до активних та регулярних занять фізичною культурою та спортом. Системоутворюючими факторами, що визначають специфіку, рівень розвитку, популярність кожного виду спорту, є змагання. Матеріалом для дослідження був переважно чоловічий баскетбол, який є більш поширений серед ЗВО.

4.1.1. Аналіз виступів студентських баскетбольних команд України у міжнародних змаганнях

Головною міжнародною подією у студентському спорті є Всесвітні Універсіади. Національна команда України вперше виступала на XVII Всесвітній літній Універсіаді, яка відбулася у м. Баффало (США) у 1993 р. У змаганнях з баскетболу була представлена українська жіноча команда. Узагалі збірна України з баскетболу виступала на одинадцяти літніх Універсіадах: чоловіча команда брала участь у змаганнях 8 разів, жіноча – 4. Тільки на одній Всесвітній Універсіаді, а саме 2013 р. у Казані, українські спортсмени були представлені у чоловічому та жіночому турнірах. Двічі українські команди з баскетболу не брали участь в Універсіадах – у 1997 та 2015 рр.

Українські спортсмени потрапляли до четвірки найкращих – 2 рази; посідали 5–8 місця – 2 рази; 9–12 місця – 4 рази; 13–16 місця – 3 рази; 17–20 місця – 1 раз. Найкращім досягненням був виступ чоловічої команди на XXIII літній Універсіаді 2005 р., де вона завоювала друге місце. У жіночому турнірі кращім здобутком нашої команди було 4-е місце у 1999 р. (табл. 4.1).

У різні роки за збірну команду України виступали гравці БК, які представляли різні ліги: від Суперліги до студентської. Було проведено аналіз кількісного складу чоловічих команд, які показали найкращій (2-е місце у 2005 р.) та найгірший (19-е місце у 2013 р.) результати на Всесвітніх літніх Універсіадах.

На XXIII Всесвітній літній Універсіаді 2005 р. у м. Ізмір (Туреччина) до складу чоловічої команди були запрошені виключно гравці клубів Української баскетбольної суперліги. Тільки один гравець – Печеров О. – представляв команду «Політехнік» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», інші тільки навчалися у ЗВО. Середній вік гравців команди був $23,9 \pm 2,4$ років.

Таблиця 4.1

Результати виступів збірних команд України з баскетболу на Всесвітніх літніх Універсіадах

Місце та рік проведення Універсіад	Зайняте місце	
	юнаки	дівчата
Баффало (США), 1993	–	7
Фукуока (Японія), 1995	–	11
Сицилія (Італія), 1997	–	–
Пальма де Мальорка (Іспанія), 1999	–	4
Пекін (КНР), 2001	13	–
Тегу (Республіка Корея), 2003	8	–
Ізмір (Туреччина), 2005	2	–
Бангкок (Таїланд), 2007	14	–
Белград (Сербія), 2009	11	–
Шеньчжень (КНР), 2011	9	–
Казань (Російська Федерація), 2013	19	9
Кванджу (Республіка Корея), 2015	–	–
Тайбей (Республіка Китай), 2017	15	–

Готував команду до Універсіади головний тренер національної збірної України Защук Г.С., який уже мав досвід підготовки студентських збірних команд СРСР до Універсіад 1987 та 1991 рр. Фактично у змаганнях брала участь головна національна команда країни. У фінальній грі вона програла з рахунком 85–70 команді США, яка традиційно складалася винятково з гравців студентських клубів. Через місяць національна збірна України, у

складі якої було 8 (66,7%) учасників Універсиади, виступала на чемпіонаті Європи (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

**Склад чоловічої збірної команди України з баскетболу на XXIII
Всесвітній літній Універсиаді 2005 р.**

№ з/п	Прізвище І. (вік, років)	Заклад освіти	Клуб
1	Подорваний Є. (26)	Приазовський державний технічний університет	«Миколаїв»
2	Корабльов Д. (27)	Маріупольська філія	«Кривбас–Люкс»
3	Фесенко К. (19)	Донецького національного університету	«Азовмаш»
4	Кривич І.* (26)	Сумський державний педагогічний університет	«Сумхімпром»
5	Кривич Р.* (26)		
6	Буцький А.* (24)		
7	Печеров О.* (19)	Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	«Політехнік» Харків
8	Коваль В.* (25)	Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	«Дніпро»
9	Лебедєв А.* (25)	Національний університет фізичної культури і спорту	«Київ»
10	Балашов С.* (26)		
11	Гуменюк Р. (18)		
12	Кобзистий В.* (26)		

Примітка. * – члени основної національної збірної команди України на чемпіонаті Європи 2005 р.

Програвши усі ігри, вона посіла останнє місце. Слід зазначити, що наступний раз чоловіча національна команда України потрапила на чемпіонат Європи через 6 років – у 2011 р., де розмістилася на 17–21 місцях.

Збірна команда України з баскетболу на XXVII Всесвітній літній Універсиаді 2013 р. була представлена гравцями клубів ЗВО – Національного технічного університет «Харківський політехнічний інститут» (5 спортсменів), Національного технічного університету України «Київський

політехнічний інститут» (4), Національного університету «Львівська політехніка» (3) (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

**Склад чоловічої збірної команди України з баскетболу на XXVII
Всесвітній літній Універсіаді 2013 р.**

№ з/п	Прізвище І. (вік, років)	Заклад освіти	Клуб
1.	Сайнієв В. (24)	Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	«Авантаж-Політехнік»
2.	Рочняк А. (21)		
3.	Боровський Р. (20)		
4.	Ольховський Р. (22)		
5.	Михайлов А. (22)		
6.	Моторчук В. (19)	Національний університет «Львівська політехніка»	«Політехніка-Галичина»
7.	Полюляк М. (22)		
8.	Доленко О. (23)		
9.	Марченко Д. (21)	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»	«Політех-Баскет»
10.	Киричок А. (21)		
11.	Павленко О. (23)		
12.	Полежаєв І. (24)		«Київ»

У 2013 р. харківська команда перемогла в чемпіонаті ВБСА, була бронзовим призером Всеукраїнської універсіади, посіла 4-е місце у Міжнародній студентській баскетбольній лізі (МСБЛ). Клуб «Авантаж – Політехнік» виборов срібні нагороди у Вищій лізі. Команда зі Львова стала чемпіоном Всеукраїнської універсіади, була другою у чемпіонаті ВБСА. Команда «Політехніка-Галичина» посіла четверте місце у Суперлізі. Гравці клубу Полюляк М. та Доленко О. на початку року на правах оренди грали за білоруський клуб «Свіслоч». Київська команда була четверта у фіналах Всеукраїнської універсіади та чемпіонату ВБСА, вийшла до 1/8 фіналу МСБЛ. Усі спортсмени, крім Полежаєва І., виступали за клуб «Політех-Баскет» у аматорському чемпіонаті м. Києва Ліга Монстрів Середній вік гравців команди склав $21,8 \pm 1,1$ років. Головним тренером студентської

збірної України і його помічником були головний тренер БК «Авантаж-Політехнік» Кулібаба В. Д. та капітан команди Арабаджи Т. Д.

Після невдалого виступу збірної команди в Казані – 19 місце – було багато критики стосовно її складу, що слід було делегувати найсильніших гравців з клубів Суперліги, які навчаються у ЗВО. Такий підхід до формування студентської команди було впроваджено перед XXIX Всесвітньою літньою Універсіадою 2017 р., яка відбулася у Тайбеї (Республіка Китай). У команді були представлені гравці семи БК, які виступають у Суперлізі (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

**Склад чоловічої збірної команди України з баскетболу
на XXIX Всесвітній літній Універсіаді 2013 р.**

№ з/п	Прізвище І. (вік, років)	Заклад освіти	Клуб
1	Артамонов К. (23)	Південноукраїнський національний педагогічний університет	«БПА»
2	Кобець О. (21)	Черкаський національний університет	«Черкаські Мавпи»
3	Бояркін І. (22)	Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут»	
4.	Закурдаєв М. (24)		«Дніпро»
5.	Шевченко В. (22)	Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту	«Запоріжжя»
6.	Загреба С. (23)	Запорізький національний технічний університет	
7.	Кондраков Ю. (21)		
8.	Вінтоняк В. (23)	Хмельницький національний університет	«Будівельник»
9.	Луценко М. (24)	Донбаський державний педагогічний університет	
10.	Приймак С. (20)	Харківська державна академія фізичної культури	
11.	Петров В. (23)	Національний університет "Одеська юридична академія"	«Хімік»
12.	Ясиненко Б. (22)	Бердянський державний педагогічний університет	«Кремінь»

Переважна більшість з них мала досвід виступів за юнацькі та молодіжні збірні команди України. З команд-учасниць фіналу СБЛУ 2017 р. у збірній команді було представлено 2 студента Запорізького національного технічного університету (1-е місце) та один з Черкаського національного університету (4-е місце). Середній вік членів команди дорівнював $22,3 \pm 0,92$ роки. Команду очолював Плеханов В. М. – тренер БК «Запоріжжя». У підсумку чоловіча збірна команда посіла 15-е місце. Такий виступ виявився не на багато кращим, ніж студентської команди зразка 2013 р.

З 2001 р. щорічно проводяться чемпіонати Європи з баскетболу серед закладів вищої освіти, які були першими змаганнями, разом з чемпіонатами з волейболу, Європейської спортивної асоціації університетів (EUSA). З 2012 р. окремі чемпіонати з баскетболу відбуваються у непарні роки, а у парні – у рамках Європейських університетських ігор (EUG).

Україна дебютувала на II чемпіонаті Європи з баскетболу серед ЗВО у 2002 р. і була першою серед країн пострадянського простору, яка брала участь у цих змаганнях. У чемпіонатах брали участь команди трьох ЗВО. На цих змаганнях дві медалі виборола жіноча команда Запорізького інституту державного та муніципального управління (табл. 4.5).

Таблиця 4.5

Результати виступів команд України у чемпіонатах Європи з баскетболу серед закладів вищої освіти

Місце та рік проведення змагань	Юнаки		Дівчата	
	місце	ЗВО	місце	ЗВО
Копер (Словенія), 2002	5	Львівський національний університет	3	Запорізький інститут державного та муніципального управління
Новий Сад (Сербія і Чорногорія), 2003			2	
Познань, (Польща) 2010	4	Національний університет		
Кордоба (Іспанія), 2011	6	«Львівська політехніка»		

У 2012 р. була створена Міжнародна студентська баскетбольна ліга. За п'ять сезонів у змаганнях взяли участь команди ЗВО з 18 країн. Від України у турнірі виступали команди Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (2012–2015 рр.) та Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» (2012–2014 рр.).

Проведений аналіз засвідчив, що участь студентських команд у міжнародних студентських турнірах має фрагментальний характер, обумовлений недостатньою фінансовою забезпеченістю. На Всесвітніх літніх Універсіадах українська чоловіча збірна спроможна втручатися у боротьбу за нагороди за умовою представлення її основною національною командою, але це не сприяє досягненню головної її мети – успішному виступу на чемпіонатах Європи та світу. Залучення до студентської збірної гравців клубів Суперліги, які не мають прямого стосунку до студентських команд, не дає відчутної спортивної переваги у порівнянні з підходом, який передбачає участь у Всесвітній літній Універсіаді переважно представників баскетбольних команд ЗВО, учасників чемпіонату ВБСА. Для членів же студентських команд можливість потрапити на головний студентський спортивний форум, як і чемпіонат Європи серед університетів, є потужною мотивацією для їх подальшого спортивного удосконалення.

Для виявлення становлення фахівців до участі студентів-гравців професійних клубів у міжнародних студентських змаганнях з баскетболу нами було проведено анкетування. Цікаво відмітити, що думки опитуваних змінюються залежно від тривалості періоду розвитку студентського спорту в Україні (рис. 4.1).

Аналіз результатів опитування показав, що більшість із них позитивно ставляться до такого підходу на найближчу перспективу (58,9%), але негативно стосовно розвитку вітчизняного баскетболу серед студентської молоді на віддалену перспективу (55,4%).

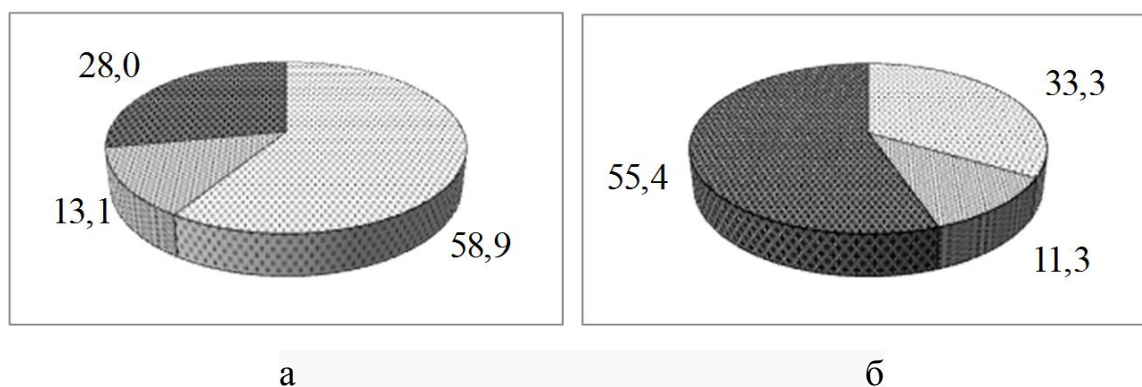

Рис. 4.1. Відповіді респондентів на запитання «Як Ви ставитеся до участі студентів-гравців професійних клубів у міжнародних студентських змаганнях з баскетболу у найближчий (а) та віддаленій (б) перспективах?», % (n=168): – позитивно; – байдуже; – негативно

4.1.2. Участь клубів закладів вищої освіти в українських баскетбольних лігах

Система баскетбольних ліг України складається з багатьох рівнів: Суперліга, Вища, Перша, Студентська, Юнацька, Аматорська. Також проводяться територіальні та відомчі чемпіонати, турніри окремих організацій та установ. У різні роки клуби ЗВО були представлені на усіх рівнях юніорського та дорослого баскетболу.

У перші роки після здобуття незалежності студентський баскетбол, як і в цілому спортивний рух України, опинився у скрутному становищі. Він розвивався переважно на рівні закладів вищої освіти. Для розв'язання фінансових проблем керівництво окремих ЗВО почало співробітництво з комерційними структурами. На базі ряду закладів вищої освіти почали створюватися баскетбольні команди, які брали участь у змаганнях різних рівнів.

У першому чемпіонаті України з баскетболу 1992 р. у чоловічому турнірі була заявлена команда МКІ (Миколаївський кораблебудівний інститут), у жіночому – команди «Університет» (Сімферополь) та ЛДПІ

(Луганський державний педагогічний інститут) [32]. У різні роки на вищому вітчизняному рівні грало багато БК ЗВО:

– 4 чоловічі команди (Вища ліга (1992 р.), Українська баскетбольна ліга (2008–2009 рр.), Суперліга: «Львівська політехніка», «Феро-ЗНТУ» (Запорізький національний технічний університет), «Авантаж-Політехнік» (Харків), УДАУ (Український державний аграрний університет), МКІ (Миколаївський кораблебудівний інститут);

– 9 жіночих команд (Вища ліга (1992–2016 рр.); Суперліга (з 2017 р.)): «ТІМ–СКУФ» (Національний університет фізичного виховання і спорту України, «Динамо–НПУ» (Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Київ), «Медін» (Донецький медичний інститут), «Чайка» (Державний педагогічний університет, Бердянськ), ХАІ (Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»), «ХДУ–Таврійська зірка» (Херсонський державний університет), ЗІДМУ, КПУ–Запоріжжя (Запорізький інститут державного та муніципального управління / Класичний приватний університет), «Університет» (Сімферополь) та ЛДПІ (Луганський державний педагогічний інститут).

Чемпіонами та призерами чемпіонатів України ставали команди МКІ, «Політехніка–Галичина», «Феро–ЗНТУ» серед чоловіків та «Університет», «Медін», «ТІМ–СКУФ», «Чайка», ЗІДМУ, «Динамо–НПУ» серед жінок.

Слід зазначити, що ці баскетбольні команди, які грають на вищому національному рівні, мають, як правило, формальне відношення до ЗВО. Згадування ЗВО у назві клубу обумовлено, переважно, місцем тренування команди. У складі таких команд студенти можуть бути зовсім не представлені. Для визначення ставлення фахівців до такого становища їм було запропоновано відповісти на запитання «Чи сприяє, на Вашу думку, популяризації баскетболу серед студентів ЗВО включення його у назву команди, обумовлене, перш за все, проведенням на його базі тренувального

процесу та ігор?». Більшість респондентів – 166 або 84,3% від загальної кількості опитуваних дали позитивну відповідь.

Велике представництво команд закладів вищої освіти в інших національних лігах [52]. У Суперлізі (чоловіки, жінки), Вищій лізі (чоловіки, жінки), Першій лізі (чоловіки) сезону 2017–2018 рр. їх було 25 або 32,5% від загальної кількості команд (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

**Представництво клубів закладів вищої освіти
у національних баскетбольних лігах 2017 р.**

Ліга	Кількість команд	Частка у лізі, %	Команди
чоловіки			
Суперліга	2	25,0	«Авантаж-політехнік», «Запоріжжя–ZOG»
Вища	3	20,0	«Львівська Політехніка», СумДУ, «Харківські соколи»
Перша	10	37,0	«Універбаскет», «Політехнік-2», КДПУ, «Золотий вік–2 ФФВ ЦДПУ», «ДіДіБао», «Тернопіль–ТНЕУ», «Калуш–ПНУ», «Старий Луцьк–Університет», «Ужгород–УЖНУ–ЗОДЮСШ», «Львів–УАД»
<i>Всього</i>	<i>15</i>	<i>30,0</i>	
жінки			
Суперліга	4	50,0	«Чайка–ДЮСШ–Бердянськ», «Динамо–НПУ», ХАІ, «ХДУ–Таврійська зірка»
Вища	6	44,1	«Козачка–КПУ», «Франківськ–ПНУ», «ЛДУФК–СКІФ–Спартак», «Тернопіль–ТНЕУ», «Політехніка», СБК «ОНМУ»
<i>Всього</i>	<i>10</i>	<i>45,5</i>	
Разом	25	32,5	

У жіночих лігах їх представництво більше (45,5%), ніж у чоловічих змаганнях. Найбільше їх виступало у Першій лізі – 10 команд, а найбільша частка клубів ЗВО була у жіночій суперлізі – 50,0%.

Команди ЗВО беруть участь також у аматорських лігах різних регіонів. У Києві це баскетбольні клуби «Політехнік» (Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»), «Моряки НаУКМА» (Національний університет «Києво-Могилянська академія»), «Шамани» (Міжрегіональна академія управління персоналом), «Бродяги» (Київський національний торговельно-економічний університет), МНТУ (Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Ю.Бугая), КНЕУ (Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана), НУБіПУ (Національний університет біоресурсів і природокористування України), НУФВСУ (Національний університет фізичного виховання і спорту України та ін. Слід зазначити, що за команди виступають, не тільки студенти, але й абітурієнти, випускники ЗВО, колишні гравці національних команд, клубів Суперліги та інші шанувальники баскетболу.

Активна участь команд ЗВО у різних лігах засвідчила про зацікавленість керівництва, колективу багатьох університетів у популяризації баскетболу. Цей факт підтвердило опитування фахівців. На запитання «Чи сприяє, на Вашу думку, популяризації баскетболу серед студентів закладів вищої освіти включення його у назву команди?» більшість респондентів – 166 або 84,3% від загальної кількості опитуваних – дали позитивну відповідь. Разом з цим серед фахівців переважає думка, що некоректно вважати команду студентською, якщо у її складі представництво студентів незначне або зовсім відсутнє. Негативна відповідь була зафіксована у 95 респондентів або 56,3 % від загальної кількості опитуваних (рис. 4.2).

Було проведено опитування фахівців для визначення їх становлення до участі клубів ЗВО у національних баскетбольних лігах. У найближчий перспективі більшість респондентів (46,7%) підтримують їх участь у таких турнірах. Дотримання такого підходу у віддаленій перспективі більшість фахівців (46,2%) вважають недоцільним (рис. 4.3).

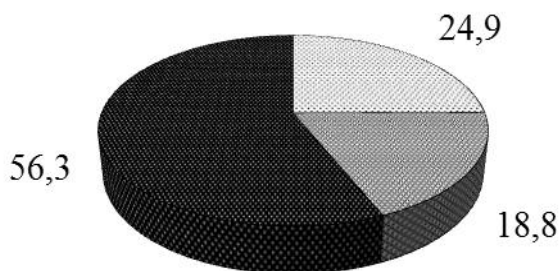

Рис. 4.2. Відповіді респондентів на запитання «Чи коректно вважати, на Вашу думку, студентською команду, що має у своєму складі незначне представництво студентів або їх відсутність?», % (n=168):

▤ – так; ▥ – важко відповісти; ▦ – ні

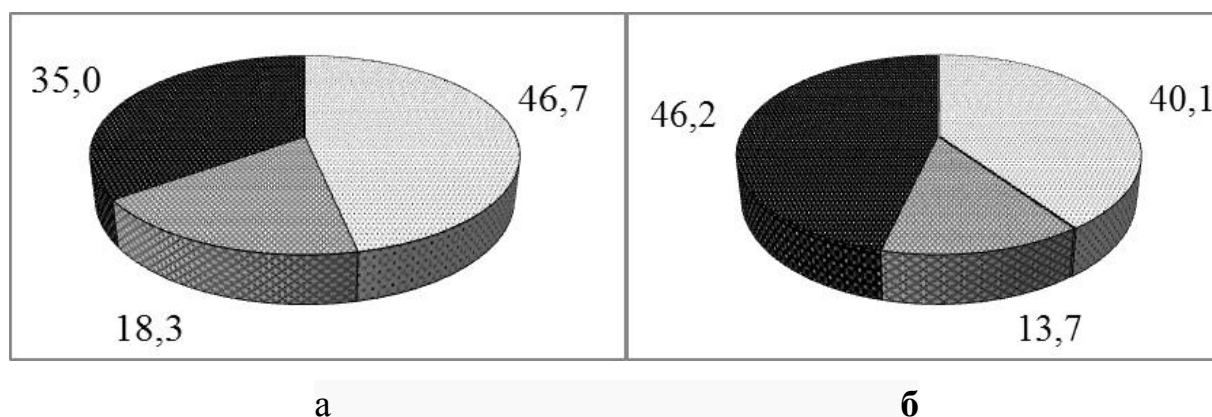

Рис. 4.3. Відповіді респондентів на запитання «Як Ви ставитеся до участі клубів закладів вищої освіти у національних баскетбольних лігах (крім студентської) у найближчій (а) та віддаленій (б) перспективах?», % (n=168):

▤ – позитивно; ▥ – байдуже; ▦ – негативно

Разом із цим, більшість із них вважає, що підвищенню популярності баскетболу серед молоді найбільше сприяє участь команд ЗВО у студентських змаганнях – 154 респонденти або 91,7% від загальної їх кількості опитуваних. Вплив участі у Аматорській та Першій лігах на популярність баскетболу серед студентів відмітили відповідно 131 (78,0%) та 121 (72,0%) фахівець. Найменшу підтримку серед респондентів отримали

відповіді, що стосувалися участі команд ЗВО у Суперлізі (97; 57,7%) та Вищій лізі (91; 54,2%) (рис. 4.4).

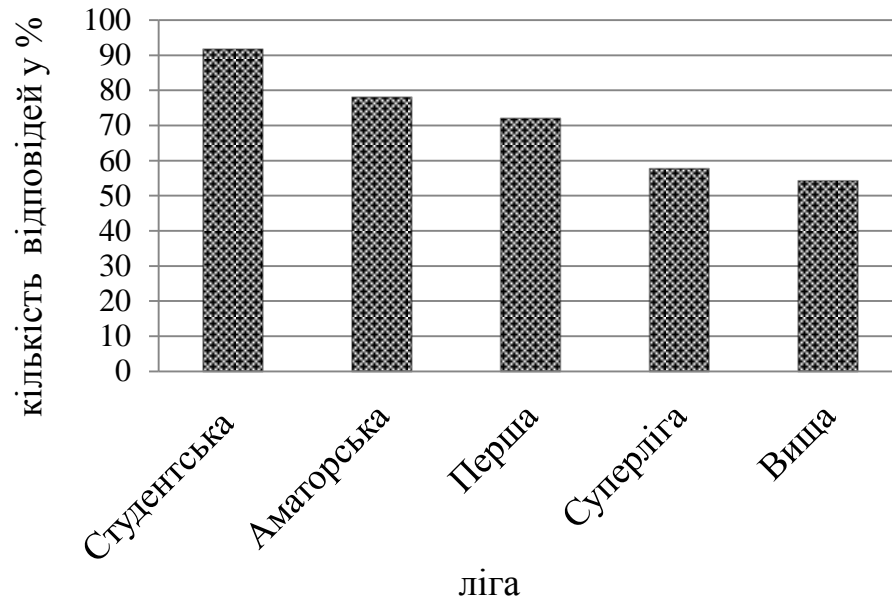

Рис. 4.4. Кількість позитивних відповідей на запитання «У яких лігах участь команд закладів вищої освіти сприяє популяризації баскетболу серед молоді?» (n=168)

Також було важливо визначити думку фахівців стосовно складу команд ЗВО, які беруть участь у нестудентських турнірах та лігах. Тут переважає думка, що це мають бути, все одно, студенти (позитивна відповідь 112 або 66,7% респондентів), далі підтримується участь абітурієнтів (101 або 60,1%), випускників (90 або 53,6%) та усіх бажаючих, якщо навіть вони не мають прямого відношення до ЗВО (78 або 46,4%). Разом з цим, найменшу кількість позитивних відповідей (66 або 39,3%) отримали науково-педагогічні працівники та інші співробітники ЗВО (рис. 4.5).

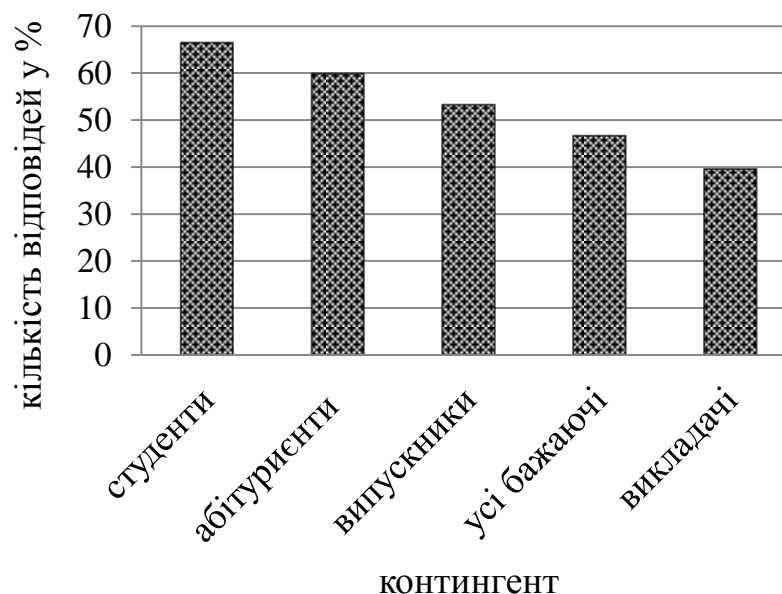

Рис. 4.5. Кількість позитивних відповідей на запитання «Як Ви думаєте, хто може виступати за баскетбольну команду закладу вищої освіти у нестудентських змаганнях» (n=168)

4.1.3. Проведення змагань з баскетболу серед студентських команд

Всеукраїнські змагання серед студентських баскетбольних команд почали проводитися у перші роки незалежної України. Цьому сприяло проведення Комітетом з фізичного виховання і спорту Міністерства освіти і науки (МОН) та СССУ комплексних змагань – літніх Універсіад, Спортивних ігор України серед ЗВО III–IV рівнів акредитації.

Змагання проводилися з метою залучення більшої кількості студентської молоді до занять фізичною культурою і спортом; подальшого розвитку ігрових видів спорту серед студентської молоді; поліпшення роботи з розвитку видів спорту у ЗВО; відбору кращих команд університетів з ігрових видів спорту для участі у Європейських студентських іграх; відбору кращих студентів-спортсменів для участі у складах збірних команд України у чемпіонатах Світу серед студентів.

Перші спроби провести чемпіонат з баскетболу серед ЗВО датовані 2006 р. У наступному році відбувся фінал першого сезону Студентської баскетбольної ліги, у якому брали участь команди чотирьох закладів вищої освіти: НТУ «КПІ» (1-е місце), ЗІДМУ (2-е), ХДАФК (3-є) та Рівненського інституту Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна» (4-е). Ця ініціатива не набула поширення через відсутність громадського об'єднання з розвитку студентського баскетболу.

У 2009 р. таке об'єднання було створено – Всеукраїнська баскетбольна студентська асоціація. З її появою у студентських баскетбольних командах з'явилась можливість брати участь в офіційних міжнародних турнірах. Почали проводитися чемпіонати ВБСА. Метою та завданням змагань були подальший розвиток і популяризація баскетболу в Україні; виявлення талановитої молоді та залучення до участі у змаганнях більшої кількості студентів; підвищення спортивної майстерності студентських команд; підготовка студентських збірних команд України та ЗВО до участі в офіційних міжнародних змаганнях [62, 146].

Загальне керівництво підготовкою та проведенням змагань здійснювалось КФВС МОН, ФБУ та ВБСА. Відповідальність за проведення змагань покладалось на ЗВО і територіальні організації ВБСА. До участі в змаганнях допускалися чоловічі команди ЗВО III – IV рівнів акредитації. До складу команди могли входити тільки студенти та аспіранти всіх форм денного навчання обраного ЗВО та одного міста. Вік учасників мав бути не старше 28 років. Не допускалися до участі у змаганнях гравці, що були заявлені в основному складі команд Суперліги Чемпіонату України або навчалися на підготовчих, «нульових» курсах, відділеннях (філіалах) ЗВО в інших містах та інших ЗВО.

Змагання проводилися у два етапи. На першому етапі команди розподілялися за територіальною ознакою на чотири групи:

«Захід» – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області;

«Південь» – Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим, м. Севастополь;

«Північ» – Вінницька, Житомирська, Київська, Черкаська, Чернігівська області, м. Київ;

«Схід» – Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Полтавська, Сумська, Харківська області.

На другому етапі команди, що посіли 1–2 місця у територіальних групах, розігрували призові місця Студентської баскетбольної ліги України [169].

У перших чемпіонатах ВБСА брали участь понад 40 команд ЗВО України.

У 2011–2012 рр. відбулися змагання з баскетболу у рамках Всеукраїнського фестивалю з ігрових видів спорту серед студентів, що входив до програми III Спортивних ігор України серед ЗВО III – IV рівнів акредитації.

Змагання Фестивалю проводилися у три етапи:

I-й етап. Масові внутрішні змагання ЗВО за участю усіх охочих: студентів, аспірантів, викладачів, співробітників закладу і членів їх родин, які пройшли попередню підготовку, мали допуск лікаря до змагань і були членами СССУ.

II-й етап. Зональні змагання у 3 – 4 підгрупах по 4 – 6 команд у кожній, які проводились за коловою системою в одне коло. Розподіл команд здійснювався згідно з рейтингом (результати у Чемпіонаті та літній Універсіаді України) та жеребом з урахуванням території.

III-й етап. Фінальні змагання серед команд, які посіли 1–2 місця в зонах. За участі 8-х команд змагання мали проводитися за змішаною системою: спочатку у 2-ох півфінальних групах по 4 команди в кожній за

коловою системою в одне коло з урахуванням ігор у зональних змаганнях, далі фінальні ігри між командими, які посіли відповідно 1–2 та 3–4 місця в півфіналі. Для 6-ти команд – за коловою системою в одне коло з урахуванням ігор в зональних змаганнях.

У зональних та фінальних змаганнях Фестивалю брали участь збірні команди ЗВО III – IV рівнів акредитації (незалежно від форм власності). До складу збірних команд ЗВО допускалися студенти і аспіранти денної форми навчання, а також випускники зазначених ЗО поточного року, але не доросліше 25 років [68].

У сезоні 2015–2016 рр. було запропоновано провести єдиний чемпіонат серед студентських команд України. Загальне керівництво підготовкою та проведенням змагань здійснювало Міністерство молоді та спорту України, КФВС МОН, ФБУ та ВБСА. Безпосереднє проведення змагань та їх координація покладалося на ФБУ та ВБСА, обласні (міські) федерації баскетболу, регіональні осередки ВБСА, територіальні осередки СССУ, обласні та Київське міське відділення (філії) КФВС, ЗВО, на базах яких відбувалися змагання.

Було введено рейтинг активності команд–учасниць у популяризації баскетболу, роботи команди над розвитком баскетболу у своєму місті, роботи з уболівальниками, презентабельності команди, поведінки гравців і тренерів та багато іншого. Загальна кількість учасників Чемпіонату склала понад 1,5 тис. спортсменів (табл. 4.7).

До участі в СБЛУ допускались студентські чоловічі та жіночі команди. Команда ЗВО складалась зі студентів денної форми навчання одного ЗВО міста. Вік учасників не повинен був перевищувати 25 років на момент початку змагань. Не дозволялось включати до складу команди гравців, що навчаються на підготовчих або «нульових» курсах, а також студентів, які навчаються у відділеннях (філіалах) ЗВО в інших містах.

Таблиця 4.7

**Кількість учасників Чемпіонату України серед студентських команд
2015–2016 рр.**

№ з/п	Області	Кількість учасників змагань			
		чоловіки		жінки	
		команд	спортсменів	команд	спортсменів
1.	Вінницька	8	80	2	22
2.	Дніпропетровська	12	70	6	60
3.	Житомирська	8	80	–	–
4.	Закарпатська	1	20	–	–
5.	Запорізька	5	60	–	–
6.	Івано–Франківська	3	32	–	–
7.	Кіровоградська	4	22	–	–
8.	Львівська	4	48	4	40
9.	Миколаївська	4	46	–	–
10.	Одеська	11	121	7	72
11.	Полтавська	4	40	–	–
12.	Рівненська	6	72	–	–
13.	Сумська	4	40	4	40
14.	Тернопільська	–	–	1	12
15.	Харківська	11	143	7	70
16.	Хмельницька	4	48	–	–
17.	Черкаська	6	76	–	–
18.	Чернівецька	1	12	–	–
19.	м. Київ	15	165	7	70
	Всього	111	1175	38	386

Дозволялося підсилювати склад збірної ЗВО не більш ніж двома гравцями–випускниками, аспірантами та викладачами лише свого закладу освіти, не старшими ніж 25 років на момент початку змагань, а також гравцями з іншого ЗВО, в якому немає баскетбольної команди і вік яких на початок змагань не старший від 21 року. Гравці Першої, Вищої і Суперліги чемпіонату України могли брати участь в іграх Студентської ліги. При цьому участь цих гравців у другому етапі можлива була за умови зіграних 50% ігор + 1 гра на першому етапі. У третьому етапі гравці Першої, Вищої і

Суперліги могли взяти участь, якщо вони зіграли 50% + 1 гра на першому і другому етапі [170].

Чемпіонат України проводився у три етапи.

Перший етап – регіональні змагання. Було створено 8 груп з 111 чоловічими командами та 5 груп з 38 командами жінок. Команди розподілялися за територіальною ознакою:

- «Слобожанщина» – Харківська, Сумська, Луганська області;
- «Дніпро» – Дніпропетровська, Донецька області;
- «Чорне Море» – Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області та АР Крим;
- «Центр–1» – Полтавська, Черкаська, Кіровоградська області;
- «Центр–2» – Житомирська, Вінницька, Хмельницька області;
- «Столичний» – м. Київ, Київська, Чернігівська області;
- «Захід – 1» – Львівська, Рівненська, Волинська області;
- «Захід – 2» – Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька області.

Другий етап – півфінальні змагання. Команди, що на першому етапі посіли 1–2 місця в групах, утворювали чотири півфінальні групи та грали за коловою системою в одне коло.

Третій етап – фінальні змагання. Команди, що посіли на другому етапі (півфінальні змагання) перше місце в групі, грали «Фінал чотирьох» за коловою системою в одне коло.

До фіналу потрапили 5 команд, які були підсилені гравцями клубів Суперліги, Вищої та Першої ліг, та 3 команди, які включали тільки членів студентської ліги. Взагалі майже 50% учасників виступали тільки у студентській лізі (табл. 4.8).

Згідно до Регламенту Чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд на 2016–2017 рр., на відміну від попереднього сезону, дозволялось залучати двох гравців з іншого ЗВО того ж регіону, у якому

Таблиця 4.8

Представництво гравців українських ліг у командах фіналу Чемпіонату України серед студентських команд з баскетболу 2015–2016 рр.

Міс-це	Заклад вищої освіти	Кількість гравців різних ліг			
		Студентська	Перша	Вища	Супер
1.	Класичний приватний університет, м. Запоріжжя	1	3	1	3
2.	Харківський політехнічний університет, м. Харків	1	–	11	–
3.	Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя	2	2	–	6
4.	Національна металургійна академія України, м. Дніпро	–	–	12	–
5.	Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ	12	–	–	–
6.	Львівський державний університет фізичної культури, м. Львів	12	–	–	–
7.	Черкаський національний університет, м. Черкаси	4	–	2	3
8.	Національний університет водного господарства, м. Рівне	10	–	–	–
Всього:		42	5	26	12
%		49,4	5,9	30,6	14,1

немає баскетбольної команди та яким на момент початку змагань не виповнився 21 рік. Також допускалися гравці, що навчаються на підготовчих або «нульових» курсах ЗВО віком 16–18 років; аспіранти, вік яких на момент початку змагань становив не більше 25 років; гравці Дивізіону «А» (Суперліга) та Дивізіону «Б» (Вища ліга) Чемпіонату України. При цьому для участі в кожному етапі змагань вони повинні були зіграти не менше 50% ігор + 1 гра попереднього етапу. Дозволялося підсилювати склад збірної ЗВО у кожній грі не більше ніж трьома гравцями 16–18 років, які проживають в регіоні, який представляють ЗО. Не дозволялося підсилювати склад збірної ЗВО гравцями–випускниками та викладачами [172].

СБЛУ проводився у три етапи.

I етап – регіональний (обласний). Система змагань визначалась органом, що відповідає за проведення змагань у регіоні, та затверджувалась

директоратом Чемпіонату України. На цьому етапі взяли участь 182 чоловічих та 78 жіночих команд усіх областей, окрім тимчасово окупованих територій. У деяких областях студентські змагання на регіональному етапі проходили в двох дивізіонах. Загальна кількість учасників наблизилась до позначки 3,5 тис. студентів.

II етап – півфінал СБЛУ (фінал Дивізіону). З команд-переможців регіональних етапів утворювались чотири півфінальні дивізіони по вісім команд кожен у чоловіків, 2 дивізіони по 4 команди – у жінок. У чоловіків у кожному дивізіоні команди утворювали дві групи по чотири команди та грали за коловою системою в одне коло. Команди, які посіли перше та друге місця групи, утворювали півфінальні пари та грали за «олімпійською» системою, визначаючи між собою 1–2 місця дивізіону. Жінки грали у дивізіонах за коловою системою в одне коло.

III етап – фінал СБЛУ. Команди, що посіли 1–2 місця в своїх дивізіонах, грали $\frac{1}{4}$ фіналу за кубковою системою (одну гру вдома та одну гру на виїзді – дві гри, як одна). Переможці жеребкуванням утворювали півфінальні пари, які грали до 2-х перемог. Фінал та гра за 3–4 місце також гралися до 2-х перемог [175].

Відповідно до регламенту чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд проводяться змагання у рамках національної Універсиади.

У СБЛУ сезону 2016–2017 рр. у фіналі чоловіків грали усі команди, у складі яких були представлені гравці Суперліги (18,2% від загальної кількості учасників фінальних змагань), Вищої ліги (36,4%) та Першої ліги (6,8%) Чемпіонату України (табл. 4.9).

Бажання багатьох ЗВО не тільки брати участь у Чемпіонаті України серед студентських команд, але і показати високий результат спонукало їх запросити до участі у змаганнях більше гравців клубів Суперліги, Вищої та Першої ліг.

Таблиця 4.9

Представництво гравців українських ліг у командах фіналу Чемпіонату України серед студентських команд з баскетболу 2016–2017 рр.

Місце	Заклад вищої освіти	Кількість гравців різних ліг			
		Студентська	Перша	Вища	Супер
1	Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя	–	6	–	5
2	Національний університет «Львівська політехніка», м Львів	5	–	7	–
3	Класичний приватний університет, м. Запоріжжя	2	–	4	3
4	Черкаський національний університет, м. Черкаси	4	–	4	3
5	Національний університет водного господарства, м. Рівне	7	–	1	2
6	Сумський державний університет, м. Суми	8	–	4	–
7	Національна металургійна академія України, м. Дніпро	2	–	9	1
8	Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси	6	–	3	2
Всього:		34	6	32	16
%		38,6	6,8	36,4	18,2

Свідченням цього є порівняння співвідношення їх представництва у фіналах сезонів 2015–2016 та 2016–2017 рр. За рік кількість баскетболістів, які грають тільки за студентську команду, зменшилось на 10,8%: 2015–2016 рр. – 42 спортсмени (49,4%), 2016–2017 рр. – 34 (38,6%). Їх скорочення відбулось за рахунок збільшення гравців Вищої ліги на 5,8%, Суперліги – 4,1% та Першої ліги – 0,9% [114].

За регламентом проведення чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд (чоловіки та жінки) на 2017–2018 рр. до участі у змаганнях дозволялось залучати студентів 2001–2002 р. н. у кількості не більше трьох осіб; студентів Суперліги (вік не повинен перевищувати 21 рік на момент офіційного початку змагань) та Вищої ліги Чемпіонату України, які для участі у фінальному етапі змагань повинні зіграти в регулярному чемпіонаті не менше 50% ігор + 1 гра; аспірантів, вік яких на момент

офіційного початку змагань становить не більше 25 років. Не допускалися до участі у змаганнях викладачі та випускники ЗВО (окрім аспірантів) та студенти, які навчаються у відділеннях (філіалах) ЗВО в інших регіонах [174].

На думку більшості респондентів фахівців (68,4%), регламентом СБЛУ мають бути передбачені як регіональні зони, так і дивізіони за рівнем майстерності команд ЗВО (рис. 4.6).

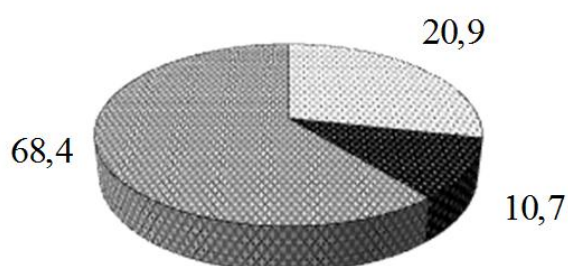

Рис. 4.6. Відповіді респондентів на запитання «За яким принципом, на Вашу думку, мають бути розподілені команди ЗВО у Студентській баскетбольній лізі України?», % (n=168):

- ▨ – за територіальним розташуванням;
- ▩ – за спортивним принципом;
- ▧ – за територіальним розташуванням та спортивним принципом

У чемпіонаті України з баскетболу серед студентських команд на 2017–2018 рр. ЗВО були поділені на два дивізіони.

У Дивізіоні «А» Студентської баскетбольної ліги України змагання проводились у два етапи. Команди розподілялися на дві групи за територіальним розташуванням та спортивним принципом.

Перший етап – відбіркові змагання проводяться в усіх областях України. Участь у чемпіонаті СБЛУ могли брати команди усіх охочих ЗВО, незалежно від рівня акредитації. Також поза конкурсом у змаганнях могли

брати участь команди старшого віку місцевих ДЮСШ (спортивних товариств, клубів). Кількість команд на першому етапі повинна була бути не менше чотирьох. Кількість ігор, які мала зіграти кожна команда на регіональному етапі, повинна мала бути не менше восьми. Система проведення змагань визначалась відповідною обласною (міською) федерацією баскетболу, яка відповідає за проведення змагань у регіоні, але не могла суперечити Регламенту СБЛУ.

Другий етап – «Битва дивізіонів». Команди переможці регіональних етапів утворювали вісім чвертьфінальних дивізіонів по три команди у кожному, які грали за системою роз'їзного календаря в одне коло (одна гра вдома, одна гра на виїзді):

- «Слобожанщина» – Харківська, Сумська, Донецька та Луганська області;
- «Дніпро» – Дніпропетровська та Запорізька області;
- «Центр – 1» – Полтавська, Кіровоградська та Черкаська області;
- «Центр–2» – Житомирська та Вінницька області;
- «Київська Русь» – м. Київ, Київська та Чернігівська області;
- «Чорне море» – Одеська, Миколаївська, Херсонська області;
- «Захід–1» – Волинська, Рівненська та Хмельницька області;
- «Захід–2» – Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька та Тернопільська області.

Третій етап – фінальний ігри. Команди, що посіли 1–2 місця в дивізіоні грали стикові ігри між дивізіонами за системою плей-офф (дві гри, як одна). Переможці пар розігрували місця з 1 по 8. Команди грали за системою роз'їзного календаря (одна гра на своєму майданчику, одна гра на майданчику суперника).

Передбачалась ротація команд між Дивізіонами СБЛУ. Команда, що посіла останнє місце серед команд Дивізіону «А», переходить у наступному сезоні в Дивізіон «Б». Команда, що посіла перше місце у Дивізіоні «Б», має

право перейти в наступному сезоні до Дивізіону «А». Команда, що посіла сьоме місце в Дивізіоні «А», грає перехідну гру з командою, що посіла друге місце в Дивізіоні «Б». В разі перемоги команди з дивізіону «Б», вона має право перейти наступного сезону до Дивізіону «А» [174].

У СБЛУ сезону 2017–2018 рр. у фіналі чоловіків грали усі команди, у складі яких були представлені гравці Суперліги (11,5% від загальної кількості учасників фінальних змагань), Вищої ліги (43,7%) та Першої ліги (1,1%) Чемпіонату України. Інші учасники фіналу (43,7%) виступали тільки у студентському чемпіонаті (табл. 4.10).

Таблиця 4.10

Представництво гравців українських ліг у командах фіналу Чемпіонату України серед студентських команд з баскетболу 2017–2018 рр.

Місце	Заклад вищої освіти	Кількість гравців різних ліг			
		Студентська	Перша	Вища	Супер
1	Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя	–	–	11	1
2	Сумський державний університет, м. Суми	4	–	5	2
3	Черкаський національний університет, м. Черкаси	7	–	3	2
4	Національна металургійна академія України, м. Дніпро	7	–	2	1
5	Одеський національний морський університет, м. Одеса	4	–	3	2
6	Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів	3	1	7	–
7	Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв	6	–	2	2
8	Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ	7	–	5	–
Всього:		38	1	38	10
%		43,7	1,1	43,7	11,5

Змагання з баскетболу також широко представлені у календарях спортивно-масової роботи регіонів та ЗВО. Щорічно проводяться чемпіонати міст серед студентських команд, кубкові змагання. Наприклад, з 1999 р. щорічно проводяться змагання з баскетболу серед чоловічих студентських команд ЗВО на Кубок Студентської профспілкової асоціації м. Києва. У 2016 р. у цих змаганнях брали участь 15 команд дванадцяти ЗВО, було зіграно понад 100 ігор за участю 250 студентів-спортсменів. У сезоні 2017 р. у ньому брали участь 11 збірних команд провідних ЗВО столиці, було зіграно 59 ігор. У Запоріжжі проводиться чемпіонат з баскетболу серед студентських команд (у змаганнях 2016 р. брали участь 8 ЗВО та спортивних закладів області), Відкритий кубок ЗНУ серед студентських команд до Дня Перемоги. У чемпіонаті Донецької області з баскетболу серед студентів 2017 р. брали участь 5 ЗВО. Багато змагань з баскетболу серед ЗВО проводиться в інших областях країни [114].

Аналіз результатів анкетування засвідчив про відсутність одностайної думки про контингент спортсменів, який має брати участь у студентських турнірах. Підтримку серед фахівців мають різні варіанти запропонованих підходів: від участі тільки спортсменів команд ЗВО до залучення гравців будь-якого клубу, які навчаються в цьому закладі. Слід зазначити, що перший варіант має більше прихильників (від 37,1 до 57,9% залежно від рівня ліги), ніж другий (33,0–41,1%). За критерієм належності до певної ліги більшу підтримку має пропозиція по залученню до студентських змагань переважно гравців, які не беруть участь у інших національних лігах (57,9%). Зі збільшенням рівня національної ліги, у якій грають студенти, зменшується кількість позитивних відповідей щодо їх запрошення до студентської команди. Це стосується як винятково представників команд ЗВО, так і гравців будь-якого клубу: Перша ліга відповідно 46,7 та 41,1%, Вища ліга – 42,1 та 36,0%, Суперліга – 37,1 та 33,0%. Серед варіантів, які стосуються обмежувальних вимог до участі гравців клубів інших ліг у студентській, найбільшу підтримку серед респондентів має

вікове (55,8%) та кількісне (50,3%) обмеження представників Суперліги. Такі обмеження для гравців Вищої ліги вважають за доцільне 37,6 та 31,0% респондентів, Першої ліги – 17,8 та 16,3% відповідно (табл. 4.11).

Таблиця 4.11

Співвідношення відповідей респондентів на запитання про контингент студентів-спортсменів, які можуть брати участь у національних студентських змаганнях з баскетболу (n=168)

Контингент спортсменів, які навчаються ЗВО	Варіанти відповідей, %		
	Так	Байдуже	Ні
Винятково представники команди ЗВО:			
Студентської ліги	56,5	29,8	13,7
Першої ліги	45,8	35,7	18,5
Вищої ліги	41,7	32,7	25,6
Суперліги	36,9	31,0	32,1
Гравці будь-якого клубу:			
Першої ліги	42,3	33,3	24,4
Вищої ліги	36,3	33,9	29,8
Суперліги	32,7	31,0	36,3
З віковим обмеженням гравців:			
Першої ліги	17,9	48,2	33,9
Вищої ліги	38,1	38,7	23,2
Суперліги	56,0	25,6	18,4
З кількісним обмеженням гравців:			
Першої ліги	16,1	47,6	36,3
Вищої ліги	30,9	39,3	29,8
Суперліги	50,0	23,8	26,2

Велика кількість студентів, що грає в баскетбол, беруть участь у щорічних спартакіадах, чемпіонатах ЗВО. Наприклад, у Спартакіаді 2017 р. НТУ «КПІ» брали участь баскетбольні команди 14 факультетів, Національного університету біоресурсів і природокористування України – 13 факультетів та 2 навчально-наукові інститути, Запорізького національного

університету – 11 факультетів, Ужгородського національного університету – 16 навчальних підрозділів [114].

Наявність баскетбольних команд ЗВО у Суперлізі, Вищій та Першій лігах (професійний спорт, спорт вищих вищих досягнень), Студентській лізі (резервний спорт) та аматорських лігах (масовий спорт) засвідчили про доцільність застосування комплексного підходу до оптимізації їх участі у цих змаганнях.

Вирішенню завдань резервного спорту сприятиме удосконалення регламенту Студентської баскетбольної ліги, що передбачає проведення єдиного чемпіонату України серед студентських команд, розподіл учасників на групи за регіональним розташуванням та рівнем спортивних досягнень ЗВО, заохочення участі спортсменів, які не грають в інших національних лігах, поступове вікове та кількісне обмеження представників Суперліги, Вищої та Першої ліги. Вирішення завдань масового спорту забезпечить поширення участі команд БК ЗВО в аматорських лігах. Це обумовлено тим, що за команду можуть виступати студенти, пересічні громадяни з різним рівнем спортивної майстерності, баскетболісти, які завершили виступати за професійні та напівпрофесійні клуби, зокрема випускники ЗВО. Участь БК ЗВО у професійному спорті залежить від їх фінансової спроможності виступати у Суперлізі, Вищій та Першій лігах, запрошувати сильніших вітчизняних та зарубіжних баскетболістів, але це немає бути головним пріоритетом для студентів-спортсменів.

4.2. Сучасний стан та стратегічні напрями реалізації комплексного підходу у забезпеченні підготовки баскетбольних команд на базі закладів вищої освіти України

Діяльність баскетбольних клубів у ЗВО залежить від політичних, економічних та інших соціально-правових процесів в Україні, організаційних засад функціонування сфери освіти, сфери фізичної культури та спорту тощо.

Зміни у системі забезпечення освіти, фізичної культури та спорту об'єктивно призводять до змін у підтримці студентського спорту взагалі та спортивних клубів закладів вищої освіти зокрема. Аналіз забезпечення підготовки баскетбольних команд на базі ЗВО мав за мету простежити проблеми, що виникають, визначити позитивні та негативні явища, вивчити набутий досвід і на цій підставі обґрунтувати реалізацію комплексного підходу в організації діяльності БК у цьому напрямі.

4.2.1. Нормативно-правове регулювання діяльності спортивних, зокрема баскетбольних, клубів у закладах вищої освіти

Цілеспрямоване функціонування баскетбольних команд на базі ЗВО забезпечується наявністю досконалого нормативно-правового регулювання конституційного ладу, цивільних, господарських та трудових відносин, фінансової системи, освіти, фізичної культури та спорту й інших галузей законодавства [95]. На рис. 4.7 представлено складові законодавства, які мають найбільший вплив на діяльність БК ЗВО.

Безумовно, представлені галузі законодавства не є вичерпними. Наприклад, реєстрація громадських об'єднань, товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, фізичної особи-підприємця здійснюється у межах адміністративного права, у ході виникнення необхідності захищати порушене право керуються процесуальним законодавством.

Діяльність ЗВО у забезпеченні функціонування БК, який, у свою чергу, забезпечує підготовку своїх команд торкається багатьох суміжних сфер: охорони здоров'я, соціального забезпечення, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, інформатики тощо. Наприклад, правові основи діяльності з отримання, аналізу, зберігання і передачі інформації закладено у Законах України «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Національну програму інформатизації» та інших нормативно-правових актах [117].

Рис. 4.7. Спрямованість нормативно-правових документів основних галузей законодавства, які забезпечують діяльність СК (БК) ЗВО

Пріоритети державної політики висвітлюються у відповідних законодавчих та нормативно-правових актах: законах, Указах Президента,

постановах Верховної Ради України та Кабінету Міністрів, наказах та нормативно-методичних документах центральних органів виконавчої влади.

Законодавчу та нормативно-правову базу у цьому напрямі становлять Конституція України [28], кодекси України – Цивільний [26], Господарський, Податковий [25], Законів України про працю, Бюджетний, Закони України – «Про громадські об'єднання» [20], «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань» [21], «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [23], «Про освіту» [22], «Про вищу освіту» [18], «Про фізичну культуру та спорт» [24] та інші нормативно-правові акти.

У правових та нормативно-методичних документах різних рівнів законодавчої та виконавчої державної влади обґрунтовано та викладено теоретичні, методичні та практичні аспекти створення, функціонування та розвитку СК, зокрема у ЗВО. Розв'язанню найважливіших проблем у цьому напрямі сприяє виконання державних цільових програм. Важливим є те, щоб вони логічно доповнювали один одного і не суперечили між собою.

В основних нормативно-правових актах було окреслено положення, що стосуються діяльності СК на базі ЗВО. Згідно зі Статтею 36 Конституції України, кожен громадянин України має конституційне право на свободу об'єднання у громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [28]. Правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією, визначає Закон України «Про громадські об'єднання» [20]. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою може створюватись як громадська організація (ГО), засновниками та членами (учасниками) якої є фізичні особи або громадська спілка, засновниками якої є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Згідно з Цивільним кодексом України [26], Законом України «Про

вищу освіту» [18] окремий заклад освіти (ЗО) може бути юридичною особою публічного права, якщо створений державою, або приватного права. Громадські об'єднання належать до неприбуткових організацій і не є платниками податку [25]. Відносини, що виникають під час державної реєстрації громадських об'єднань, регулюються Конституцією України [28], Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [21] та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону. Слід враховувати, що власна назва ЗО у власній назві ГО може використовуватися тільки за згодою відповідного ЗО.

Заклад освіти як суб'єкт господарювання може діяти як бюджетна установа, неприбутковий ЗО або прибутковий ЗО, а залежно від засновника – як державний, комунальний, приватний чи корпоративний. Для здійснення статутної діяльності ЗО може на договірних засадах об'єднуватися з іншими юридичними особами, створюючи освітні, освітньо-наукові, наукові, освітньо-виробничі та інші об'єднання, кожен із учасників якого зберігає статус юридичної особи [22].

Проаналізуємо Закони України «Про освіту» [22] та «Про вищу освіту» [18] щодо висвітлення питань окресленої проблеми. У соціальному призначенні освіти визначається, що вона є основою фізичного розвитку особистості і спрямована на всебічний розвиток фізичних здібностей. Здобувачі освіти мають право на свободу спортивної та оздоровчої діяльності, на користування спортивною, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів. Так само як і педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники та інші особи, які залучаються до освітнього процесу. Серед повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки визначено відповідальність за забезпечення розвитку фізичного виховання та спорту в закладах освіти.

Сприятливим фактором для діяльності спортивних клубів є те, що кошти, матеріальні та нематеріальні активи, що надходять закладам і установам освіти у вигляді безповоротної фінансової допомоги, інших надходжень, добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, у тому числі нерезидентів, для провадження оздоровчої, спортивної діяльності, не вважаються прибутком [22].

До основних завдань ЗВО віднесено прищеплення учасникам освітнього процесу знань про здоровий спосіб життя; налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі спорту. Керівник ЗВО сприяє формуванню понять здорового способу життя у здобувачів вищої освіти, зміцненню спортивно-оздоровчої бази ЗВО, створює належні умови для занять масовим спортом. Невід'ємною частиною громадського самоврядування відповідних ЗО є органи студентського самоврядування, які можуть бути зареєстровані як громадська організація відповідно до законодавства. Серед їхніх функцій визначено проведення спортивних та оздоровчих заходів. Особи, які навчаються у ЗВО, мають право на участь у заходах зі спортивної діяльності, що проводяться в Україні та за кордоном, у встановленому законодавством порядку. Вони разом з науково-педагогічними, науковими та педагогічними працівниками ЗВО всіх форм власності мають право безоплатно користуватися послугами його спортивних підрозділів. ЗВО у порядку, визначеному законом, та відповідно до статуту має право створювати та розвивати власну мережу спортивно-оздоровчих структурних підрозділів. Держава створює умови для міжнародного співробітництва ЗВО усіх форм власності, спортивно-оздоровчих установ та організацій, що забезпечують функціонування та розвиток системи вищої освіти, шляхом встановлення відповідних бюджетних призначень у державному бюджеті; фінансування внесків за членство в міжнародних організаціях, участі в заходах таких організацій; відрядження за кордон учасників освітнього процесу відповідно до умов

міжнародних договорів, а також договорів між ЗВО та зарубіжними партнерами, які реалізуються за рахунок міжнародних грантів і коштів технічної допомоги [18].

Про важливість наступності занять фізичною культурою та спортом у різні періоди життя людини, органічного взаємозв'язку між різними напрямками спорту та масовим спортом як складової фізичного виховання, наголошується у Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту. Усі громадяни, незалежно від рівня фізичної підготовленості та спортивного вдосконалення, повинні мати можливість використовувати свій потенціал у дитячо-юнацькому спорті, згодом у резервному та спорті вищих досягнень або у масовому спорті, зокрема й у ветеранському спорті [136].

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» [24] визначено, що заклад фізичної культури і спорту є юридичною особою, що забезпечує розвиток фізичної культури і спорту шляхом надання фізкультурно-спортивних послуг. ГО фізкультурно-спортивної спрямованості є об'єднання громадян, яке створюється з метою задоволення потреб його членів у сфері фізичної культури і спорту.

До закладів фізичної культури та спорту належать СК, які забезпечують розвиток визначених напрямів фізичної культури і спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги. Засновниками СК можуть бути фізичні та юридичні особи. Заклади діють на підставі статуту (положення), реєструються у встановленому порядку, а фінансування їхньої діяльності здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності СК шляхом надання організаційної, методичної та іншої допомоги [24].

Заклади фізичної культури та спорту, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, звільняються від сплати

податку. Звільняються від оподаткування операції з постачання послуг з навчання студентів у спортивних клубах; організації групових та індивідуальних занять фізичною культурою та спортом на стадіонах, у спортивних залах і плавальних басейнах, на тенісних кортах для студентів. Не включається до оподаткованого доходу цільова благодійна допомога, що надається резидентами –юридичними чи фізичними особами –у будь-якій сумі (вартості) аматорській спортивній організації, клубу для компенсації витрат з придбання або оренди спортивного знаряддя та інвентарю, користування спортивними майданчиками, приміщеннями чи спорудами для проведення тренувань, забезпечення участі спортсмена-аматора у спортивних змаганнях, придбання спортивної форми та харчування під час таких змагань. Термін «аматорська спортивна організація, клуб» означає громадську організацію, діяльність якої не спрямована на отримання доходу [25].

Згідно з Концепцією реформування сфери фізичного виховання та спорту, СК мають стати тими спортивними осередками, які об'єднують спортсменів, тренерів та обслуговуючий персонал; забезпечують їх зв'язок з відповідною спортивною федерацією; джерелами формування національних спортивних федерацій; базовим елементом саморегулюючої спортивної діяльності [91]. Держава має сприяти найширшому залученню до спортивної клубної діяльності усіх зацікавлених осіб, законодавчо закріпити умови визнання СК будь-якої юридичної особи, яка відповідає встановленим умовам [24].

Наголошується, що фізична культура у сфері освіти має стати важливою складовою цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді [138]. Вона спрямовується на забезпечення покращення і збереження фізичного здоров'я, гармонійного формування розумових і фізичних здібностей, індивідуалізацію професійної діяльності, фізичну та психологічну адаптацію учнів та студентів до

активного життя, безперервності занять спортом та руховою активністю протягом усього життя з пріоритетністю оздоровчої спрямованості, широким використанням різноманітних форм та засобів [24].

Система ідей та поглядів, визначених Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту [136], отримала подальший розвиток і оптимізацію у Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [137]. У документі наголошується на необхідності модернізації в ЗВО системи фізичного виховання, яке має бути органічно поєднане з іншими компонентами здорового способу життя та полягати в посиленні відповідальності керівників ЗО за забезпечення, розвиток і модернізацію фізичного виховання та належний рівень рухової активності; впровадженні в навчальний процес та позанавчальну роботу з фізичного виховання у ЗВО популярних серед молоді видів спорту з активною участю всеукраїнських спортивних федерацій із розробки методичних рекомендацій, покращення матеріально-технічного забезпечення тощо [137]. Бажання студентів займатися фізичною культурою і спортом за вибором, зокрема в спортивних секціях за обраною спортивною профілізацією, передбачає у ЗВО наявність відповідних спортивних об'єктів, кадрового та організаційно-методичного забезпечення. До перспективних завдань розвитку фізичної культури та спорту віднесено надання платних спортивних послуг на спортивних об'єктах ЗО поза межами власного користування [69].

Серед основних принципів, на яких ґрунтується навчальний процес з фізичного виховання та заняття спортом у сфері вищої освіти, виділяють багатоукладність, що передбачає створення у ЗВО умов для широкого вибору студентською молоддю форм та засобів фізичного виховання для навчання та участі у спортивних заходах відповідно до їхніх запитів, інтересів, стану здоров'я, фізичної і технічної підготовленості, спортивної кваліфікації. Також

акцентується увага на важливості поєднання державного управління і студентського самоврядування [92].

У 2003 р. на XXI пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав– учасниць Співдружності Незалежних Держав було прийнято Модельний закон про студентський спорт [85]. До студентського спорту віднесено спортивні заняття у спеціальних закладах вищої і середньої освіти різних форм власності за навчальними програмами, заняття у секціях спортивних громадських об'єднань (колективи фізичної культури, СК тощо), участь у спортивних змаганнях. У системі фізичного виховання студентів можуть створюватися і діяти громадські об'єднання, які мають за мету зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичного розвитку, задоволення потреби у руховій активності, вдосконалення і підвищення спортивної майстерності студентів шляхом організації навчально-тренувального процесу і проведення масових спортивних заходів та змагань у студентських спортивних громадських об'єднаннях, участі у міжнародних спортивних заходах. Вказано, що студентському громадському об'єднанню належить право власності на грошові кошти, майно та інші об'єкти власності, передані йому фізичними та юридичними особами у формі дарунка, пожертвування, а також на результат інтелектуальної та творчої праці, що є складовою частиною діяльності спортивної організації, і доходи від власності [85].

Спорт у системі освіти, згідно з Концепцією реформування сфери фізичного виховання та спорту [91], розглядається як невід'ємна частина масового спорту, у якому залучення студентів до спортивної змагальної діяльності як механізму підтримання здорового способу життя має здійснюватися через мережу створених студентських СК. СК ЗВО забезпечує позанавчальні заняття, які направлені на збільшення рухової активності, спортивно-масової діяльності та вдосконалення спортивної майстерності студентів [69].

У 2002 р. наказом МОН України було затверджено Типовий статут спортивного клубу ЗВО або установ [94]. У ньому наголошується, що СК закладу, установи є самостійною фізкультурно-спортивною ГО; є юридичною особою, має свою печатку, штамп із своїм найменуванням, розрахунковий рахунок у банківських закладах, може мати на правах власності відокремлене майно, основні та оборотні фонди; тісно взаємодіє з керівництвом ЗВО стосовно об'єднання своїх фінансових, матеріальних та трудових ресурсів з закладами освіти, профспілковими та іншими зацікавленими організаціями; може бути членом різних громадських організації, діяльність яких не суперечить меті і завданням СК. Взаємодія СК з директором та ректором, профспілковими комітетами будується на договірних засадах.

Серед головних завдань СК визнано створення фізкультурно-спортивних аматорських об'єднань, секцій, команд з видів спорту, творчих об'єднань, виробничих та інших підприємств, кооперативів. Їх діяльність має відповідати виконанню завдань СК, що слід вказати у статуті. Організаційна структура СК може формуватися за інтересами до певних видів спорту. Фінансові асигнування, що передбачені бюджетом ЗВО та їх профспілковими комітетами, СК використовує для забезпечення спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи у позанавчальний час. Для цього СК безкоштовно надаються спортивні споруди, що належать або орендовані ЗО. СК забезпечує раціональне та ефективне використання спортивного інвентарю, обладнання та інших матеріально-технічних ресурсів наданих споруд. Передбачена організація прокату спортивного інвентарю. Також СК володіє, використовує та розпоряджається майном, що належить йому за правом власника; будує, набуває, приймає, відчужує та представляє усякого роду рухоме та нерухоме майно; вступає в договірні відносини з державними, громадськими, приватними, комерційними та кооперативними організаціями, зокрема з зарубіжними може здійснювати зовнішньоекономічну діяльність;

здійснює придбання та видає для користування членам клубу спортивне майно, орендує спортивні споруди [94].

Членом СК може бути кожен, хто виявив бажання, незалежно від членства в інших спортивних товариствах.

СК здійснює право володіння, користування та розпорядження майном, що закріплене за ним, та включає основні фонди та інші матеріальні цінності і фінансові ресурси у відповідності з метою і завданням своєї діяльності та призначенням майна. Спортивні споруди, які знаходяться на балансі ЗВО, передаються в розпорядження СК у вільний від навчальних занять час із правом користування та розпорядження. Кошти СК утворюються з різних джерел: коштів, що передбачені бюджетом ЗВО та їх профспілкових комітетів, надходжень за проведення позанавчальної фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи із студентами, аспірантами, викладачами та співробітниками; коштів, що надаються ЗВО для цієї мети; індивідуальних членських внесків; прибутків від надання платних освітніх та інших послуг, діяльності госпрозрахункових спортивних секцій та груп; благодійних та спонсорських відрахунків юридичних та фізичних осіб; коштів за оренду спортивних споруд ЗВО у позанавчальний час; асигнувань від фізкультурно-спортивних організацій; прибутків від діяльності створених об'єднань, творчих та виробничих колективів та кооперативів [94].

До суб'єктів сфери фізичної культури і спорту віднесено Центри студентського спорту закладів вищої освіти (ЦСС ЗВО), які забезпечують створення умов для поєднання навчання у ЗО та підготовки студентів до участі у Всесвітніх універсиадах, чемпіонатах світу та Європи серед студентів з видів спорту, визнаних в Україні. ЦСС ЗВО створюються та діють відповідно до положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Зокрема він розглядається як відокремлений структурний підрозділ фізичної культури і спорту ЗВО, який може бути засновником Центру, як і центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані ЗВО. Заклади фізичної

культури і спорту набувають статусу ЦСС ЗВО за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, на підставі вимог, визначених положенням про центр студентського спорту закладів вищої освіти [70].

Створення, реорганізація та ліквідація Центру здійснюється в установленому законодавством порядку рішенням Вченої ради ЗВО. ЦСС ЗВО може складатися з одного або кількох відділень з видів спорту, серед яких обов'язково має бути відділення з одного або кількох ігрових олімпійських видів спорту. До складу Центру зараховуються студенти, які навчаються у цьому ЗВО, у закладах адміністративно-територіальної одиниці (місто, область), ЗВО, які є учасниками навчально-наукового комплексу або консорціуму, на підставі окремих угод між цими закладами вищої освіти, та посіли 1–10-те місце на Всесвітній універсіаді, 1–10-те місце на чемпіонаті світу серед студентів, 1–8-ме місце на чемпіонаті Європи серед студентів, 1–8-ме місце на чемпіонаті України, 1–6-те місце на чемпіонаті України серед юніорів, 1–3-тє місце на чемпіонаті України серед студентів, 1–2-е місце на чемпіонаті області або міста з певного виду спорту. Кількісний склад студентів Центру має бути не менш 40 осіб.

ЦСС ЗВО створюється за умови наявності власної спортивної бази з певних видів спорту, або спортивної бази, наданої центру в довгострокове користування; спеціального інвентарю та обладнання, передбаченого для певних видів спорту; місць для харчування та проживання студентів протягом року; приміщення та обладнання, призначених для проведення реабілітаційно-відновлюваних заходів; можливості фінансування для проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів та участі студентів у спортивних змаганнях. Це дає можливість забезпечувати студентів натуральним харчуванням, розміщенням, медично-відновлювальними засобами та виробами медичного призначення, спортивною формою, інвентарем та обладнанням відповідно до

затверджених у встановленому порядку норм витрат у межах затверджених коштів. ЦСС у разі потреби може укласти договори з ЗВО на науково-методичне забезпечення навчально-тренувального процесу [70].

До роботи у Центрі, згідно з укладеними трудовими договорами, можуть залучаються викладачі кафедр фізичного виховання цього ЗВО, особисті тренери студентів, інші кваліфіковані фахівці з фізичної культури і спорту. Безпосереднє керівництво ЦСС здійснює директор, якого призначає на посаду та звільняє з посади керівник ЗВО за контрактом.

Кошторис доходів і видатків, штатний розпис ЦСС складається та затверджується в установленому порядку керівником ЗВО. Оплата праці та штатна чисельність працівників Центру, затверджена засновником, проводиться за нормативами згідно із наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 23.09.2005 № 2097 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.10.2005 № 1236/11516. Оплата праці додаткової чисельності їх працівників здійснюється за рахунок спеціального фонду. ЗВО можуть надавати ЦСС в користування спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші споруди ЗВО [70].

На діяльність БК впливають також нормативні документи ФБУ. У Статуті Громадської спілки «Федерація баскетболу України» під терміном «клуб» визначено юридичну особу зі статусом суб'єкта господарювання, створену з метою участі в змаганнях з баскетболу під егідою або санкціонованих ФБУ, «команда» – спортивний колектив БК, який бере участь у змаганнях [154].

ФБУ має виняткове право на організацію та проведення всеукраїнських національних змагань з баскетболу в Україні, представляти баскетбол України в міжнародних спортивних організаціях і в міжнародних спортивних змаганнях з баскетболу. Виконавчий комітет ФБУ може делегувати лігам (їх об'єднанням) та/або іншим об'єднанням баскетбольних клубів, що є асоційованими членами ФБУ, повноваження з організації та проведення

змагань шляхом укладання відповідних угод за дотримання положень Статуту та інших регламентуючих документів ФБУ, FIBA. ФБУ може організовувати та проводити змагання, в т.ч., але не винятково чемпіонат України та Кубок України серед студентських команд [154].

Багато БК ЗВО є учасниками чемпіонату та Кубку України серед чоловічих та жіночих команд. Згідно з регламентом змагань серед чоловічих команд учасниками Чемпіонату та Кубка України можуть бути тільки баскетбольні клуби/команди, що належать юридичним особам, зареєстрованим в Україні. Кожен клуб Дивізіону «А» (Суперліги) повинен утримувати юнацькі групи з баскетболу із забезпеченням цілорічного навчально-тренувального процесу та мати не менше двох команд, що беруть участь у змаганнях Всеукраїнської юнацької баскетбольної ліги (ВЮБЛ). Також кожен клуб Дивізіону «А» повинен мати у своїй структурі команду-учасницю змагань Дивізіону «Б» (Вищої ліги), Дивізіону «В» (Першої ліги) і кожному клубу Дивізіону «Б» рекомендовано мати у своїй структурі команду-учасницю змагань Дивізіону «В» [173].

Згідно з нормативно-правовими документами СК, зокрема баскетбольні, можуть діяти як ГО чи громадська спілка; зі статусом юридичної особи або без такого; як окремий структурний підрозділ ЗВО, його СК або ЦСС; як відокремлене об'єднання, яке співпрацює на договірних засадах із ЗВО; як утворене фізичною особою-підприємцем; як товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю тощо. Важливою передумовою створення БК є визначення на підставі нормативно-правових актів його організаційно-правової форми, найбільш доцільної для певного ЗВО, який може діяти як юридична особа приватного або публічного права, як суб'єкт господарювання – бюджетна установа, неприбутковий заклад освіти або прибутковий заклад освіти, залежно від засновника – як державний, комунальний, приватний чи корпоративний.

Аналіз організаційно-правових форм представництва баскетболу у ЗВО засвідчив, що функціонування баскетбольних клубів не набуло належного поширення в Україні. Серед 76 ЗВО, які були постійними учасниками Чемпіонатів України серед студентських команд 2015–2017 рр., баскетбольні клуби мають 20 закладів або 26,3% від їх загальної кількості. Більшість з них є громадськими об'єднаннями зі статусом юридичної особи (рис. 4.8).

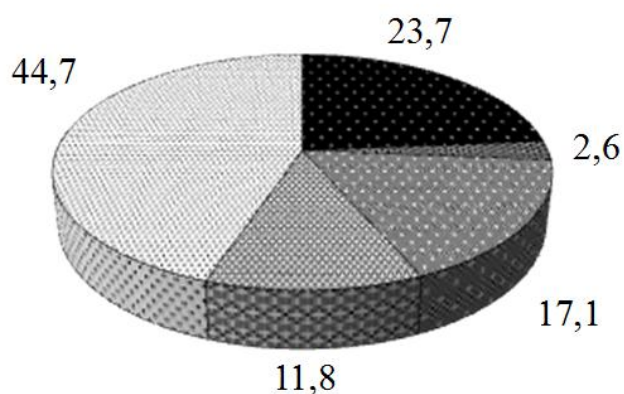

Рис. 4.8. Співвідношення організаційно-правових форм представництва баскетболу у закладах вищої освіти України, % (n=76):

- – БК як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи;
- – БК як товариство з обмеженою відповідальністю;
- – секція баскетболу СК як ГО зі статусом юридичної особи;
- – секція баскетболу СК без статусу юридичної особи;
- – секція баскетболу

Найбільш поширеними є партнерські стосунки засновників БК, переважно фізичних осіб-підприємців, з ЗВО. До співпраці також залучаються місцеві органи влади, інші спортивні організації («Старий Луцьк – Університет», «Ужгород – УЖНУ – ЗОДЮСШ», «Динамо – НПУ» та ін.). Представники ЗВО часто займають керівні посади у клубах. Так, серед керівників БК «Запоріжжя–ZOG» значиться ректор Запорізького національного технічного університету, президентом БК «ХДУ– Таврійська

Зірка» є завідувач кафедри Херсонського державного університету, президентом БК «Тернопіль – ТНЕУ» – викладач кафедри Тернопільського національного економічного університету. Практикується залучення представників ЗВО до засновків, бенефіціарів БК («Авантаж – політехнік», «Чайка – ДЮСШ – Бердянськ» та ін.) [6].

Статус юридичної особи мають клуби, команди яких виступають у чемпіонатах України з баскетболу, що є обов'язковою умовою за регламентом цих змагань. Найпоширенішим є наявність секції з баскетболу на спортивних кафедрах ЗВО або кафедр спортивних ігор спеціалізованих ЗВО – 34 випадки або 44,7%. Функціонування секцій баскетболу у СК зафіксована у 22 ЗВО. Серед них 13 СК (17,1%) є ГО зі статусом юридичної особи, інші 9 (11,8%) – як підрозділ ЗВО без такого статусу.

Таким чином, досить кваліфіковані стратегічні програмні та нормативні документи останніх років, що стосуються формування клубної системи у спорті, не набули належної реалізації на практиці, свідченням чого є недостатнє розповсюдження спортивних, зокрема баскетбольних клубів у ЗВО.

4.2.2. Баскетбольні клуби, секції, відділення закладів вищої освіти в організаційній структурі спорту України

На діяльність баскетбольних клубів, секцій, відділень на базі ЗВО, залежно від їх організаційно-правової форми, впливають сукупність різноманітних зв'язків і співвідпорядкованість з чисельними державними та громадськими організаціями [15, 181], основні з яких представлені на рис. 4.9.

Непряний вплив на ефективне функціонування СК, зокрема баскетбольних, у ЗВО має діяльність влади України у проведенні доцільної державної політики. В Адміністрації Президента України напрямами державної політики, які мають створювати сприятливе підґрунтя для

Рис. 4.9. Основні державні та громадські органи управління, від яких залежить ефективність діяльності баскетбольних клубів, секцій, відділень закладів вищої освіти:

---> – можливі зв'язки при різних організаційно-правових формах БК

розвитку СК ЗВО, покладаються на Головний департамент з питань гуманітарної політики, Головний департамент з питань економічної політики,

Головний департамент правової політики, Головний департамент регіональної та кадрової політики. У Верховній Раді України, головному органі законодавчої влади, підготовкою законів та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність СК ЗВО, займаються Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму, Комітет з питань науки і освіти, Комітет з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування, Комітет з питань економічної політики, Комітет з питань податкової та митної політики, Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, Комітет з питань фінансової політики і банківської діяльності, Комітет з питань правової політики та правосуддя. Аналогічні функції виконують постійні та тимчасові депутатські комісії районних та обласних рад, нормативні акти яких, прийняті у формі рішень, є обов'язковими для всіх організацій, що розташовані на їх території.

Розробкою та втіленням державної політики, забезпеченням виконання законів, керуванням сферами суспільного життя займається виконавча влада, вищим органом якої є Кабінет Міністрів України. Серед цілей діяльності Уряду до 2020 р. пріоритетним визнано розвиток людського капіталу шляхом проведення реформи системи освіти, поліпшення надання державної соціальної підтримки, розвитку спорту, що надасть змогу забезпечити покращення якості життя, освіти і зростання продуктивності праці. Для її досягнення пріоритетною дією Уряду є формування здорової нації шляхом залучення різних верств населення до фізичної культури і спорту, змістовного дозвілля та активного відпочинку, створення умов для самореалізації молоді шляхом занять обраними видами спорту [58].

Виконавча влада має розгалужену систему державних органів, що функціонують на центральному та місцевому рівнях. Провідними центральними органами є міністерства, які формують та реалізують державну політику у відповідних сферах суспільного життя, зокрема економіці, освіті, соціальній сфері. Місцеві органи державної виконавчої

влади – це обласні, районні та міські державні адміністрації, у яких створені аналогічні підрозділи, які розв'язують питання забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; соціально-економічного розвитку відповідних територій; бюджету, фінансів та обліку; управління майном, приватизації; освіти, фізичної культури і спорту, молоді; соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати тощо. Окремі повноваження органів виконавчої влади можуть надаватися органам місцевого самоврядування, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

Природно, що діяльність БК на базі ЗВО знаходиться під впливом органів, що здійснюють керування у сфері освіти. Від ефективності їх діяльності залежить рівень розвитку та відповідність спортивної та оздоровчо-фізкультурної діяльності, зокрема у сфері вищої освіти, сучасним вимогам. Серед повноважень МОН України визнано забезпечення розвитку фізичного виховання та спорту в закладах освіти. У МОН за цей напрямок роботи відповідає КФВС. Серед завдань, покладених на нього, зокрема є співпраця з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, організація фізкультурно-оздоровчих спортивних заходів загальнодержавного рівня серед студентів, забезпечення комплектації національних збірних команд студентів з видів спорту та їх участі у міжнародних спортивних заходах серед студентської молоді. КФВС МОН взаємодіє з міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності [93, 157]. Відповідні осередки існують в областях країни. Управління сферою освіти також здійснюють галузеві державні органи, до сфери управління яких належать ЗВО; органи місцевого самоврядування, до сфери керування яких належать ЗВО; засновники ЗВО; органи громадського самоврядування у

сфері вищої освіти і науки [18]. Вони також розв'язують питання фізичної культури та спорту у ЗВО у межах своєї компетенції.

На функціонування БК ЗВО, безумовно, має вплив державна політика у молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, яку формує та реалізує Міністерство молоді та спорту України (Мінмолодьспорт). Серед покладених на нього завдань окреслено, зокрема, проведення заходів по організації змістовного дозвілля молоді; сприяння розвитку волонтерської діяльності у сфері фізичної культури і спорту, проведення заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних заходів; координація заходів з питань розвитку усіх напрямів спорту; взаємодія з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості; надання їм в установленому порядку державної підтримки; подання в установленому порядку Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо переліку громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, що звільняються від сплати земельного податку; сприяння розвитку різних форм фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової діяльності за місцем навчання, роботи, проживання та відпочинку населення. Мінмолодьспорт під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками [57]. Питаннями розвитку баскетболу опікується відділ ігрових олімпійських видів спорту, який підпорядковується Департаменту олімпійського спорту Мінмолодьспорту. Передбачено також відділ підтримки молодіжних та дитячих громадських об'єднань Департаменту молодіжної політики. На обласних, міських, районних рівнях діють комітети, відділи, управління, сектори та інші структурні підрозділи у справах молоді і спорту відповідних державних адміністрацій.

У процесі створення та функціонування БК ЗВО контактує з багатьма іншими державними органами. Наприклад, державна реєстрація БК

передбачає взаємодію з центрами надання адміністративних послуг та центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги при проведенні державної реєстрації, діяльність яких пов'язана з територіальними органами Міністерства юстиції України. До їх повноважень належить забезпечення прийому документів, державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій; ведення Єдиного державного реєстру та надання відомостей з нього; формування та зберігання реєстраційних справ. Функціонування БК також пов'язано з Державною фіскальною службою України (Міністерство фінансів України), Державною службою статистики України (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), Пенсійним фондом України (Міністерство соціальної політики України), реєстрація у яких здійснюється за принципом «єдиного реєстраційного вікна». Після реєстрації баскетбольного клубу як громадського об'єднання подають заяву в податкову інспекцію, щоб бути включеним до Реєстру неприбуткових організацій та установ. Якщо БК реєструється як ТОВ, крім того, що його беруть на облік в органах статистики, податкової інспекції, пенсійного фонду, він також має звернутися до банківської установи для відкриття банківського рахунку. Крім цього, передбачено подання кожного року податкової та статистичної звітності.

Поряд з державними організаціями, на діяльність баскетбольних клубів закладів вищої освіти впливають громадські органи управління фізичною культурою і спортом, зокрема у сфері освіти. Вони можуть мати окремі повноваження, які покладаються на органи виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Найпотужнішою ГО спортивного спрямування є Національний олімпійський комітет України, основним завданням якого є забезпечення олімпійського руху в країні як складової міжнародного олімпійського руху. Серед завдань НОК України окреслено поширення принципів олімпізму у співробітництві з громадськими об'єднаннями; сприяння діяльності суб'єктів

олімпійського руху, підготовці олімпійського резерву, розвитку спорту вищих досягнень та спорту для всіх в Україні [153]. НОК України разом з КФВС МОН, спортивними спілками студентської молоді та іншими зацікавленими організаціями формує та забезпечує участь національних збірних команд у Всесвітніх Універсіадах, чемпіонатах світу і Європи, інших міжнародних змаганнях та заходах серед школярів і студентів [93]. У 2017 р. було підписано Меморандум взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері спорту між Національним олімпійським комітетом України та Всеукраїнською громадською організацією «Спортивна студентська спілка України».

Основними завданнями Спортивної студентської спілки України є залучення студентів у позанавчальний час до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності у ЗВО. СССУ представляє Україну у відповідних міжнародних спортивних організаціях (Міжнародній федерації університетського спорту, Європейській асоціації університетського спорту), на Всесвітніх Універсіадах, інших міжнародних спортивних змаганнях серед студентів, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України; організовує та проводить на території України всеукраїнські та міжнародні заходи серед студентів з видів спорту спільно з відповідними спортивними федераціями. У своїй діяльності співпрацює з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, відповідними структурними підрозділами місцевих державних адміністрацій та органами місцевого самоврядування, іншими громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості на підставі договорів, що укладаються відповідно до законодавства.

Серед пріоритетних напрямів подальшого розвитку організації виділено розбудову й легалізацію Спілки у всіх регіонах України,

активізацію організаційної роботи безпосередньо у кожному закладі, перетворення Всеукраїнської Універсиади у головне комплексне змагання, яскраву подію загальнодержавного масштабу, збереження та примноження успіхів вітчизняного студентського спорту на міжнародному рівні, проведення в Україні міжнародних спортивних змагань серед студентів (чемпіонатів Європи, світу та Всесвітніх Універсіад), досягнення фінансової стабільності та організаційної надійності роботи Спілки. Останнє передбачається досягнути за рахунок отримання фінансової підтримки від Центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, за рахунок коштів державного бюджету, а також фінансової та організаційної допомоги регіональних відокремлених підрозділів СССУ від органів місцевого самоврядування.

Серед спортивних спілок студентської молоді визначають Всеукраїнську баскетбольну студентську асоціацію, яку було організовано за ініціативи ЗВО м. Києва, міської організації профспілок працівників освіти і науки, ФБУ. Метою та завданням діяльності ВБСА є формування здорового способу життя та залучення студентської молоді до регулярних занять фізичною культурою і спортом, підвищення рухової активності та зміцнення здоров'я студентів, подальший розвиток та популяризація баскетболу серед студентської молоді в ЗВО, підготовка студентських збірних команд України у ЗВО до участі в офіційних міжнародних змаганнях; підвищення спортивної майстерності студентської молоді [158].

Питання розвитку студентського баскетболу також знаходять у компетенції Федерації баскетболу України [154]. Під керівництвом ФБУ спільно з КФВС Міністерства освіти і науки України, ВБСА та Спортивною студентською спілкою України проводяться чемпіонати України серед студентських команд. Для цього у департаменті організації та проведення змагань ФБУ діє відділ студентського баскетболу, який очолює Директор

СБЛУ. Відповідальність за підготовку та безпосереднє проведення зональних та фінальних змагань покладається на обласні та Київське міське відділення (філії) КФВС МОН, обласні (міські) осередки ФБУ, структурні підрозділи СССУ.

На місцевому рівні комітети, відділи, сектори, департаменти, управління та інші структурні підрозділи зазначених державних та громадських органів здійснюють зв'язок з БК, який, залежно від обраної організаційно-правової форми, може здійснюватися через ЗВО, його СК, Центр студентського спорту або безпосередньо з клубом.

Організаційна структура сфери фізичної культури та спорту у системі вищої освіти, яка діє відповідно до наявних законів та нормативно-правових актів формує навколишнє середовище спортивних, зокрема баскетбольних клубів закладів вищої освіти.

4.2.3. Впорядкування факторів середовища прямого впливу на спортивні клуби закладів вищої освіти

Систематизація факторів навколишнього середовища здійснювалась відповідно до теорії менеджменту та маркетингу [14, 56, 231]. Враховуючи, що макрооточення, як правило, не має специфічного характеру стосовно окремо взятого суб'єкту і робить відносно загальний вплив на організації будь-якої спрямованості, предмет дослідження було обмежено політичними, економічними, соціальними, технологічними та міжнародними факторами прямого впливу, а саме сфер освіти і фізичної культури та спорту, студентського спорту та закладів вищої освіти (рис. 4.10).

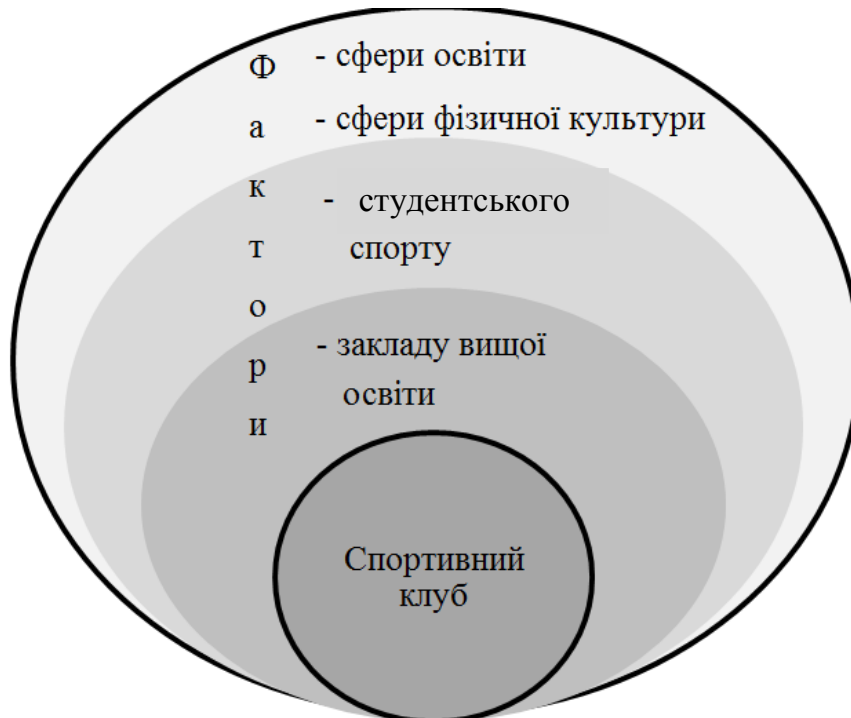

Рис. 4.10. Фактори середовища прямого впливу на діяльність спортивного клубу закладу вищої освіти

Фактори сфер освіти і фізичної культури та спорту утворюють обов'язкове підґрунтя для ефективного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки студентів. Політичні фактори визначають основні напрями державної політики у цих сферах; функціонування в органах законодавчої влади груп впливу (лобістів), які можуть представляти і відстоювати їхні інтереси; ставлення керівництва країни, політиків до освіти, фізичної культури, спорту, популяризації здорового способу життя; розвиток політичних процесів та наявність ефективних законодавчих актів та нормативних документів для розвитку освіти, фізичної культури та спорту; засоби, за допомогою яких держава має намір проводити в життя свою політику; відношення суспільства до політичних процесів та дій уряду з розвитку освіти, фізичної культури та спорту тощо [120].

Економічні фактори характеризують розвиток економічних процесів у сферах освіти і фізичної культури та спорту; обсяги та джерела фінансування освіти, фізичного виховання та спорту; вплив бюджетної та податкової політики держави на спроможність населення платити за послуги сфери фізичної культури та спорту, освітні послуги; інвестиційну привабливість освіти, фізичної культури та спорту; вартість матеріально-технічних та трудових ресурсів, які використовуються у фізичному вихованні та спорті, освіті; умови і ставки орендної плати навчальних та спортивних приміщень тощо.

Соціальні фактори сфер освіти і фізичної культури та спорту визначаються менталітетом, системою цінностей, життєвими установками та стереотипами поведінки населення; їх відношенням до освіти, спортивної та оздоровчої рухливої діяльності; потребами до підвищення рівня своєї освіти, споживання нових, популярних послуг, форм рухової активності та видів спорту; поширенням у засобах масової інформації соціальної реклами стосовно переваг освіченості, оздоровчої рухової активності тощо [120].

Технологічні фактори сфер освіти і фізичної культури та спорту пов'язані з розвитком науки з фізичного виховання та спорту, освітньої науки, інших суміжних галузей, матеріально-технічних ресурсів, зокрема спортивного спорядження (одяг, взуття, знаряддя, інвентар тощо), тренажерів різної спрямованості, устаткування для оснащення спортивних споруд; можливістю використовувати технологічні інновації, оперативно переорієнтуватися з використання застарілих матеріально-технічних ресурсів на реалізацію нових технологій; системою підвищення кваліфікації фахівців для отримання нових теоретичних та практичних знань, засвоєння інноваційних технологій; доступністю інформації про сучасні досягнення науки, техніки та технології тощо.

Міжнародні фактори визначають політичні, соціальні, економічні та технологічні тенденції розвитку освіти, фізичного виховання та спорту у світі; відповідність сфер освіти, фізичної культури та спорту країни світовим стандартам; дипломатичні відносини з іншими державами, у яких зацікавлені заклади освіти та фізкультурно-спортивні організації країни; міжнародна конкуренція в освіті й спорті; наявність в країні фундаментальних освітніх шкіл, видатних спортсменів, які досягли успіхів на міжнародній спортивній арені; проведення в країні великих освітніх форумів та популярних міжнародних змагань; міжнародна міграція молоді; спортивна, освітня, технологічна, соціальна та інші види комунікації тощо [120].

Фактори студентського спорту відображають рівень розвитку та відповідність оздоровчо-фізкультурної та спортивної діяльності у сфері вищої освіти сучасним вимогам.

До політичних факторів студентського спорту було віднесено законодавство та нормативні документи з розвитку фізичної культури та спорту у молодіжній спільноті; організаційно-управлінські основи фізичного виховання молоді та студентського спорту; співпрацю КФВС МОН, Міністерства молоді та спорту України, СССУ, національних спортивних федерацій з питань розвитку різних видів спорту та оздоровчої рухової активності серед студентської молоді; статус студентських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості тощо [120].

Економічні фактори студентського спорту визначають обсяги та джерела фінансування фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи у сфері вищої освіти; рівень зайнятості трудових ресурсів у фізкультурно-оздоровчій та спортивній діяльності сфери вищої освіти; інвестиційну привабливість студентського спорту; розвиток маркетингу у фізичному вихованні молоді та студентському спорті тощо.

Соціальні фактори студентського спорту пов'язано із звичаями та традиціями, що існують у фізичному вихованні молоді; історичними традиціями та досягненнями у студентському спорті; місцем фізичного виховання та спорту у системі вищої освіти; змістом, формами та методами організації фізкультурно-спортивного процесу у сфері вищої освіти; календарем та регламентом проведення національних та регіональних спортивно-масових заходів та змагань з різних видів спорту серед ЗВО; системою підготовки та підвищення кваліфікації фахівців для системи фізичного виховання молоді та студентського спорту; висвітленням спортивних студентських подій, стану та розвитку спорту та фізичного виховання молоді у засобах масової інформації тощо.

Технологічні фактори студентського спорту визначають наявність інфраструктури для його розвитку та занять студентів різними видами оздоровчої рухової активності; рівень фундаментальних та прикладних досліджень, розробок та їх технологічного використання у фізичному вихованні та спортивній підготовці студентів тощо [120].

Міжнародні фактори студентського спорту пов'язано з діяльністю Міжнародної федерації університетського спорту, Європейської спортивної асоціації університетів та інших міжнародних спортивних студентських організацій; наявністю та характером відносин з ними спортивних студентських організацій країни; представництвом країни у міжнародних студентських спортивних організаціях; міжнародною конкуренцією на студентській спортивній арені; рівнем підтримки з боку державних та громадських організацій участі вітчизняних команд, спортсменів у міжнародних спортивних змаганнях; міжнародною міграцією студентів-спортсменів; спортивною комунікацією тощо [120].

Фактори ЗВО забезпечують різнобічність, планомірність і організованість функціонування СК в умовах певного закладу. Вони мають проміжний характер між зовнішнім середовищем, якщо СК функціонує як

відокремлена організація, та внутрішнім середовищем, якщо СК є структурним підрозділом ЗО.

Політичні фактори ЗВО відображають його співпрацю з державними та громадськими організаціями, зокрема з МОН, Мінмолодьспортом, СССУ, національними спортивними федераціями тощо; ставлення місцевої влади, органів самоврядування, керівництва та колективу ЗВО до фізичного виховання та спортивної підготовки студентів; членство у спортивних асоціаціях та організаціях; рівень менеджменту; престиж та імідж ЗВО тощо.

До економічних факторів ЗВО віднесено обсяги та джерела фінансування фізкультурно-спортивної роботи; співпраця з організаціями-партнерами, спонсорами, постачальниками спортивних матеріально-технічних ресурсів; продуктивність праці фізкультурно-спортивних працівників ЗВО; рівень маркетингу; попит, пропозиції та ціни фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг ЗВО; матеріальні стимули до спортивного вдосконалення та занять оздоровчою руховою активністю тощо.

Соціальні фактори ЗВО обумовлено використанням у навчальному процесі та позанавчальній роботі з фізичного виховання та спорту популярних серед молоді видів оздоровчої рухової активності та спорту; умовами переходу з юнацького до дорослого спорту; зв'язком навчального процесу та позанавчальної роботи з фізичного виховання та спорту, тренувального процесу з навчанням; участю та досягненнями студентів у змаганнях, у тому числі студентських; структурою, кількістю, кваліфікацією фізкультурно-спортивних та інших працівників ЗВО; можливістю спортсменів користуватися послугами соціологів, психологів, фізіологів, дієтологів та інших фахівців ЗВО; соціальною адаптацією, захистом та розвитком студентів-спортсменів, у тому числі після

завершення спортивної кар'єри, моральними стимулами до спортивного вдосконалення та занять оздоровчою руховою активністю тощо [120].

Технологічні фактори ЗВО визначають стан та оснащення інвентарем, тренажерами, устаткуванням його спортивних споруд; матеріально-технічне забезпечення наукових, медичних, інформаційних та інших структурних підрозділів, які можуть покращити фізкультурно-спортивну роботу ЗВО, умови для відпочинку та відновлення тощо.

До міжнародних факторів ЗВО належать його договори, співпрацю, проекти фізкультурно-спортивного напрямку із закордонними організаціями; обмін спортивними делегаціями; проведення спільних спортивно-масових заходів; участь та досягнення команд, студентів ЗВО у міжнародних змаганнях, у тому числі студентських, тощо [120].

Респондентам, які представляли спортивні, зокрема баскетбольні клуби, секції та відділення ЗВО, було запропоновано проранжувати ці фактори за їх впливом на діяльність СК ЗВО. На думку фахівців найбільший вплив на клуби мають фактори ЗВО, далі розташувалися чинники студентського спорту, сфери освіти і фізичної культури та спорту (табл. 4.12).

Таблиця 4.12

**Результати анкетування фахівців стосовно впливу факторів
навколишнього середовища на спортивний клуб закладу вищої освіти
(n=76)**

Місце рангу	Фактори	Сума рангів	Відхилення від середньої суми	Квадрат відхилень
1	Закладу вищої освіти	104	-86	7396
2	Студентського спорту	138	-52	2704
3	Сфери освіти	234	44	1936
4	Сфери фізичної культури та спорту	284	94	8836
	Разом	760		21532
	\bar{x}	190		
	W		0,746; p<0,01	

4.2.4. Забезпечення баскетбольних клубів, секцій, команд ресурсами закладів вищої освіти

ЗВО мають найбільший вплив на діяльність своїх спортивних клубів. У зв'язку з цим важливим стає з'ясування питання, наскільки ефективно баскетбольні клуби, секції, відділення використовують можливості ЗВО у забезпеченні своєї діяльності взагалі та у підготовці своїх команд зокрема

За результатами опитування баскетбольні клуби, секції, відділення та команди більше використовують матеріальні ресурси: матеріально-технічні, кадрові, фінансові. Менше задіяні нематеріальні ресурси ЗВО: потенціал організаційної структури, соціальні, інформаційні, науково-методичні (табл. 4.13).

Таблиця 4.13

Результати анкетування фахівців стосовно використання баскетбольними клубами ресурсного потенціалу закладу вищої освіти (n=76)

Місце рангу	Ресурси	Сума рангів	Відхилення від середньої суми	Квадрат відхилень
1	Матеріально-технічні	130	-174	30276
2	Кадрові	144	-160	25600
3	Фінансові	217	-87	7569
4	Організаційні	354	50	2500
5	Соціальні	379	75	5625
6	Інформаційні	438	134	17956
7	Науково-методичні	466	162	26244
	Разом	2128		115770
	\bar{x}	304		
	W		0,716; $p < 0,01$	

Серед пріоритетних напрямів розвитку спорту наголошується на важливості забезпечення підготовки спортсменів відповідно до сучасних вимог та світових стандартів [14, 47, 111].

Цільовим і стимулюючим фактором формування сучасного БК має бути прагнення створити для команд, членів клубу такі умови, які сприяли б

їх повній реалізації у тренувальній і змагальній діяльності та в процесі спрямованого професійного вдосконалення.

Метою забезпечення є реалізація комплексу заходів, зокрема в ЗВО, що сприяють функціонуванню БК та досягненню мети підготовки його команд, спортсменів. До основних завдань забезпечення слід віднести: формування ефективної організаційної структури управління діяльністю клубу та підготовкою команд; забезпечення спеціалістами усіх напрямів роботи клубу; матеріально-технічне забезпечення; надання спортивно-видовищних, спортивно-тренувальних, супутніх та додаткових послуг відповідно до світових стандартів; проведення комплексу медичних заходів, спрямованих на збереження стану здоров'я та підвищення функціональних можливостей спортсменів; застосування нових знань та технологій; забезпечення необхідною інформацією наявних та потенційних членів клубу; сприяння соціальній активності членів клубу, зокрема після закінчення навчання у ЗВО; фінансове забезпечення діяльності клубу [2, 10, 33, 41, 74, 111, 176].

4.2.4.1. Організаційно-управлінське забезпечення

Організаційна складова забезпечує управління СК; визначає його організаційну структуру і правила функціонування її елементів; реалізує механізми планування, організації, стимулювання й контролю діяльності співробітників та процесу підготовки баскетбольних команд.

Розглянемо організаційну структуру БК як громадської організації (рис. 4.11). Найвищим керівним органом БК ЗВО є загальні збори або конференція, які зазвичай проводяться раз на рік і повноваження яких не можуть бути делегованими. Для управління діяльністю БК ЗВО у період між загальними зборами обирається колегіальний орган – Правління, яке є підзвітним вищому органу, але має право самостійно ухвалювати рішення від імені організації, зокрема стосовно обрання голови Правління, розробки і коригування стратегічних та поточних документів, залучення ресурсів тощ

Рис. 4.11. Організаційна структура баскетбольного клубу закладу вищої освіти як громадської організації

У структурі БК ЗВО можуть бути передбачені Ревізійна комісія та Наглядова рада. Ревізійна комісія підпорядковується загальним зборам і контролює діяльність Правління у виконанні прийнятих рішень та дотриманні чинного законодавства, використання ресурсів, зокрема фінансових. Наглядова рада виступає переважно як дорадчий орган, який сприяє удосконаленню діяльності БК ЗВО, стежить за її відповідністю статутним положенням, врегульовує конфлікт інтересів тощо (рис. 4.11).

Доцільно в організаційній структурі БК ЗВО передбачити виконавчі органи, які підпорядковуються Правлінню. Їх може бути два: комісія з фізкультурно-спортивної роботи та комісія із забезпечення діяльності. Завданням комісії з фізкультурно-спортивної роботи є організація і

проведення масових фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, надання фізкультурно-спортивних послуг, створення команд, здійснення їх підготовки та участі у змаганнях тощо. Обов'язковою умовою є наявність студентської команди. За бажанням та можливостями БК ЗВО представляти команду у Суперлізі, Федерацією баскетболу України рекомендовано клубу мати у своїй структурі не менш ніж дві команди, що беруть участь у змаганнях Всеукраїнської юнацької баскетбольної ліги, команду Вищої ліги, Першої ліги. Кожному клубу Вищої ліги рекомендовано мати команду-учасницю Першої ліги [173]. Для вирішення потреб масового спорту бажано передбачити у структурі БК ЗВО аматорські команди, за які зможуть виступати усі охочі члени організації, крім гравців Суперліги. Важливою складовою БК є танцювальна група підтримки, до якої входять переважно студентки ЗВО [122].

Завданнями комісії із забезпечення діяльності БК ЗВО є створення необхідних умов для занять баскетболом, забезпечення високої якості їх проведення, сприяння підвищенню ефективності підготовки та участі команд у змаганнях, створення умов для підвищення мотивації до членства у клубі, управління матеріальними і нематеріальними ресурсами, внутрішніми процесами та впливом дотичних зовнішніх процесів тощо. Її діяльність спрямована на організаційний, кадровий, матеріально-технічний, соціальний, фінансовий, науково-методичний, інформаційний та інші напрями забезпечення функціонування БК ЗВО в цілому та підготовки команд клубу зокрема.

4.2.4.2. Кадрове забезпечення

Кадрова складова забезпечує пошук, запрошення, відбір, розміщення фахівців по всіх керівних та виконавчих органах БК ЗВО.

Залежно від масштабу клубу (за кількістю членів, послуг) поділ праці між його персоналом може мати вертикальну (за ієрархічними рівнями) чи

горизонтальну (за видами роботи) форму, або поєднувати ці дві форми без чіткого їх виділення (рис.4.12).

Рис. 4.12. Кадрове забезпечення діяльності баскетбольного клубу закладу вищої освіти

До роботи можуть залучатися усі члени клубу: студенти, викладачі, співробітники ЗВО, представники організацій-партнерів, населення. Вони можуть працювати за трудовим договором на постійній основі чи за сумісництвом або на громадських засадах, що має бути прописано у Статуті БК ЗВО [20, 26, 184]. За наявності професійної команди можливе запрошення гравців та тренерів, з якими підписується контракт. За умов

виконання роботи як волонтери важливо дотримуватися Закону України «Про волонтерську діяльність» [19, 48].

Наявність серед членів клубу, зокрема серед представників ЗВО, різнопрофільних фахівців (тренерів, менеджерів, юристів, фінансистів, лікарів, фізіологів, психологів, соціологів, програмістів тощо) та їх бажання співпрацювати з БК є важливою запорукою надання необхідних послуг спортивно-тренувальної, організаційної, матеріально-технічної, фінансової, соціальної, наукової, медичної, інформаційної та іншої спрямованості у необхідній кількості. За таким підходом найбільший кадровий потенціал мають клуби багатогалузевих університетів (класичних, технічних), а серед галузевих – фізичного виховання і спорту.

Адаптація до специфіки роботи у клубі, отримання нових теоретичних та практичних знань, необхідність засвоєння інноваційних технологій потребує налагодженої роботи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з використанням різних форм організації їх навчального процесу, враховуючи можливості ЗВО [46, 111].

4.2.4.3. Матеріально-технічне забезпечення

Пріоритетним напрямом діяльності БК є забезпечення проведення тренувального процесу та змагань баскетбольних команд необхідними спортивними спорудами й приміщеннями.

Спортивні споруди та приміщення можуть бути власністю або орендовані БК. Умови користування спортивною інфраструктурою ЗВО на платній або безоплатній основі визначаються у Статуті БК, додаткових договорах відповідно до організаційно-правової форми клубу та чинного законодавства. Користуватися спортивними спорудами, що належать ЗВО, баскетбольний клуб має можливість тільки у вільний від навчального процесу час (рис. 4.13). Тому, чим більше баскетбольних команд має клуб, тим актуальнішим стає наявність власної спортивної бази .

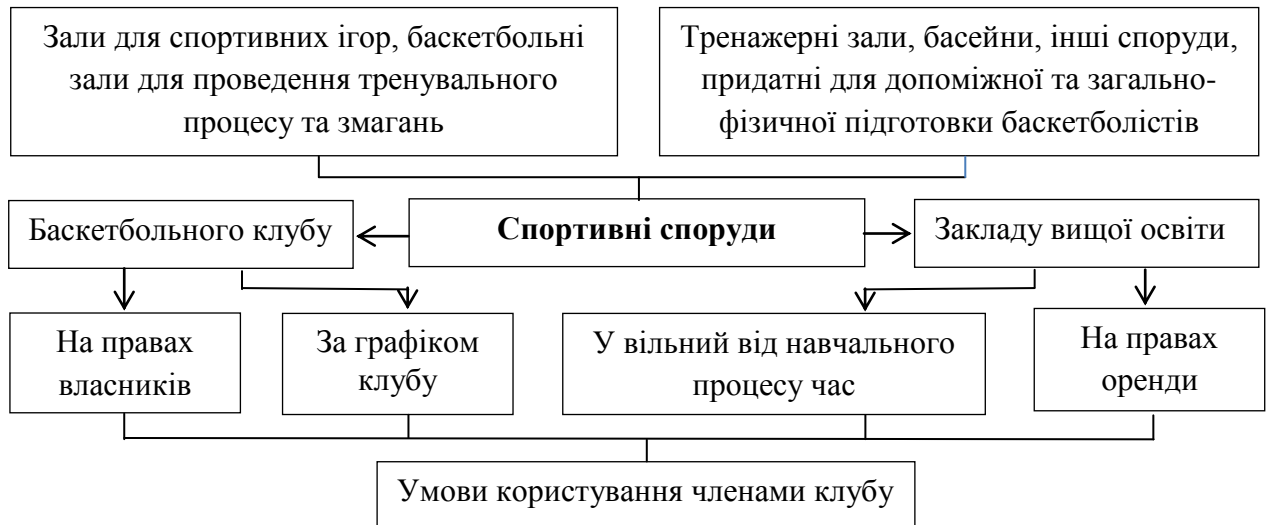

Рис. 4.13. Основні умови користування членами баскетбольного клубу спортивними спорудами та приміщеннями

Важливо, щоб універсальні зали для спортивних ігор, баскетбольні зали було оснащено інвентарем та устаткуванням відповідно до вимог Міжнародної федерації баскетболу (щити, табло тощо), а також відеокomплексом для проведення аналізу індивідуальних, групових та командних техніко-тактичних дій в умовах тренувального процесу та змагань. Різноманітності проведення тренувального процесу баскетболістів сприяє наявність у розпорядженні БК спортивних споруд іншої спеціалізованої спрямованості, які можна застосовувати для допоміжної та загальнопідготовчої роботи (тренажерні зали, басейни тощо) [122, 131].

Потребують необхідної уваги допоміжні приміщення. Інтер'єр та обладнання роздягалень та душових кімнат (обов'язково), кімнат відпочинку (за можливістю) мають налаштовувати членів клубу на позитивні почуття, враховуючи, що більшість із них приходять на заняття баскетболом до чи після навчання або роботи. Члени БК повинні мати можливість взяти напрокат спортивний інвентар або придбати його у торговельній мережі, як і спортивний одяг та аксесуари.

До цього напрямку забезпечення також належить надання супутніх послуг: наявність паркування та охорони транспортних засобів, камер зберігання, пральних машин та сушильних камер для спортивного одягу, точок харчування (кафе, бістро, фітобар тощо), продажу періодичних видань та спеціальної літератури, транспортних засобів для доставки команд, вболівальників до місць змагань, можливості придбати білети на спортивно-масові заходи тощо [122].

Важливими матеріально-технічними ресурсами процесу підготовки баскетболістів є спортивна форма, взуття та аксесуари. Приваблива в естетичному плані баскетбольна форма є складовою маркетингової діяльності клубу [56, 72].

4.2.4.4. Забезпечення соціальної підтримки членів клубу

Соціальна підсистема передбачає підвищення соціальної активності членів клубу, їх страхування, одержання спортсменами знань, що сприяють їх соціальному становленню та реалізації, у тому числі по завершенні спортивної кар'єри [13, 111]. Цьому сприяє, перед усім, комфортне поєднання занять баскетболом з навчанням, роботою, побутом та відпочинком членів клубу [64, 207].

БК ЗВО має враховувати різноманітність членів клубу за віком, рівнем спортивної майстерності, спрямованістю професійної діяльності тощо. Діяльність у цьому напрямі має починатися з профорієнтаційної роботи з молоддю. У цьому зацікавлені як ЗВО, так і БК. Перший отримає збільшення кількості абітурієнтів, підвищення престижності завдяки навчанню в ньому видатних спортсменів; другий – стале поповнення баскетбольних команд. Цьому сприяє участь у заходах з профорієнтаційної роботи популярних серед молоді членів клубу (тренерів, діючих та колишніх гравців команд).

Для одержання студентами-спортсменами якісної вищої освіти важливо передбачити особу, яка займається питаннями поєднання їхнього

тренувального та навчального процесу: запровадження індивідуального графіку навчання, роботи з персональним викладачем, координація контактів спортсменів з викладачами, контролювання успішності засвоєння навчального матеріалу, надавання можливості переносити або перескладати екзамени тощо. За умов отримання студентами ЗВО майбутніх спеціальностей, які можна використати у діяльності БК, доцільно передбачити проходження ними практики та стажування [122].

Після закінчення ЗВО членам клубу, незалежно від рівня їхньої спортивної майстерності, важливо надати можливість продовжувати займатися баскетболом. Для баскетболістів, які не потрапили до команд Суперліги, Вищої ліги, Першої ліги, мають перерву у виступах за них (отримання травми, пошук нової команди тощо) або завершують активну спортивну кар'єру, слід передбачити участь у змаганнях серед аматорів. Наявність аматорської команди у БК виконує також ще одну важливу соціальну функцію – залучення до занять спортом широких верст населення. Продовження членства випускників ЗВО є дієвою передумовою їх участі у вирішенні багатьох питань ефективного функціонування БК, зокрема фінансової, матеріально-технічної та іншої підтримки. Недоцільно переривати зв'язки БК із видатними спортсменами, які є взірцем для наслідування та приводом для гордості.

Соціальні функції виконує фанклуб, який об'єднує прихильників спортивних команд БК ЗВО. Членство у таких клубах спонукає уболівальників підтримувати певний стиль поведінки, справедливо ставитися до результатів ігор, одягатися відповідно до атрибутів команди, володіти інформацією про гравців; формує почуття гордості, захоплення у разі перемог команди та відданості, співчуття у разі програвів тощо. Важливо задовольняти їхні потреби у відвідуванні спортивних заходів, отриманні та обговоренні інформації про команди в очних зустрічах, на веб-сайтах та соціальних мережах, бажанні демонструвати свою приналежність до БК

(одягати форму кольорів команди, скандувати спеціальні гасла, виконувати пісні тощо). Логічно, що найактивнішими вболівальниками БК є студенти ЗВО, які ідентифікують себе з командою.

4.2.4.5. Науково-методичне та медичне забезпечення

Наявність науково-методичного забезпечення підготовки команд, спортсменів надає діяльності спортивним організаціям інноваційного характеру [127]. Робота у цьому руслі може бути спрямована на визначення основних напрямів і тенденцій розвитку баскетболу взагалі та у студентському середовищі безпосередньо; прогнозування спортивних результатів баскетбольних команд на змаганнях; моделювання змагальної діяльності, різних сторін підготовленості баскетболістів; розробку системи відбору до складу команд; програмування та планування змагальної діяльності та структурних утворень тренувального процесу; формування й планування змісту основних напрямів процесу спортивної підготовки; управління процесом підготовки баскетболістів; використання позазмагальних та позатренувальних факторів тощо [2, 10, 39, 74, 96].

Наукова робота є обов'язковою складовою діяльності викладачів, студентів ЗВО [18]. Наявність великого кола різноманітних проблем підготовки спортсменів у баскетболі дає можливість ЗВО будь-якої галузевої приналежності обрати напрям фундаментальних та прикладних досліджень, наукових розробок, які можуть стати у нагоді БК. Важливо у планах НДР закладів освіти передбачити тематику, пов'язану з вирішенням проблем підготовки баскетболістів. Дієвий зв'язок ЗВО з баскетбольним клубом сприятиме наближенню наукової діяльності до спортивної практики, безпосередньому вивченню проблем підготовки спортсменів, практичній спрямованості науково-дослідної діяльності, активізації процесу впровадження її результатів у практику [73, 105, 178].

Медична підсистема спрямована на проведення діагностичних, профілактичних та відновлювальних заходів для членів БК з переважним залученням наявного персоналу (терапевтів, фізіологів, біохіміків, психологів, масажистів, дієтологів та інших фахівців) та обладнання медичних структур ЗВО [111]. Обсяги та спрямованість медичного забезпечення залежать від можливостей ЗВО, серед яких переваги мають медичні університети та заклади зі стаціонарними медичними установами (поліклініки, лікарні тощо). У будь-якому випадку необхідною умовою для команд БК є наявність лікаря, якому доцільніше бути членом клубу.

Збереженню стану здоров'я та підвищенню функціонального стану баскетболістів сприяє проведення медичного та санітарно-гігієнічного контролю, поглиблених медичних обстежень, фізіотерапевтичних процедур, консультування з питань здорового способу життя, використання харчових добавок та фармакологічних засобів, запобігання травматизму та захворювань, застосування допінгу, психологічне супроводження тощо [29, 33, 41, 67, 176].

4.2.4.6. Інформаційне забезпечення

Інформаційна підсистема спрямована на створення, передачу та отримання різноманітної інформації, яка є корисною для функціонування БК [77, 117, 145]. Доречно окреслювати внутрішню та зовнішню інформацію.

Перша використовується у суто внутрішній діяльності клубу у процесі взаємодії та спілкування його членів. Тут вагомими є відомості контрольно-управлінської спрямованості, пов'язані як з плануванням, обліком, звітністю діяльності клубу, зокрема фінансової, так і з розробкою, ухваленням, реалізацією управлінських рішень у підготовці баскетбольних команд. Важливо мати довідково-інформаційний фонд, у якому масив даних формується на основі визначення інформаційних потреб членів клубу та

аналізу інформаційного простору. Його наявність дає можливість надавати консультативні послуги, поширювати інформаційну продукцію серед членів БК. Для забезпечення ефективної взаємодії членів БК необхідно, щоб усі вони перебували в єдиній інформаційній мережі з відповідним правом доступу та засобами комунікації.

Зовнішня інформація призначена для реалізації взаємодії БК з зовнішнім середовищем, зокрема з її потенційними членами, партнерами, які можуть бути окремими фізичними особами, державними та громадськими організаціями. Формуванню позитивного іміджу клубу сприяє поширення відомостей про його діяльність у ЗМІ, соціальних мережах, під час проведення та участі у PR-заходах спортивної спрямованості, зокрема у ЗВО.

Дієвим у цьому напрямі є використання різних носіїв реклами: адресне розсилання рекламних повідомлень, SMS-повідомлень; розповсюдження буклетів, проспектів, листівок, плакатів, афіш, календарів та іншої друкованої продукції; виготовлення клубних ручок, папок, футболок та іншої дрібної сувенірної продукції; демонстрація рекламних роликів, кінофільмів та іншої аудіовізуальної реклами; поширення анонсів, репортажів про ігри команд, об'яв та іншої аудіореклами; реклама у газетах, журналах, довідниках тощо. БК важливо мати свій web-сайт або свою сторінку на web-сайті ЗВО, друковане видання, сторінку у соціальних мережах. Створенню бренду БК сприяють вербальні та візуальні засоби надання інформації, які відповідають клубному стилю (емблемі, кольоровій гамі, словесній стилістиці тощо) [56, 72, 112].

Продуктивній роботі БК з безліччю різноманітної за видами та призначенням інформації сприяє залучення до неї інформаційних ресурсів ЗВО, які складаються з друкованих та електронних носіїв інформації, а також співробітників з відповідними знаннями, вміннями та навичками.

4.2.5. Фінансове забезпечення

Фінансова підсистема здійснює управління грошовим потоком та фондами коштів, що надходять до БК із різних джерел, не заборонених законодавством.

Залежно від організаційно-правової форми клубу, це можуть бути кошти власників (засновників), державного і місцевого бюджетів, бюджету ЗВО, спрямовані на фізкультурно-спортивну роботу, спеціального й державного фондів цільового призначення; внески підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян, окремих осіб; кошти від оренди спортивних споруд ЗВО та БК; прибутки від госпрозрахункових спортивних груп, діяльності відокремлених комерційних підприємств, продажу прав на використання спортивної символіки й телевізійну трансляцію спортивних змагань, проведення змагань та інших фізкультурно-спортивних заходів, надання послуг і консультацій тощо [7, 12, 49, 75].

Фінансове забезпечення БК напряму залежить від ефективності управління його маркетинговою діяльністю, що передбачає проведення маркетингових досліджень ринку, конкурентів, контактної аудиторії, цін та факторів макросередовища; сегментування послуг клубу на певні групи споживачів; розробка маркетингової стратегії; розробка конкурентних спортивно-видовищних, спортивно-тренувальних, додаткових та супутніх послуг; ціноутворення на послуги; просування послуг; контроль [56, 80, 98, 206].

Для застосування стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК на найближчу перспективу були розроблені та розповсюджені методичні рекомендації «Ресурсне забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти» [122].

На віддалену перспективу реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК, враховуючи передовий світовий та вітчизняний досвід, віднесено такі стратегічні напрями:

- відокремлення в самостійну структуру з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг;
- співпраця із ЗВО у здійсненні практики, стажування студентів, аспірантів ЗВО за профілем майбутньої спеціальності, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців;
- запровадження практики залучення волонтерів за різними напрямками діяльності клубу, у тому числі з кола студентів ЗВО;
- формування власної навчально-тренувальної бази, забезпечення сучасними технічними і технологічними засобами;
- формування та реалізація програми соціального захисту членів клубу, зокрема після закінчення навчання у ЗВО;
- запровадження медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки команд на постійній основі;
- входження до інноваційної структури ЗВО для участі у проведенні наукових досліджень і розробок, створенні і впровадженні нових конкурентоспроможних технологій;
- удосконалення видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності;
- формування бренду та позитивного іміджу клубу з врахуванням маркетингових, соціологічних, ситуаційних, комунікативних чинників; постійне проведення маркетингових досліджень кон'юнктури ринку;
- налагодження зв'язків з бізнес-структурами (фандрейзинг);
- перехід на повний госпрозрахунок.

4.3. Визначення ефективності реалізації комплексного підходу в розвитку баскетболу в закладах вищої освіти України

Активне реформування студентського баскетболу в Україні розпочалося з 2016 р. за участю Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки, Спортивної студентської спілки

України, Федерації баскетболу України, Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації, закладів вищої освіти [171]. Стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК, які отримали наукове обґрунтування і мають практичну реалізацію, стосуються оптимізації участі баскетбольних команд у змаганнях, які відносяться до різних напрямів спорту та фізичного виховання, та покращення забезпечення їх підготовки на базі ЗВО.

З врахуванням міжнародного досвіду, національних традицій, результатів опитування фахівців до стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в оптимізації участі команд ЗВО на найближчу перспективу віднесено поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у СБЛУ, поширення участі команд ЗВО в аматорських лігах; на віддалену перспективу, за умов збільшення популярності, конкуренції та престижності виступів у студентських змаганнях, – формування національних збірних команд для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах переважно з представників СБЛУ, зменшення залучення студентів, команд ЗВО до професійних та напівпрофесійних ліг.

У забезпеченні діяльності БК, підготовки команд на найближчу перспективу актуальним стає широке використання внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів ЗВО, зокрема у формуванні ефективної організаційної структури управління діяльністю клубу та підготовкою команд, забезпеченні спеціалістами усіх напрямів роботи клубу, матеріально-технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці; на віддалену перспективу – відокремлення баскетбольного клубу у самостійну структуру з самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивної та оздоровчо-фізкультурної роботи, співпрацею із закладами вищої освіти.

Запропонований комплексний підхід [121] забезпечить багатогранність діяльності БК ЗВО (рис. 4.14).

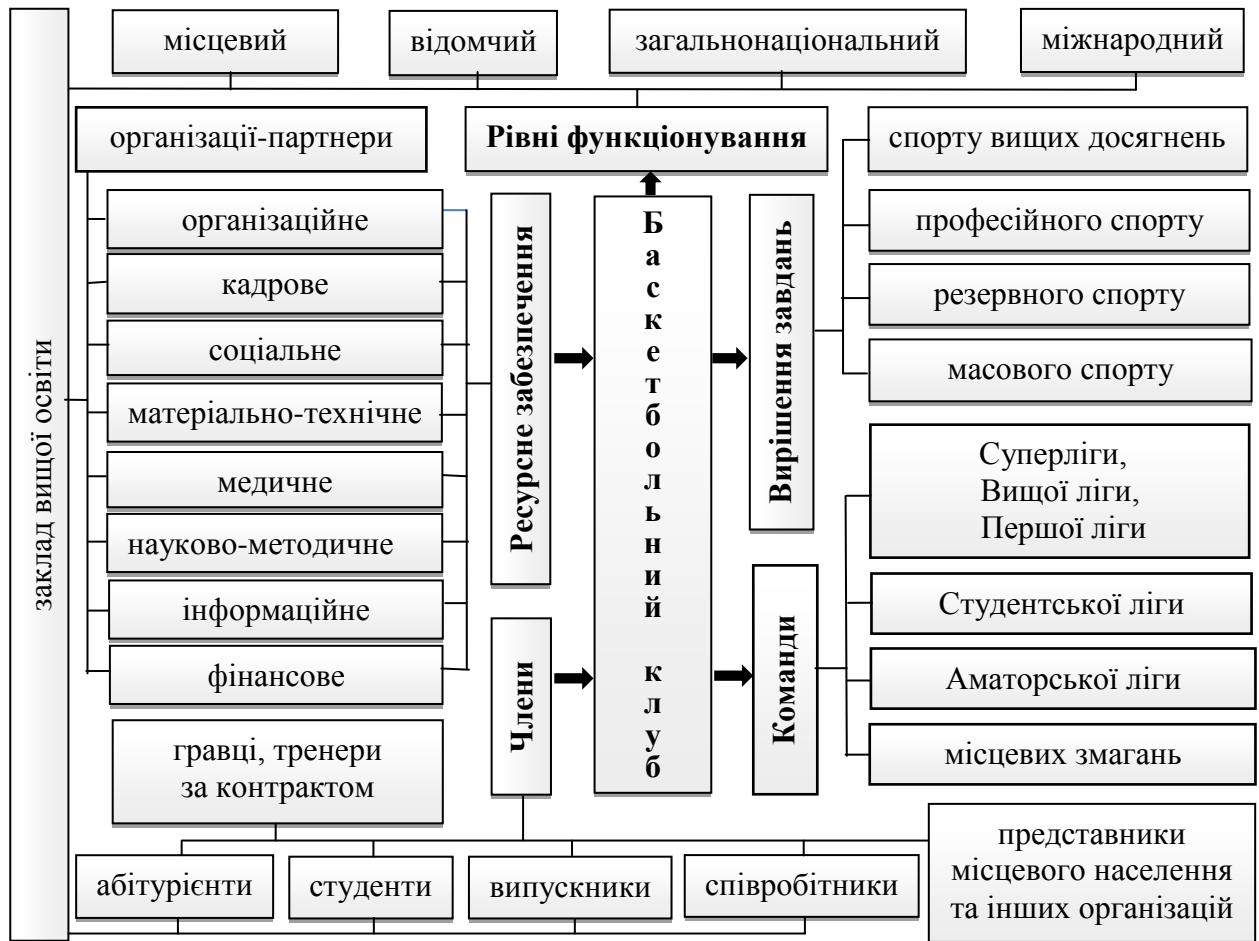

Рис. 4.14. Риси багатогранності діяльності баскетбольного клубу закладу вищої освіти

Для об'єктивної оцінки запропонованих напрямів було проведено експертне опитування фахівців (табл. 4.14).

Результати опитування засвідчили, що усі експерти (100%) позитивно оцінили ці напрями та зазначили високий рівень їх значущості для розвитку студентського баскетболу в Україні. Переважна більшість фахівців (78,6%) відмітила високу ймовірність їх реалізації ($W=0,83$, $p<0,01$). Висока оцінка експертами дає підставу зробити висновок про високу практичну значущість стратегічних напрямів.

Таблиця 4.14

**Експертна оцінка актуальних напрямів розвитку баскетбольних клубів
закладів вищої освіти в Україні (n = 14)**

Зміст питання	Кількість відповідей	%
Як Ви оцінюєте запропоновані напрями:		
позитивно	14	100
негативно	0	0
важко відповісти	0	0
Оцініть рівень значущості реалізації цих напрямів:		
високий	14	100
середній	0	0
низький	0	0
важко відповісти	0	0
Оцініть рівень імовірності реалізації цих напрямів:		
високий	11	78,6
середній	3	21,4
низький	0	0
важко відповісти	0	0

Свідченням ефективності розпочатих заходів з популяризації баскетболу серед студентів ЗВО є результати порівняльного кількісного аналізу учасників Студентської баскетбольної ліги України останніх років. Кількість команд-учасниць збільшилась на 74,5%: 2015–2016 рр. – 149 закладів вищої освіти, 2016–2017 рр. – 260; кількість учасників – на 123,7%: відповідно 1561 та 3492 спортсмени (рис. 4.15).

Завдяки обмеженню участі у сезоні 2017–2018 рр. гравців Суперліги збільшилась кількість спортсменів, які грають виключно у Студентській баскетбольній лізі України останніх років. У фіналі їх частка, порівняно з попереднім сезоном, збільшилась на 4,9%: 2016–2017 рр. – 38,6%, 2017–2018 рр. – 43,7% (рис. 4.16).

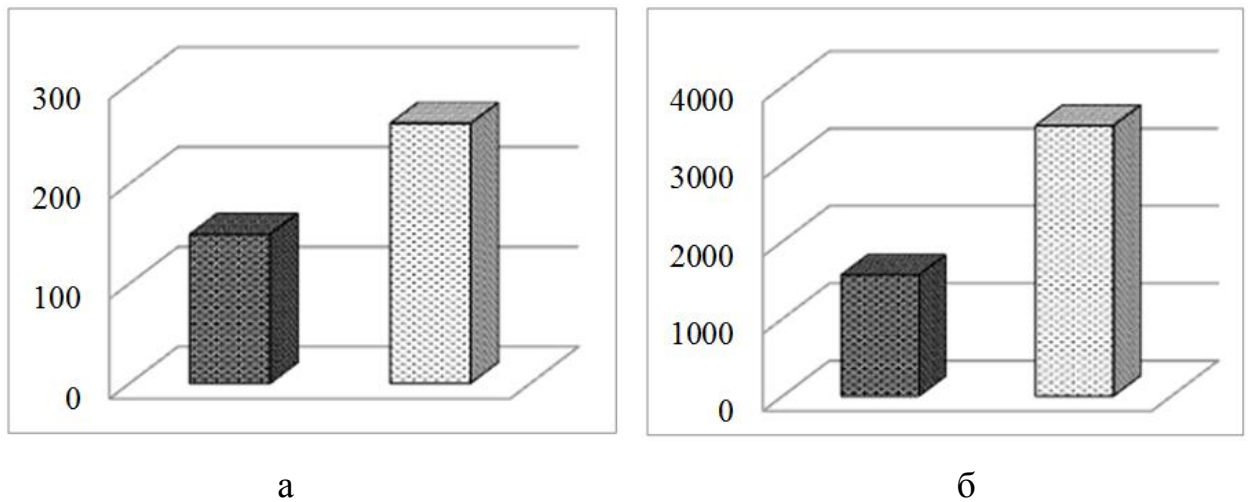

Рис. 4.15. Кількість закладів вищої освіти (а) та студентів (б), які брали участь у Студентській баскетбольній лізі:

■ – 2015–2016 рр.; ■ – 2016–2017 рр.

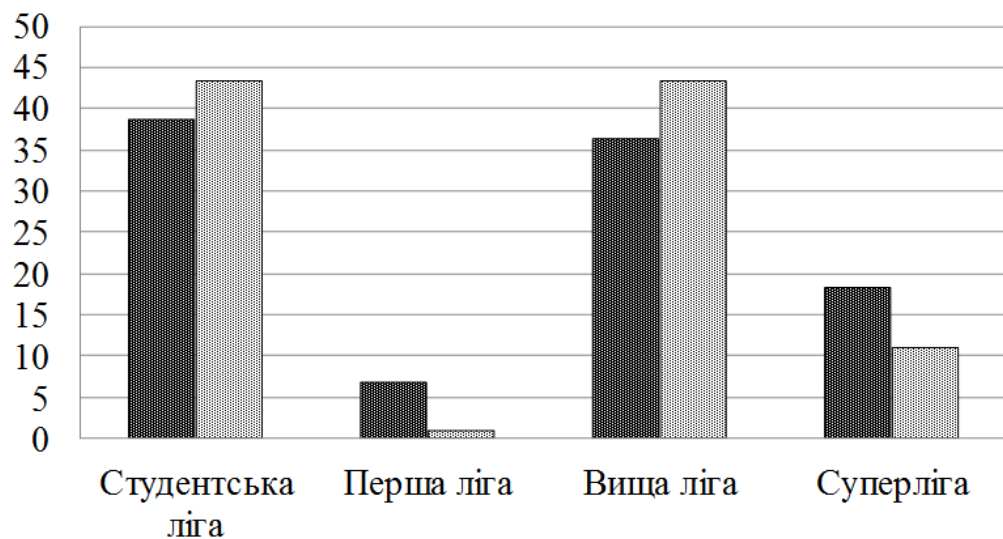

Рис. 4.16. Співвідношення гравців різних ліг у фіналах чемпіонатів України серед студентських команд з баскетболу, %:

■ – 2016–2017 рр.; ■ – 2017–2018 рр.

Подальшим кроком має бути обмеження участі у студентському чемпіонаті представників Вищої ліги, частка яких також збільшилась до 43,7%.

Збільшення популярності, покращення рівня проведення та посилення конкуренції на чемпіонатах України серед студентських команд створить передумови для участі команд ЗВО винятково у цих змаганнях, а їх представників – у Всесвітніх літніх Універсіадах.

Висновки до розділу 4

Участь студентських команд України у міжнародних студентських турнірах має несистематичний характер, обумовлений недостатньою фінансовою забезпеченістю, та характеризується низьким рівнем їх конкурентоспроможності.

На Всесвітніх літніх Універсіадах українська збірна команда спроможна втручатися у боротьбу за нагороди за умовою представлення її основною національною командою, але це не сприяє досягненню головної мети – успішний виступ на чемпіонатах Європи та світу. Так, чоловіча команда України на Всесвітній літній Універсіаді 2005 р. посіла 2-е місце і складалась з 12 гравців Суперліги, вісім з яких були членами основної національної команди, яка через місяць на чемпіонаті Європи, програвши усі ігри, посіла останнє місце.

Залучення до студентської збірної гравців клубів Суперліги, які тільки навчаються у ЗВО і не виступають на регулярній основі за студентські команди, не дає відчутної спортивної переваги порівняно з підходом, який передбачає участь в Універсіаді переважно представників баскетбольних клубів ЗВО і який є притаманним для США та Російської Федерації. На Всесвітній літній Універсіаді 2013 р. чоловіча збірна, у складі якої були представлені гравці команд ЗВО переважно Аматорської ліги, посіла 19-е місце. У 2017 р. за національну команду виступали баскетболісти клубів Суперліги та посіли 15-е місце. Більшість респондентів позитивно ставляться до участі студентів-гравців професійних клубів у міжнародних студентських

змаганнях з баскетболу на найближчу перспективу (58,9 %), але негативно – на віддалену перспективу (55,4 %).

Спортивний календар України характеризується наявністю різноманітних змагань за участю баскетбольних команд ЗВО – від загальнонаціональних до внутрішньоуніверситетських. Їх частка у Суперлізі, Вищій та Першій лігах 2017 р. складала 32,5 % від загальної кількості команд-учасниць. Більшість респондентів підтримують участь команд ЗВО в національних баскетбольних лігах поза студентського чемпіонату у найближчій перспективі (46,7%), але вважають такий підхід недоцільним у віддаленій перспективі (46,2%). Підвищенню популярності баскетболу серед молоді найбільше сприяє участь команд ЗВО у студентських та аматорських змаганнях, що підтримують 91,7 та 78,0% респондентів.

У перших чемпіонатах ВБСА до 2015 р. брали участь понад 40 команд. Підвищення конкурентоспроможності команд ЗВО відбувається переважно за рахунок підсилення їхнього складу гравцями Суперліги, Вищої та Першої ліг. Свідченням цього є порівняння частки їх представництва у фіналах СБЛУ 2015–2016 та 2016–2017 рр., яка збільшилась на 10,8%: відповідно 43 спортсмени (50,6%) та 54 гравця (61,4%). Разом з цим, більшість респондентів підтримують участь у студентських змаганнях переважно спортсменів, які не грають в інших національних лігах (56,5%), а також вікове (55,8%) та кількісне (50,3%) обмеження представників Суперліги у студентських змаганнях. Оптимальним варіантом організації єдиного чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд визнано їх розподіл за територіальним розташуванням ЗВО та спортивним принципом – 68,4 % позитивних відповідей респондентів.

Отже, стратегічними напрями реалізації комплексного підходу в оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу визнано: на найближчу перспективу – поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у Студентській

баскетбольній лізі, чому сприятиме удосконалення регламенту змагань, поширення участі команд ЗВО в аматорських лігах; на віддалену перспективу – пріоритетність виступу у СБЛУ, з представників якої мають формуватися національні збірні команди для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах, поступове зменшення участі студентських команд у професійних та напівпрофесійних ліг.

Визначено особливості функціонування спортивних, зокрема баскетбольних, клубів у ЗВО України. Їх діяльність регулюється великою кількістю нормативно-правових актів, які стосуються широкого кола галузей законодавства, і залежність від сукупності різноманітних зв'язків і співвідпорядкованості з чисельними державними та громадськими організаціями. Визначення організаційно-правових форм представництва баскетболу у ЗВО свідчило про недостатність поширення клубів: БК як громадського об'єднання зі статусом юридичної особи – 23,7 %; БК як ТОВ – 2,6 %; секції баскетболу СК як ГО зі статусом юридичної особи – 17,1 %; секції баскетболу СК без статусу юридичної особи – 11,8 %; секції баскетболу – 44,7 %.

Серед факторів оточуючого середовища найбільший вплив на спортивні, зокрема баскетбольні, клуби, на думку респондентів, мають чинники ЗВО ($n=76$; $W=0,746$; $p<0,01$). БК більше використовують матеріальні ресурси ЗВО (матеріально-технічні, кадрові, фінансові), ніж нематеріальні (потенціал організаційної структури, соціальний, інформаційний, науково-методичний) ($n=76$; $W=0,716$; $p<0,01$).

До стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в діяльності СК із забезпечення підготовки баскетбольних команд на найближчу перспективу віднесено широке застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів ЗВО у формуванні ефективної організаційної структури управління діяльністю клубу та підготовкою команд, забезпеченні спеціалістами усіх напрямів роботи клубу, матеріально-

технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці. На віддалену перспективу: відокремлення у самостійну структуру з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг; співпраця із ЗВО щодо здійснення практики, стажування студентів, аспірантів ЗВО за профілем майбутньої спеціальності, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців; запровадження практики залучення волонтерів за різними напрямками діяльності клубу, у тому числі з кола студентів ЗВО; формування власної навчально-тренувальної бази з сучасними технічними і технологічними засобами; формування та реалізація програми соціального захисту членів клубу, зокрема після закінчення навчання у ЗВО; запровадження медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки команд на постійній основі; входження до інноваційної структури ЗВО для участі у проведенні наукових досліджень і розробок, створенні і впровадженні нових конкурентоспроможних технологій; удосконалення видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності; формування бренду та позитивного іміджу клубу з врахуванням маркетингових, соціологічних, ситуаційних, комунікативних чинників; постійне проведення маркетингових досліджень кон'юнктури ринку; налагодження зв'язків з бізнес-структурами (фандрейзинг); перехід на повний госпрозрахунок. Для практичної реалізації запропонованого комплексного підходу до організації діяльності БК ЗВО розроблено методичні рекомендації, що доповнює заходи з реформування студентського баскетболу в Україні, здійснюваних державними та громадськими органами управління фізичною культурою та спортом.

Практична значущість запропонованих напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК ЗВО із забезпечення підготовки баскетбольних команд та їх участі у змаганнях, здійснюваних у руслі реформування студентського баскетболу в Україні, підтверджена усіма експертами (n=14), переважна більшість з яких (78,6 %) відмітила високу

імовірність їх реалізації ($W=0,83$, $p<0,01$). Свідченням позитивної тенденції розвитку баскетболу у студентському середовищі є збільшення учасників Студентської баскетбольної ліги України: ЗВО на 74,5% (2015–2016 рр. – 149, 2016–2017 рр. – 260); студентів – на 123,7% (відповідно 1561 та 3492 спортсменів); зменшення у фіналі Ліги кількості гравців Суперліги на 6,7% (2016–2017 рр. – 18,2%, 2017–2018 рр. – 11,5%) та збільшення спортсменів, які грають тільки за студентські команди, на 5,1% (відповідно 38,6 та 43,7%).

Матеріали розділу опубліковані у роботах автора [97, 110, 111, 112, 114, 117, 120, 121, 122].

РОЗДІЛ 5

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фізична культура та спорт розглядаються як суттєве соціальне явище, яке має багату історію, до якого залучена значна частина суспільства і на яке покладається вирішення багатьох завдань [14, 67, 218, 219]. До основних його складових належить фізкультурно-спортивна діяльність у ЗВО [16, 42, 101, 109]. Для сприйняття її як цілісного історичного процесу важливим було всебічне вивчення та аналіз подій і явищ, які відбувалися в хронологічній послідовності. Проведення історико-хронологічного аналізу дало можливість поділити досліджувану галузь знань про фізичну культуру та спорт на ряд вузьких тем (студентський спорт, спортивні клуби, баскетбол), кожна з яких розглядалася й аналізувалася у взаємозв'язку та взаємообумовленості з конкретно-історичними обставинами [113, 118, 119, 123].

Найраніше згадування про об'єднання людей із загальною метою та інтересами відносять до V ст. до н.е.: гетерії у Стародавній Греції, содалітас та колегії у Стародавньому Римі [212, 214]. У XVII–XVIII ст. у багатьох країнах розпочався процес утворення спортивних клубів, і вже у наступному сторіччі вони отримали активний розвиток у студентському середовищі [76, 208, 218]. Створення СК в університетах у XIX ст. заклало основу для проведення змагань між спортсменами та командами цих закладів [225]. Поширення змагань між закладами освіти призвело до створення національних спортивних університетських асоціацій, які спочатку утворювались з окремих видів спорту, а згодом як комплексі спортивні студентські структури. Проведення міжнародних зустрічей між командами університетів призвели до утворення у XX ст. міжнародних спортивних асоціацій студентів: Міжнародної конфедерації студентів, Міжнародної спілки, Міжнародної федерації університетського спорту. Під їх

керівництвом проводилися комплексні міжнародні змагання, серед яких Всесвітні Універсиади, найпопулярніший спортивний форум сучасності [79, 90, 128]. Отже, впровадження клубної організації занять зробили фізичну культуру та спорт, у цілому, та студентський спорт, зокрема, глобальним соціальним явищем.

Із ЗВО нерозривно пов'язано становлення та розвиток баскетболу. У студентському середовищі відбулося його виникнення (1891 р.), створення баскетбольних команд та клубів, започаткування проведення змагань, виникнення баскетбольних асоціацій [3, 135, 202, 203]. Ці процеси та явища відбувалися як на глобальному так і національному рівнях розвитку баскетболу. Цьому сприяли його економічна доступність, висока емоційність гри та великий видовищний ефект, позитивний вплив занять баскетболом на фізичний, психічний та розумовий розвиток студентів [40, 51, 66, 156]. Це дало підстави вважати СК ЗВО як найсприятливіший фактор проведення реформ у баскетболі на міжнародному та національному рівнях.

На сучасному етапі розвитку збільшується функціональне поле СК ЗВО. Необхідність розв'язувати, крім особистісних завдань студентського спорту, загальні соціальні проблеми поширення занять спортом та руховою активністю серед населення обумовили пошук ефективних шляхів модернізації діяльності СК ЗВО. Аналіз наукових праць [45, 71, 81, 107] показав, що вирішення цієї проблеми забезпечується переважно можливостями студентського спорту, ігноруючи великий потенціал інтеграції ЗВО із явищами, які відбуваються з шанувальниками спорту до вступу до ЗВО, під час їх студентського життя та після отримання вищої освіти [118, 119]. Для підвищення ефективності та результативності спортивної клубної діяльності як багатогранного соціального явища принципове методологічне та практичне значення має реалізація комплексного підходу у організації діяльності СК із забезпечення підготовки та участі значно більшого кола населення, ніж представників ЗВО, у

змаганнях, які відносяться до спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту. Необхідність урахування взаємодії усіх суб'єктів цього явища обумовлює використання, замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб», терміна «спортивний клуб закладу вищої освіти» [119].

Аналіз вітчизняних наукових досліджень та спортивної практики [6, 37, 49, 80, 86] свідчив про те, що при розв'язанні проблеми реалізації комплексного підходу до організації діяльності спортивних, зокрема баскетбольних, клубів на базі ЗВО як у теоретичному, так і в практичному аспектах недостатньо використовується досвід зарубіжних ЗВО.

У результаті проведених досліджень виявлено шляхи реалізації комплексного підходу в організації студентського спорту, СК ЗВО у провідних країнах з розвитку баскетболу. У всіх аналізованих країнах організовано регулярні студентські баскетбольні турніри: Чемпіонат Національної асоціації студентського спорту США, Чемпіонат Асоціації студентського баскетболу Російської Федерації, Австралійські студентські ігри, Баскетбольна ліга університетського спортивного союзу Сербії, Чемпіонат Іспанії серед університетів. Передбачається поділення якомога більше команд університетів на групи (дивізіони, конференції, зони, автономії) з урахуванням рівня спортивної майстерності гравців та спроможності закладів освіти забезпечувати їх тренувальний процес та участь у змаганнях [125].

Визначено, що за команди, які беруть участь у студентських змаганнях, виступають переважно спортсмени, які не грають за професійні або напівпрофесійні клуби. Поширена практика участі команд з назвою ЗВО у національних баскетбольних лігах. У разі виступу команди у головному чемпіонаті, як правило, представництво у її складі студентів цих закладів незначне або зовсім відсутнє. Винятком у такому підході є США, де команди ЗВО грають тільки у студентських чемпіонатах.

У всіх країнах діяльність спортивних клубів у ЗВО розглядається як важлива складова національної організаційної структури спорту [14, 130, 164, 188, 205]. Рівень організації та функціонування спортивної інфраструктури, окремих видів спорту в країні впливає на популярність та активність клубів ЗВО. Аналіз функціонування СК у зарубіжних ЗВО засвідчив необхідність та можливість реалізації комплексного підходу до організації їх діяльності, яка спрямована на розв'язання питань не тільки студентського спорту, але й спорту вищих досягнень, у тому числі професійного спорту, за наявності відповідних фінансових джерел, та масового спорту як складової фізичного виховання населення. Об'єднання широких верст населення для спільної діяльності дає можливість задовольнити як особисті потреби членів, так і активно їх залучати до вирішення питань забезпечення діяльності клубу, підготовки та участі у змаганнях команд. БК ЗВО розглядається як об'єднувальна ланка спортивної студентської спільноти та її оточення.

Корисним для фахівців України є міжнародних досвід з реалізації комплексного підходу в забезпеченні діяльності СК ЗВО, підготовки та участі баскетбольних команд у змаганнях [198, 215, 222, 226]. У цьому процесі максимально задіяні внутрішні та зовнішні ресурси ЗВО освітнього, наукового, медичного, інформаційного, організаційного, соціального, матеріально-технічного характеру. Велика увага надається маркетинговій діяльності, підвищенню іміджу ЗВО у сфері спорту та рухової активності, покращенню привабливості співпраці з БК.

Визначено два найпоширеніших підходи до формування національних команд для участі у Всесвітній літній Універсіаді. Перший підхід ґрунтується на включенні до складу збірної тільки баскетболістів команд ЗВО, які грають у студентських чемпіонатах, і застосовується у США та Російській Федерації (з 2017 р.). При другому до збірної команди входять найсильніші студенти-гравці, які виступають, переважно, за професійні вітчизняні та зарубіжні клуби. Такого підходу дотримувались у Російській Федерації до 2015 р.,

Австралії та Сербії. Команда Іспанії взагалі не бере участь в останніх Всесвітніх літніх Універсіадах [115].

Проведено аналіз представництва, складу та результатів виступу національних збірних з баскетболу на міжнародній арені. На Всесвітніх літніх Універсіадах українська чоловіча збірна команда спроможна втручатися у боротьбу за нагороди за умовою представлення її основною національною командою, але це не сприяє досягненню головної мети – успішний виступ на чемпіонатах Європи та світу. Залучення до студентської збірної гравців клубів Суперліги, які тільки навчаються у ЗВО і не виступають на регулярній основі за студентські команди, не дає відчутної спортивної переваги порівняно з підходом, який передбачає участь в Універсіаді переважно представників баскетбольних команд ЗВО і який є характерним для США та Російської Федерації [114].

З'ясовано, що більшість фахівців позитивно ставляться до участі студентів-гравців професійних клубів у міжнародних студентських змаганнях з баскетболу на найближчу перспективу (58,9% загальної кількості респондентів), але негативно – щодо розвитку вітчизняного баскетболу серед студентської молоді на віддалену перспективу (55,4%). Це може бути пов'язано з неможливістю спортивних клубів ЗВО України забезпечувати підготовку конкурентоспроможних спортсменів у сучасних соціально-економічних умовах. Разом з цим, у довгостроковому стратегічному розвитку студентського баскетболу мають бути передбачені заходи, спрямовані на збільшення представництва та покращення досягнень представників команд ЗВО на міжнародній спортивній арені.

Виявлена активна участь команд ЗВО у різних національних лігах (32,5 % від загальної кількості команд-учасниць Суперліги, Вищої та Першої ліг) свідчить про зацікавленість багатьох закладів у популяризації баскетболу. У найближчій перспективі більшість респондентів (46,7%) підтримують участь клубів ЗВО у національних баскетбольних лігах, що пов'язано з можливістю

підвищувати їхню майстерність у конкурентній змагальній діяльності. Дотримання цього підходу у віддаленій перспективі більшість фахівців (46,2%) вважають недоцільним, що можна пояснити прагненням підвищити престижність та вмотивованість участі університетських команд у національних студентських лігах, що можливо лише за умови збільшення значущості ролі СК ЗВО у системі підготовки баскетболістів країни [114].

Установлено, що підвищенню популярності баскетболу серед молоді найбільше сприяє участь команд ЗВО у студентських змаганнях (підтримують 91,7% респондентів), далі – в Аматорській лізі (78,0%), що обумовлено можливістю молоді мати змагальну практику з більш досвідченими спортсменами, які завершили виступи у командах Суперліги та Вищої ліги, або адаптуватися абітурієнтам до гри своєї майбутньої студентської команди; у Першій лізі (72,0%) – за наявністю великої кількості молодих гравців у командах. Найнижчу підтримку серед респондентів отримали варіанти, що стосуються участі команд ЗВО у Суперлізі (57,7%) та Вищій лізі (54,2%). Така оцінка обумовлена жорсткою конкуренцією у цих турнірах, що спонукає БК підписувати контракти з вітчизняними та зарубіжними гравцями високої кваліфікації, які часто не мають прямого стосунку до ЗВО, а їх присутність робить проблематичним отримати місце у складі команди представникам студентської молоді.

Зрозуміло, що з підвищенням рівня баскетбольних ліг, збільшуються вимоги до складу команд, які ЗВО не може задовольнити тільки своїми матеріально-технічними, людськими та фінансовими ресурсами. Хоча відомо, що чим тісніше БК пов'язаний із ЗВО, тим викликається більший інтерес у студентів до команди, занять спортом. Тому, чим нижчий рівень змагань, тим менше протиріччя між бажанням мати високі спортивні досягнення та необхідністю підтримувати масовий спорт [114].

Проведено аналіз регламентів, учасників та результатів чемпіонатів України з баскетболу серед студентських змагань – СБЛУ. Більшість

фахівців (68,4 %) вважає, що у цих змаганнях мають бути як регіональні зони, так і дивізіони за рівнем майстерності команд ЗВО. Такий підхід дає можливість комплексно та гармонійно вирішувати завдання підвищення майстерності студентів-спортсменів та збільшення масовості занять спортом, а також брати участь у змаганнях ЗВО з різним рівнем розвитку баскетболу.

Бажання багатьох ЗВО не тільки брати участь у студентських змаганнях, але і досягти високого результату спонукає їх запрошувати до складу команд гравців клубів Суперліги, Вищої та Першої ліг, частка яких між фіналами СБЛУ 2015–2016 та 2016–2017 рр. збільшилась на 10,8 %. Цей факт говорить про недостатній рівень розвитку студентського баскетболу, який не набув належної ваги як обов'язкової ланки багаторічного удосконалення спортсменів між дитячо-юнацьким спортом та спортом вищих досягнень, а також не мотивує студентів до систематичних занять баскетболом. Разом з цим, серед учасників СБЛУ найбільшу підтримку має пропозиція залучати до студентських змагань переважно спортсменів, які не грають в інших національних лігах (56,5%). Із збільшенням рівня національної ліги, у якій виступають студенти, зменшується кількість позитивних відповідей про їх запрошення до студентської команди. Крім національного рівня, змагання з баскетболу широко представлені у календарях спортивно-масової роботи регіонів та ЗВО. Щорічно проводяться чемпіонати міст серед студентських команд, кубкові змагання.

Проведений аналіз дозволив визначити стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК стосовно оптимізації участі баскетбольних команд ЗВО у змаганнях різного рівня. На найближчу перспективу це поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у Студентській баскетбольній лізі, поширення участі команд ЗВО в аматорських лігах; на віддалену перспективу – пріоритетність виступу у СБЛУ, зменшення залучення студентів, команд ЗВО до професійних та напівпрофесійних ліг. Реалізації зазначених напрямів сприятиме поступове

обмеження участі гравців професійних клубів у СБЛУ на найближчу перспективу та у Всесвітній літній Універсіаді – на віддалену перспективу.

Аналіз функціонування баскетбольних команд у ЗВО України включав вивчення нормативно-правового регулювання їх діяльності, організаційної структури сфери фізичної культури та спорту у системі вищої освіти та інших чинників оточуючого середовища СК, їх ресурсного забезпечення.

Визначено, що діяльність СК, зокрема БК, регулюється великою кількістю нормативно-правових актів, які належать до широкого кола галузей законодавства. Відповідно до них СК можуть функціонувати як ГО чи громадська спілка; зі статусом юридичної особи або без такого; як окремий структурний підрозділ ЗВО, його СК або ЦСС; як відокремлене об'єднання, яке співпрацює на договірних засадах із ЗВО; як утворене фізичною особою – підприємцем; як ТОВ тощо. На підставі аналізу нормативно-правових актів відбувається визначення організаційно-правової форми БК, найбільш доцільної для певного ЗВО, який може діяти як юридична особа приватного або публічного права, як суб'єкт господарювання – бюджетна установа, неприбутковий ЗО або прибутковий ЗО, залежно від засновника – як державний, комунальний, приватний чи корпоративний [122].

Разом з цим, формування клубної системи занять спортом у ЗВО не набули належної реалізації на практиці, свідчення чого є організаційно-правові форми представництва баскетболу у закладах: БК як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи – 23,7 %; БК як ТОВ – 2,6 %; секції баскетболу СК як ГО зі статусом юридичної особи – 17,1 %; секції баскетболу СК без статусу юридичної особи – 11,8 %; секції баскетболу – 44,7 %. Це обумовлене тим, що покращення наявного стану СК не можливе без комплексного розгляду та системного вирішення усіх, без винятку, питань реформування фізичної культури та спорту у ЗО, тому що фрагментальне проведення реформ не принесе очікуваного позитивного ефекту [110].

На діяльність БК на базі ЗВО, залежно від їх організаційно-правової форми, впливають сукупність різноманітних зв'язків і співвідпорядкованість з чисельними державними та громадськими організаціями. Важливим стає збалансований і раціональний розподіл повноважень, відповідальності між організаціями, на яких покладається реформування фізичної культури та спорту у сфері освіти, зокрема створення сприятливого середовища для функціонування БК у ЗВО.

Фактори оточуючого середовища СК було розподілено на політичні, економічні, соціальні, технологічні та міжнародні за сферами освіти і фізичної культури та спорту, студентським спортом та ЗВО. За результатами опитування фахівців найбільший вплив на СК мають чинники ЗВО ($n=76$; $W=0,746$, $p<0,01$). Це обумовлено тим, що вони безпосередньо забезпечують різнобічність, планомірність і організованість функціонування клубу в умовах певного ЗВО. Слід зазначити, що ЗВО мають проміжний характер між зовнішнім середовищем, якщо СК функціонує як відокремлена організація, та внутрішнім середовищем, як що він є структурним підрозділом ЗО [120]. Фахівці вважають, що БК, секції, відділення, команди у недостатньому обсязі використовують нематеріальні ресурси ЗВО у підготовці своїх команд ($n=76$; $W=0,716$, $p<0,01$).

На широкому застосуванні внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів ЗВО ґрунтувався стратегічний напрям реалізації комплексного підходу в діяльності БК в організаційному, кадровому, матеріально-технічному, медичному, науково-методичному, інформаційному, соціальному та фінансовому напрямках, що є актуальним на найближчу перспективу [111]. З цього приводу було розроблено та розповсюджено методичні рекомендації [122], що доповнюють заходи з реформування студентського баскетболу в Україні, здійснюваних державними та громадськими органами управління фізичною культурою та спортом.

За результатами дослідження було запропоновано стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольних клубів на віддалену перспективу. Це відокремлення у самостійну структуру з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг; співпраця із ЗВО щодо здійснення практики, стажування студентів, аспірантів, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців; запровадження практики залучення волонтерів за різними напрямками діяльності клубу; формування власної навчально-тренувальної бази; формування та реалізація програми соціального захисту членів клубу; запровадження медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки команд; входження до інноваційної структури ЗВО; поширення видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності; формування бренду та позитивного іміджу СК; постійне проведення маркетингових досліджень кон'юнктури ринку; налагодження зв'язків з бізнес-структурами; перехід на повний госпрозрахунок.

Практична значущість зазначених напрямів реалізації комплексного контролю в організації діяльності БК ЗВО підтверджена усіма експертами, переважна більшість з яких (78,6 %) відмітила високу імовірність їх реалізації ($n=14$; $W=0,83$, $p<0,01$). Удосконалення регламенту змагань серед студентських команд та покращення ресурсного забезпечення підготовки баскетбольних команд на базі ЗВО призвело до активізації розвитку баскетболу у студентському середовищі. У СБЛУ збільшилась кількість учасників (ЗВО на 74,5%, студентів – на 123,7%), спортсменів, які грають тільки за студентські команди, у фіналах змагань – на 5,1%.

Таким чином, у процесі дослідження отримано три групи даних – ті, які підтверджують результати роботи інших авторів, дані, що доповнюють наявні розробки та нові дані щодо проблематики, яка вивчалася.

Результати дослідження підтвердили дані про важливу роль та місце студентського спорту у спортивному русі на міжнародному та національному

рівнях [16, 79, 140]; спорту та фізичного виховання [45, 101, 160], спортивних клубів [55, 81, 83, 132] та баскетболу [3, 40, 51, 66] у ЗВО.

Нашими дослідженнями доповнено та розширено знання з історії спорту [44, 76, 128, 166, 218, 219] даними про розвиток СК та баскетболу у студентському середовищі; з національних особливостей розвитку баскетболу [31, 32, 34, 177, 202] – характеристикою студентських змагань та клубів; зі змагальної діяльності студентів, баскетболістів [129, 133, 221] – про різновекторну участь команд ЗВО у змаганнях; з ресурсного забезпечення СК, підготовки баскетбольних команд [142, 162, 163, 188, 220] – про залучення матеріальних та нематеріальних ресурсів ЗВО; з організаційно-правових форм СК [15, 37, 49, 130, 148] – узагальненням нормативно-правових актів, органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, які регулюють їх діяльність.

Набуло подальшого розвитку трактування поняття «спортивний клуб закладу вищої освіти», яке рекомендується використовувати замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб».

Нові дані отриманих результатів полягають у наступному:

- уперше обґрунтований і представлений комплексний підхід та стратегічні напрями його реалізації щодо організації діяльності баскетбольних клубів, який передбачає забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд закладів вищої освіти на рівнях спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту з наданням переваги двом останнім напрямам спорту та фізичної культури;
- уперше продемонстровано, що запровадження клубної організації занять спортом, зокрема баскетболом, сприяло становленню студентського спорту як глобального соціального явища;
- уперше узагальнено сучасні світові тенденції розвитку баскетболу у закладах вищої освіти;
- уперше здійснено всебічний аналіз та обґрунтовано напрями

оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу на найближчу та віддалену перспективи;

– уперше визначено сучасний стан та обґрунтовано напрями підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд на найближчу та віддалену перспективи.

Практична реалізація комплексного підходу в організації діяльності БК щодо оптимізації участі у змаганнях та покращення ресурсного забезпечення підготовки баскетбольних команд на базі ЗВО доповнюють заходи з реформування студентського баскетболу в Україні, що здійснюються державними та громадськими органами управління фізичною культурою та спортом.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі аналізу результатів дисертаційної роботи щодо реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу на базі ЗВО можна надати певні практичні рекомендації, які сприятимуть підвищенню ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд та оптимізації їх участі у змаганнях.

1. Важливою передумовою створення БК є визначення на підставі аналізу нормативно-правових актів його організаційно-правової форми, найбільш доцільної для певного ЗВО, який може діяти як юридична особа приватного або публічного права, як суб'єкт господарювання – бюджетна установа, неприбутковий ЗО або прибутковий ЗО, залежно від засновника – як державний, комунальний, приватний чи корпоративний. Згідно нормативно-правових документів спортивні, зокрема баскетбольні, клуби можуть діяти як ГО чи громадська спілка; зі статусом юридичної особи або без такого; як окремий структурний підрозділ ЗВО, його СК або ЦСК; як відокремлене об'єднання, яке співпрацює на договірних засадах із закладом вищої освіти; як утворене фізичною особою–підприємцем; як товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю.

2. У своїй діяльності баскетбольний клуб має керуватися Конституцією України, кодексами України Цивільним, Господарським, Податковим, Законами «Про працю», Бюджетним, «Про об'єднання громадян», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру та спорт», чинним законодавством України, своїм Статутом. Узагальнення положень, які регулюють створення та діяльність БК різних організаційно-правових форм, представлено у підрозділі 4.2.1.

3. При створенні та функціонуванні БК, секцій, команд закладів вищої освіти важливо активно співпрацювати з КФВ МОН, СССУ, ФБУ, ВБСА та іншими зацікавленими установами та організаціями. Перелік та повноваження основних державних та громадських органів управління, від яких залежить ефективність діяльності БК, надано у підрозділі 4.2.2.

4. Для сталого розвитку спортивних, зокрема баскетбольних, клубів на базі ЗВО пропонуються стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації їх діяльності на найближчу та віддалену перспективи, тобто в умовах нинішнього стану клубної системи у ЗВО та його покращення у майбутньому, зокрема завдяки реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», Концепції реформування сфери фізичного виховання та спорту, Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року та інших нормативно-правових актів.

5. Стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в діяльності СК із забезпечення підготовки баскетбольних команд на найближчу перспективу передбачають широке застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів ЗВО у формуванні ефективної організаційної структури управління діяльністю клубу та підготовкою команд; забезпеченні спеціалістами усіх напрямів роботи клубу; матеріально-технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці. На віддалену перспективу: відокремлення у самостійну структуру з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг; співпраця із ЗВО щодо здійснення практики, стажування студентів, аспірантів ЗВО за профілем майбутньої спеціальності, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців; запровадження практики залучення волонтерів за

різними напрямками діяльності клубу, у тому числі з кола студентів ЗВО; формування власної навчально-тренувальної бази з сучасними технічними і технологічними засобами; формування та реалізація програми соціального захисту членів клубу, зокрема після закінчення навчання у ЗВО; запровадження медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки команд на постійній основі; входження до інноваційної структури ЗВО для участі у проведенні наукових досліджень і розробок, створенні і впровадженні нових конкурентоспроможних технологій; поширення видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності; формування бренду та позитивного іміджу клубу з врахуванням маркетингових, соціологічних, ситуаційних, комунікативних чинників; постійне проведення маркетингових досліджень кон'юнктури ринку; налагодження зв'язків з бізнес-структурами (фандрейзинг); перехід на повний госпрозрахунок. Для практичної реалізації запропонованого комплексного підходу до організації діяльності БК ЗВО пропонуються керуватися методичними рекомендаціями «Ресурсне забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти» [122].

6. Для оптимізації участі баскетбольних команд ЗВО у Суперлізі, Вищій та Першій лігах (професійний спорт, спорт вищих досягнень), Студентській лізі (резервний спорт) та аматорських лігах (масовий спорт) рекомендується застосовувати комплексний підхід. Розв'язанню завдань резервного спорту сприятиме удосконалення регламенту Студентської баскетбольної ліги, що передбачає проведення єдиного чемпіонату України серед студентських команд, розподіл учасників на групи за регіональним розташуванням та рівнем спортивних досягнень ЗВО, заохочення участі спортсменів, які не грають в інших національних лігах. Вирішення завдань масового спорту забезпечить поширення участі команд БК ЗВО в аматорських лігах, у якій крім студентів, можуть виступати пересічні громадяни з різним рівнем спортивної майстерності, баскетболісти, які завершили виступати за професійні та напівпрофесійні клуби, зокрема

випускники ЗВО. Участь БК ЗВО у професійному спорті залежить від їх фінансової спроможності забезпечувати виступи у Суперлізі, Вищій та Першій лігах, запрошувати сильніших вітчизняних та зарубіжних баскетболістів.

7. До стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в оптимізації участі команд ЗВО у змаганнях на найближчу перспективу віднесено поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у Студентській баскетбольній лізі; поширення участі команд ЗВО в аматорських лігах; на віддалену перспективу, за умов збільшення популярності, конкуренції та престижності виступів у студентських змаганнях, формування національних збірних команд для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах переважно з представників СБЛУ, зменшення залучення студентів, команд ЗВО до професійних та напівпрофесійних ліг.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз науково-методичної літератури виявив невідповідність науково-методичного обґрунтування діяльності спортивних та баскетбольних клубів закладів вищої освіти зростаючій соціальній значущості клубної системи у сфері фізичної культури та спорту. Необхідність вирішувати, крім приватних завдань студентського спорту, загальну соціальну проблему поширення занять спортом та руховою активністю серед населення обумовили науковий пошук шляхів удосконалення діяльності клубів.

2. На основі узагальнення наявних знань, передового світового досвіду, сучасного стану та потреб практики з розвитку спорту, спортивних клубів, баскетболу у закладах вищої освіти запропоновано комплексний підхід до забезпечення підготовки та участі баскетбольних команд у змаганнях на рівні спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту, з наданням переваги двом останнім напрямкам спорту та фізичної культури. Багатогранність такого підходу обумовлює використання замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб» терміна «спортивний клуб закладу вищої освіти».

3. Запровадження клубної організації занять сприяло становленню спорту, зокрема баскетболу, у закладах вищої освіти як глобального соціального явища, що підтверджується виявленою послідовністю подій: об'єднання людей; створення клубів; виникнення спортивних клубів; започаткування університетських спортивних клубів; проведення змагань між клубами закладів освіти країни; створення національних спортивних університетських асоціацій; міжнародні зустрічі спортивних студентських клубів; виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів; проведення комплексних міжнародних змагань.

4. До сучасних тенденцій розвитку баскетболу у закладах вищої освіти віднесено: проведення регулярних загальнонаціональних змагань

серед студентських баскетбольних команд (чемпіонат Національної асоціації студентського спорту США, чемпіонат Асоціації студентського баскетболу Російської Федерації, Австралійські студентські ігри, Баскетбольна ліга університетського спортивного союзу Сербії, чемпіонат Іспанії серед університетів); поділ команд університетів на групи з урахуванням рівня спортивної майстерності гравців та спроможності закладів освіти забезпечувати їх підготовку; виступ у студентських національних чемпіонатах спортсменів, які не грають за професійні або напівпрофесійні клуби; різноманітність організаційно-правових форм спортивних клубів; утримання закладами вищої освіти, крім студентських команд, професійних, за наявності фінансових можливостей, та аматорських команд; максимальне використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів закладів освіти у забезпеченні підготовки баскетбольних команд; проведення активної маркетингової діяльності з залучення населення, представників інших організацій до занять та роботи у клубах; наявність двох підходів до комплектування національних студентських команд, а саме із запрошенням найсильніших спортсменів-студентів з вітчизняних та зарубіжних професійних клубів (Російська Федерація до 2015 р., Австралія, Сербія) або винятково гравців студентських команд (США, Російська Федерація з 2017 р.).

5. Сучасний стан розвитку студентського баскетболу в Україні характеризується низьким рівнем конкурентоспроможності на Всесвітніх літніх Універсіадах національних збірних команд, які формуються переважно представниками професійних клубів (наприклад, команда у складі 12 професійних гравців посіла 15-те місце у 2017 р.); широким представництвом команд закладів вищої освіти у Суперлізі, Вищій та Першій лігах (32,5 % загальної кількості команд-учасниць у 2017 р.); ігноруванням більшістю закладів вищої освіти участі у перших чемпіонатах Всеукраїнської студентської баскетбольної ліги (понад 40 команд до 2015 р.); підсиленням складу команд закладів вищої освіти для участі в Студентській баскетбольній

лізі України гравцями Суперліги, Вищої та Першої ліг (43 спортсмени або 50,6 % та 54 гравці або 61,4 % у фіналах змагань 2016 та 2017 рр.).

6. Для оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу стратегічними напрямками реалізації комплексного підходу визнано: на найближчу перспективу – поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у національному чемпіонаті серед студентських команд, чому сприятиме вдосконалення регламенту змагань; поширення участі команд закладів вищої освіти в аматорських лігах; на віддалену перспективу – пріоритетність виступу у Студентській баскетбольній лізі, з представників якої мають формуватися національні збірні команди для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах; поступове зменшення участі студентських команд у професійних та напівпрофесійних лігах. Підставою для визначення напрямів слугували аналіз міжнародного досвіду та національних умов, опитування фахівців (n=168). Більшість респондентів позитивно ставляться до участі студентів-гравців професійних клубів у міжнародних студентських змаганнях з баскетболу на найближчу перспективу (58,9 %), але негативно – на віддалену (55,4 %); підтримують участь команд закладів вищої освіти у національних баскетбольних лігах поза студентського чемпіонату – у найближчій перспективі (46,7 %), але вважають такий підхід недоцільним – у віддаленій (46,2 %); відмічають найбільше сприяння популяризації баскетболу серед молоді через участь команд закладів освіти у студентській (91,7 %) та аматорській (78,0 %) лігах; дотримуються думки про необхідність удосконалення регламенту Студентської баскетбольної ліги як єдиного чемпіонату України серед студентських команд шляхом розподілу учасників на групи за регіональним розташуванням та рівнем спортивних досягнень закладів вищої освіти (68,4 %), поширенням участі спортсменів, які не грають в інших національних лігах (56,5 %), поступовим віковим (55,8 %) та кількісним (50,3 %) обмеженням представників Суперліги.

7. До особливостей функціонування спортивних, зокрема баскетбольних, клубів у закладах вищої освіти України належать: наявність великої кількості нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність і стосуються широкого кола галузей законодавства; залежність від сукупності різноманітних зв'язків і співвідпорядкованості з чисельними державними та громадськими організаціями; різноманітність організаційно-правових форм та недостатність поширення клубів (відсутність у 44,7 % закладів вищої освіти); найбільший вплив на клуби чинників закладів вищої освіти; переважання використання клубами матеріальних ресурсів закладів вищої освіти над нематеріальними.

8. Визначено стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності спортивного клубу закладу вищої освіти для підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд: на найближчу перспективу – застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти, зокрема у формуванні організаційної структури клубу, забезпеченні спеціалістами усіх напрямів його роботи, матеріально-технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці клубу та команд; на віддалену – відокремлення баскетбольного клубу у самостійну структуру із самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивної та оздоровчо-фізкультурної роботи, співпрацею із закладами вищої освіти.

9. Практична значущість запропонованих стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу закладу вищої освіти підтверджена передовим світовим досвідом, здійснюваним реформуванням студентського баскетболу в Україні, позитивною оцінкою усіх експертів, 78,6 % з яких відмітили високу ймовірність їх реалізації ($p < 0,01$). Свідченням позитивної тенденції розвитку баскетболу є збільшення учасників Студентської баскетбольної ліги України: закладів вищої освіти на 74,5 % (2015–2016 рр. – 149, 2016–2017 рр. – 260);

студентів – на 123,7 % (відповідно 1561 та 3492 спортсмени); збільшення у фіналах змагань кількості спортсменів, які грають тільки за студентські команди, на 5,1 % (2016–2017 рр. – 38,6 та 2017–2018 рр. – 43,7 %).

Перспективи подальших досліджень передбачають розробку проблематики, пов'язаної з удосконаленням функціонального менеджменту, управління людськими, фінансовими, матеріально-технічними та іншими ресурсами для досягнення стратегічної мети та завдань з розвитку студентського баскетболу, спортивних клубів закладів вищої освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ассоциация студенческого баскетбола [Интернет]. Москва: АСБ; 2012-2017 [цитовано 2017 Квіт 12]. Доступно: <http://pro100basket.ru>.
2. Ахметов РФ, Кутек ТБ. Сучасні технології дослідження техніки рухових дій спортсменів. В: Фізичне виховання та спорт у контексті держної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. пр. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка; 2014. Вип. 1. с. 13-6.
3. Бабушкін ВЗ. Баскетбол у вузі: навч. посіб. для студ. техн. вузів. Харків: Основа; 1992. 168 с.
4. Базилевич МВ. Моделирование спортивно-ориентированного физического воспитания в вузе на основе баскетбола [автореферат]. Малаховка: Моск. гос. акад. физ. культуры; 2010. 22 с.
5. Безмилов М. Відбір та багаторічна підготовка баскетболістів у різних країнах світу. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2017;3:3-9.
6. Блог Валентина Кулибабы. Взгляд на пути развития баскетбола в Украине [Интернет]. Київ: basket.com.ua; 2014 Січ 16 [цитовано 2017 Бер 22]. Доступно: <http://basket.com.ua/article/25820.htm>.
7. Богаревич НО. Финансирование деятельности спортивных организаций в условиях формирования современной модели национального спорта [автореферат]. Минск: УО «Государственный институт управления и социальных технологий БГУ»; 2017. 23 с.
8. Богданов ВМ. Спортивные клубы вузов (вопросы и перспективы). В: Перспективы развития современного студенческого спорта: на пути к Универсиаде-2013 в Казани. Материалы Всерос. науч.-практ. конф.; 2012 Ноябрь 7-8; Казань. Казань: Поволж. гос. акад. физ. культуры, спорта и туризма; 2012. с. 40-3.

9. Бойко ДВ. Удосконалення фізичного виховання зі спортивною спрямованістю студентів закладів вищої освіти [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2013. 19 с.
10. Болобан В. Современные технологии формирования двигательных умений и навыков в процессе обучения сложнокоординационным спортивным упражнениям. Наука в олимпийском спорте. 2017;4:45-56.
11. Борисова ОВ, Сушко РО. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту: метод. рек. Київ: Науковий світ; 2016. 35 с.
12. Борисова О, Козлова О. Професионалізація і комерціалізація в олимпийском спорте (на матеріалі тенніса і легкої атлетики). Наука в олимпийском спорте. 2017;4:61-71.
13. Бубка С, Платонов В, Булатова М, Коваленко Н, Есентаев Т. Многогранный антураж в олимпийском спорте. Наука в олимпийском спорте. 2017;3:68-81.
14. Бубка СН, Платонов ВН, редактори. Менеджмент підготовки спортсменів к Олимпийским играм. Киев: Олимпийская лит.; 2017. 480 с.
15. Вавренюк СА. Механізми державного управління розвитком фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України [дисертація]. Харків: Нац. ун-т цивільного захисту України; 2015. 205 с.
16. Вацеба ОМ. Международное студенческое спортивное движение как важная составляющая международного спорта. В: Єрмаков СС, редактор. Физическое воспитание студентов творческих специальностей: зб. наук. пр. № 1. Харків; 2009. с.19-25.
17. Вербицький ВА. Розвиток фізкультури і спорту в навчальних закладах Півдня України (початок 20 ст.). Историчний архів. 2008;Вип.2:116-22.
18. Верховна Рада України. Закон України про вищу освіту [Інтернет]. 2014 [оновлено 2017 Вер 29; цитовано 2017 Груд 12]. Закон № 1556-7; 2014 Лип 01. Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

19. Верховна Рада України. Закон України про волонтерську діяльність. [Інтернет]. 2011 [оновлено 2018 Січ 20; цитовано 2018 Лют 01]. Закон № 3236-6; 2011 Квіт 19. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/ed20180120>.
20. Верховна Рада України. Закон України про громадські об'єднання [Інтернет]. 2012 [оновлено 2017 Лип 19; цитовано 2017 Сер 4]. Закон № 4572-6; 2012 Бер 22. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/ed20170719>.
21. Верховна Рада України. Закон України про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань [Інтернет]. 2003 [оновлено 2018 Січ 6; цитовано 2018 Січ 12]. Закон № 755-4; 2003 Трав 15. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/ed20180106>.
22. Верховна Рада України. Закон України про освіту [Інтернет]. 2011 [оновлено 2018 Січ 20; цитовано 2018 Січ 22]. Закон № 3236-6; 2011 Квіт 19. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/ed20180120>.
23. Верховна Рада України. Закон України про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю [Інтернет]. 2018 [цитовано 2018 Лют 22]. Закон № 2275-8; 2018 Лют 6. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.
24. Верховна Рада України. Закон України про фізичну культуру і спорт [Інтернет]. 1993 [оновлено 2017 Вер 27; цитовано 2017 Жовт 24]. Закон № 3808-12; 1993 Груд 24. Доступний: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
25. Верховна Рада України. Податковий кодекс України [Інтернет]. 2010 [оновлено 2018 Січ 1; цитовано 2018 Лют 4]. Закон № 2755-6; 2010 Груд 2. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20180101>.

26. Верховна Рада України. Цивільний кодекс України [Інтернет]. 2003 [оновлено 2017 Груд 15; цитовано 2018 Січ 4]. Закон № 435-4; 2003 Січ 16. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20171215>.
27. Верховна рада України. Інформація Міністерства молоді та спорту України щодо дотримання Конвенції ООН про права дитини в Україні [Інтернет]. Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму; 2015 Лис 16 [цитовано 2015 Груд 6]. Доступно: http://komsport.rada.gov.ua/news/inform_pro_dotrum_zakonod/prav_ta_dopom_datiam/72994.html.
28. Верховна рада України. Конституція України [Інтернет]. 1996 Чер 28 [оновлено 2016 Вер 16; цитовано 2016 Лис 8]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
29. Височіна НЛ. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Київ: Центр учбової літератури; 2017. 384 с.
30. Войнаровський А. Історичні передумови педагогічного керівництва студентським спортом у вищих навчальних закладах України. В: Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Л. Українки. 2015;17:29-32.
31. Волков ОА, Волошин АП. Вершини українського баскетболу. Київ: Перша Друкарня; 2010. 72 с.
32. Волошин А, Сушко Р. Баскетбол України. Київ: СІК ГРУП УКРАЇНА; 2014. 362 с.
33. Воронова ВІ. Прикладні аспекти психологічного забезпечення в спортивній діяльності. В: Костюкевич ВМ, редактор. Теоретико-методичні основи управління процесом підготовки спортсменів різної кваліфікації: колективна монографія. Вінниця: Планер; 2018. с. 86-100.
34. Вуттен М. Как добиться успеха в подготовке баскетболистов. Москва: Дивизион; 2008. 400 с.

35. Гасюк ІЛ. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні [автореферат]. Київ: Нац. акад. держ. управління при Президентіві України; 2013. 42 с.
36. Гаязова А.В, Назмутдинов ВЯ. Проблемы студенческого спортивного движения. В: Перспективы развития современного студенческого спорта: на пути к Универсиаде-2013 в Казани. Материалы Всерос. науч.-практ. конф.; 2012 Ноя 7-8; Казань. Казань: Поволж. гос. акад. физ. культуры, спорта и туризма; 2012. с. 48-52.
37. Городинська ІВ. Теоретико-методичні засади менеджменту спортивного клубу. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України. Матеріали 4-ї регіон. наук.-практ. інтер.-конф. з міжнародною участю [Інтернет]; 2016 Трав 11-13; Харків. Харків: Харк. держ. акад. фіз. культури; 2016 [цитовано 2017 Квіт 22]. с. 171-8. Доступно: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/5999/1.pdf>.
38. Григорьев ВИ, Таймазов АВ, Шубин ЮК. Управление системой студенческого спорта в новых условиях. Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта. 2013;3(97):47-52.
39. Гринчук АА, Чехівська ЮС, Гуренко ОА. Удосконалення техніко-тактичної майстерності у студентів-баскетболістів у вищих навчальних закладах. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2018;6(89):16-9.
40. Гринчук АА, Чехівська ЮС. Вплив занять з баскетболу на фізичні якості студентів у вищих навчальних закладах. Молодий вчений. 2018;3(55):232-5.
41. Гунина ЛМ, редактор. Медико-биологическое обеспечение подготовки хоккеистов. Киев: Экспресс; 2013. 319 с.

42. Гутко АВ, Малышева ТА, Кононенко ПА. Развитие студенческого спорта: учебно-метод. пособие. Нижний Новгород: ННГУ; 2018. 23 с.
43. Дальневосточный федеральный университет [Интернет]. 2016 [цитировано 2016 Авг 22]. Доступно: <https://www.dvfu.ru>.
44. Демидова ІВ. Розвиток культурно-спортивних осередків Миколаївщини в 19 – на початку 20 століття. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки. 2012; Вип. 3.33:337-41.
45. Домашенко АВ. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2003. 20 с.
46. Дутчак М, Шкретій Ю, Томашевський В. Кадрове забезпечення спорту вищих досягнень в Україні. В: Цьось АВ, Козіброцький СП; укладачі. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Луцьк: Волин. нац. ун-т імені Л. Українки; 2010. № 1(9). с. 8-14.
47. Єсентаєв ТК. Навколишнє середовище тренувальної та змагальної діяльності спортсменів [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2016. 20 с.
48. Жуляєв В, Майборода Ю. Волонтерський рух у спорті (питання нормативно-правового забезпечення). Спортивна наука України. 2017; 1(77); 16-28.
49. Заїченко ЛІ. Спортивний клуб в системі господарсько-правових відносин [автореферат]. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Я. Мудрого; 2015. 20 с.
50. Захаржевский ЯВ. История одесского баскетбола. Одесса: Кислород-маш; 1992. 87 с.
51. Защук СГ, Ивчатова ТВ. Баскетбол в физическом воспитании студентов нефизкультурных вузов. В: Єрмаков СС, редактор. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. № 5. Харків; 2010. с. 69-72.

- 52.Змагання [Інтернет]. Київ: Федерації баскетболу України; 2017 [цитовано 2017 Листоп 01]. Доступно: <http://fbu.ua/statistics>.
- 53.Золочевський ВВ. Теорія і практика організації фізкультурно-масової роботи із студентською молоддю у вітчизняній педагогіці (кінець 19-перша половина 20 ст.) [автореферат]. Харків: Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди; 2009. 22 с.
- 54.Иванченко ММ, Зайцев ВМ. Особенности отдыха в учебной и спортивной деятельности студента-спортсмена. Детский тренер. 2011;4:98-102.
- 55.Исакова ВН. Межвузовские студенческие соревнования как инструмент подготовки студентов к различным жизненным стрессовым ситуациям и дополнительный рычаг организационной работы студенческих спортивных клубов в вузах. Экстремальная деятельность человека. 2015;2:64-6.
- 56.Імас ЄВ, Мічуда ЮП, Ярмолюк ОВ. Маркетинг у спорті: теорія та практика: монографія. Київ: Олімпійська літ.; 2016. 272 с.
- 57.Кабінет Міністрів України. Про затвердження Положення про Міністерство про молоді та спорту України [Інтернет]. 2014 [оновлено 2017 Груд 15; цитовано 2017 Груд 24]. Постанова № 220; 2014 Лип 2. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF/ed20171215/sp:max15>.
- 58.Кабінету Міністрів України. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року [Інтернет]. 2017 [цитовано 2017 Груд 24]. Розпорядження № 275-р; 2017 Квіт 3. Доступно: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/programa-diyalnosti-uryadu/serednostrokovij-plan-prioritetnih-dij-uryadu-do-2020-roku>.
- 59.Калита ЛВ. Особенности использования PR в спортивном менеджменте. В: Становлення і розвиток української державності: зб. наук. праць. Київ: Міжн. акад. управління персоналом; 2012. с. 82-6.

60. Катерина УМ. Організаційно-методичні засади діяльності навчально-оздоровчих комплексів у процесі фізичного виховання студентської молоді [дисертація]. Київ: Нац. ун-т фіз. культури та спорту України; 2017. 267 с.
61. Квасков ВБ, Арцишевская НВ, редакторы. 100 лет Российского баскетбола: справочник. Москва: Советский спорт; 2006. 274 с.
62. Киричок П. Засідання Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації. Студентський баскетбол. 2010;2(2):1-2.
63. Клуб [Інтернет]. Москва: Общий большой словарь русского языка; 2009–2017 [цитовано 2017 Черв 01]. Доступно: <http://tolkslovar.ru/k5396.html>.
64. Коваленко НП. Спортсмен в умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2017. 19 с.
65. Козина Ж, Ермаков С, Прусик Кр. Методологический анализ системы подготовки студенческих баскетбольных команд. Физическое воспитание студентов. 2011;03:60-7.
66. Козина ЖЛ, Вицко АН, Воробьева ВА, Яренчук ИВ. Баскетбол как фактор гармоничного сочетания умственного и физического развития студентов. В: Ермаков СС, редактор. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. № 06. Харків; 2008. с. 113-6.
67. Козина ЖЛ, Козин ВЮ, Ермаков СС, Кржемински М, Лахно ЕГ. та ін. Система современных технологий интегрального развития и укрепления здоровья людей разного возраста: монография. Харьков-Радом; 2017. 411 с.
68. Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Спортивна студентська спілка України.

- Положення про 3-і Спортивні ігри України серед закладів вищої освіти 3-4 рівнів акредитації 2012 року. Київ; 2011. 14 с.
69. Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України. Стратегія розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року (Проект). Київ; 2018. 10 с.
70. Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України. Положення про центр студентського спорту закладів вищої освіти (Проект). Київ; 2018. 11 с.
71. Королівська СВ. Клубна форма організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2007. 20 с.
72. Костиков ВЮ. Концепт спортивного брендинга: теоретико-методологические параметры. Вопросы теории и практики журналистики. 2017. Т.6.4:615-30.
73. Костюкевич ВМ, Шинкарук ОА, Воронова ВІ, Борисова ОВ. Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти за ступенями магістра та доктора філософії (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): навч. посібник. Київ: КНТ; 2017. 634 с.
74. Костюкевич ВМ, Лисенчук ГА, Перепелиця ОА. Загальні основи управління підготовки спортсменів. В: Костюкевич ВМ, редактор. Теоретико-методичні основи управління процесом підготовки спортсменів різної кваліфікації: колективна монографія. Вінниця: Планер; 2018. с. 6-33.
75. Кочубей РВ. Организационно-экономические проблемы трансформации спортивной отрасли Украины. Механізм регулювання економіки. 2016. 3:78-87.
76. Крюков СВ. Историко-социологический анализ возникновения и развития спортивных клубов. В: Современный олимпийский спорт и спорт для

- всех. Материали 11-го Междунар. науч. конгресса; 2007 Апр 11-Май 17; Минск. Минск: Бел. гос. ун-т физ. культуры; 2007. Ч 3. с. 262-4.
- 77.Кунанець НЕ, Дума АІ. Консолідація інформації у спортивній галузі: стан та перспективи. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2011;715:303-11.
- 78.Лабудин АВ, Шамхалов АМ. Особенности сочетания социальных и экономических черт в современном подходе к управлению в области спорта. Управленческое консультирование. 2017;6:133-9.
- 79.Лапочкин СВ. Студенческий спорт и спортивное наследие. Теория и практика физической культуры. 2009;11:24-6.
- 80.Лисенко ІА. Організаційні аспекти менеджменту спортивних клубів з єдиноборств в Україні. Перший незалежний науковий вісник. 2015;3:25-29.
- 81.Лубышева ЛИ, Пешкова НВ. Анализ развития студенческого спорта: состояние и перспективы. Теория и практика физической культуры. 2014;1:39-41.
- 82.Маслова ОВ, Марховський ДО. Особливості викладання баскетболу в системі фізичного виховання студентів непрофільних вузів. В: Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2013. Вип. 112(1). с. 208–10.
- 83.Матыцин ОВ. Тенденции развития студенческого спортивного движения. В: Россия - спортивная держава. Материалы Первого Междунар. спорт. форума; 2009 Окт 22-25; Казань. Москва; 2010. с. 354-6.
- 84.Мединський С. Студентський спорт в США (на прикладі університету центрального Арканзасу). Спортивний вісник Придніпров'я. 2009;02-03:110-3.
- 85.Межпарламентская ассамблея государств - участников Содружества Независимых Государств. Модельный закон «О студенческом спорте»

- [Інтернет]. 2003 [цитовано 2017 Серп 12]. Закон; 2003 Іюн 16. Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
86. Мельник М, Пітин М. Студентський спорт: перспективи наукових досліджень. Спортивний вісник Придніпров'я. 2015;3:73-6.
87. Мельник МГ. Становлення та розвиток студентського спорту в Україні в 21 столітті [дисертація]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2016. 231 с.
88. Министерство спорта Российской Федерации. Примерное положение о спортивном студенческом клубе образовательного учреждения высшего профессионального образования [Інтернет]. 2016 [цитировано 2016 Авг 9]. Доступно: <https://www.minsport.gov.ru/sport/high-sport/fiz-ra-park/1960>.
89. Михайлов БА, Намозова СШ. Истоки развития студенческого спорта в вузах России и Санкт-Петербурга в начале 20 века. Теория и практика физической культуры. 2014;12:129-34.
90. Михалев ВИ, Рекутина НВ. Университетский спорт в контексте олимпийских идей Пьера де Кубертена. Теория и практика физической культуры. 2014;1:34-8.
91. Міністерство молоді та спорту України. Концепція реформування сфери фізичного виховання та спорту (основні положення). Київ; 2014. 14 с.
92. Міністерство освіти і науки України. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах [Інтернет]. 2006 [цитовано 2017 Серп 01]. Наказ № 4; 2006 Листоп 01. Доступно: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06>.
93. Міністерство освіти і науки України. Про затвердження Положення про Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України [Інтернет]. 2018 [цитовано 2018 Бер 16]. Наказ № 241; 2018 Бер 12. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0411-18>.
94. Міністерство освіти і науки України. Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-

- технічних навчальних закладах [Інтернет]. 2002 [цитовано 2016 Жовт 14].
Наказ № 210; 2002 Бер 3. Доступно:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0210290-02>.
95. Міністерство юстиції України. Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України [Інтернет]. 2004 [цитовано 2016 Лист 16]. Наказ № 43/5; 2004 Черв 2. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04.
96. Мітова ОО, Грюкова ВВ. Баскетбол історія розвитку, правила гри, методика. Дніпропетровськ: Інновація; 2016. 193 с.
97. Мічуда ЮП, Павленко ОЮ. Організаційні аспекти розвитку сучасного студентського спорту. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури та спорту. Матеріали 3-ї Регіон. наук.-практ. інтер.-конф. за участю міжнародних спеціалістів [Інтернет]; 2015 Трав 6-8; Харків. Харків; 2015 [цитовано 2016 Бер 20]. Доступно: http://hdafk.kharkov.ua/ua/component/blog_calendar/2015/05/06?Itemid=253.
98. Мічуда ЮП. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку. Київ: Олімпійська літ; 2007. 216 с.
99. Московская государственная академия физической культуры [Інтернет]. 2016 [цитовано 2016 Авг 18]. Доступно: <http://mgafk.ru>.
100. Моткин ЕВ, Моткин ПВ. Спортивный клуб как форма учебно-воспитательной работы в вузе. Теория и практика физической культуры. 2013;11:30-52.
101. Мудрік ВІ, Леонов ОЗ, Мудрік ІВ, Ільченко АІ, Козак ЄП. Організаційно-методичні основи фізичного виховання в системі вищої освіти: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закладів фіз. виховання і спорту. Харків: Бровін О. В.; 2015. 226 с.
102. Навка ПІ. Регулювання розвитку фізичної культури і спорту в умовах ринкових трансформацій економіки України [автореферат]. Донецьк: НАН України, Ін-т економіки промисловості; 2013. 20 с.

103. Намозова СШ, Хуббиев ШЗ. Организация физической культуры и спорта в классическом университете. Теория и практика физической культуры. 2013;9:94-100.
104. Напреенков АА. Студенческий спорт в России: практика организации первых кружков. Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта. 2014;6(112):129-34.
105. Николаенко В. Организационно-управленческие аспекты подготовки спортивного резерва в странах с высоким уровнем развития футбола. Наука в олимпийском спорте. 2015;3:59-63.
106. Нога О. Український баскетбол, 1908-2008: спортивні досягнення, архітектурні об'єкти, амуніція, спорядження, вбрання, нагороди, значки. Львів: Українські технології; 2008. 224 с.
107. Огнистий АВ, Бірюков ОВ. Студентський спорт в умовах Болонської декларації - проблеми та перспективи. В: Єрмаков СС, редактор. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. № 12. Харків; 2009. с. 132-6.
108. Одайник В.В. Методика викладання баскетболу на заняттях з фізичного виховання студентів закладів вищої освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014;3К(45):217-9.
109. Орлова ВВ. Халалеева ОЕ. Студенческий спорт в условиях глобализации. Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2014;2:164-8.
110. Павленко О, Павленко Є, Павленко О. Системний підхід до реформування фізичної культури у закладах освіти. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2018;39(1):40-2.
111. Павленко О, Павленко Ю. Система забезпечення спортивної підготовки. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2015;33(1):3-7.

112. Павленко О. Видання газети «Студентський баскетбол» як засіб популяризації спорту серед студентів. В: Друкарство молоде: зб. тез доп. 14-ї Міжнар. наук.-техн. конф. студентів і аспірантів; 2014 Квіт 15-17. Київ; 2014. Кн. 2. с. 84-5.
113. Павленко О. Історико-хронологічний аналіз розвитку спортивних клубів у студентському спорті. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 9-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2016 Жовт 12-13; Київ. Київ; 2016 [цитовано 2016 Груд 15]; с. 23-4. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.
114. Павленко О. Представництво закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2017;4(30):82-91.
115. Павленко О. Рівень представництва баскетболу на універсиадах. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 10-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2017 Трав 24-25; Київ. Київ; 2017 [цитовано 2017 Черв 15]; с. 146-7. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.
116. Павленко О. Соціально-економічні аспекти студентського спорту в США. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 8-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2015 Верес 10-11; Київ. Київ; 2015 [цитовано 2015 Листоп 10]; с. 29-30. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.
117. Павленко ОЮ, Павленко ЮО. Законодавство та нормативно-правові основи інформаційного забезпечення підготовки спортсменів. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2014;31(3):11-4.
118. Павленко ОЮ. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2016;3:21-5.

119. Павленко ОЮ. Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017;4(60):78-85.
120. Павленко ОЮ. Навколишнє середовище спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. № 5(24). Вінниця; 2018. с. 246-51.
121. Павленко ОЮ. Науково-практичні засади комплексної організації діяльності спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 11-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2018 Квіт 10-12. Київ. Київ; 2018 [цитовано 2018 Квіт 20]; с. 354-5.
122. Павленко ОЮ. Ресурсне забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти: метод. рек. Київ: Поліграф плюс; 2016. 28 с.
123. Павленко ОЮ. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку студентського баскетболу в світі та в Україні. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017;7(89):16-9.
124. Павленко ОЮ. Студентський баскетбол як засіб підготовки професійних спортсменів. В: Актуальні питання фізичної культури. Матеріали 5-ї Міжнар. електрон. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених; 2015 Квіт 20-24; Одеса. Одеса; 2015. с. 68-9.
125. Павленко ОЮ. Функціонування спортивних клубів закладів вищої освіти у провідних країнах світу з баскетболу. Український журнал медицини, біології та спорту. 2018;Т.3;5(14):327-32.
126. Павленко Ю, Дрюков В. Формування організаційної структури спорту відповідно до зовнішнього середовища сучасної системи підготовки спортсменів. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2016;35(1):3-10.

127. Павленко ЮО. Науково-методичне забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Київ: Олімпійська літ.; 2011. 312 с.
128. Пасмуров АГ. Историко-культурное значение наследия универсиад студенческого спорта [автореферат]. Набережные Челны: Поволж. гос. акад. физ. культуры, спорта и туризма; 2011. 23 с.
129. Пашкевич ВИ, Храмов ВВ, Навойчик ВП. Анализ качества организации и проведения студенческих соревнований по баскетболу. В: Кобринский МЕ; редактор. Научное обоснование физ. воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физ. культуре и спорту. Материали Междунар. науч.-практ. конф.; 2009 Апр 8-9; Минск. Минск: Бел. гос. ун-т физ. культуры; 2009. Т 2. с. 181-3.
130. Переверзин ИИ. Менеджмент спортивной организации. Москва: Физкультура и спорт; 2006. 434 с.
131. Передерій АВ, Пітин МП, Мельник МГ. Матеріально-технічне забезпечення студентського спорту України в 21-у столітті (на прикладі основних спортивних споруд). Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015;12:92-5.
132. Передерій А, Пітин М, Мельник М. Спортивний клуб як базова ланка студентського спорту України. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2015;4(22):59-66.
133. Петрова ЛЮ. Содержание и формы организации массовых спортивных соревнований студентов [автореферат]. Москва: Рос. гос. ун-т физ. культуры, спорта, молодежи и туризма; 2013. 24 с.
134. Платонов ВН. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. Киев: Олимпийская лит.; 2015. Кн. 2. 770 с.

135. Поплавський ЛЮ. Баскетбол: підручник для студентів вищих навчальних закладів фіз. виховання і спорту. Київ: Олімпійська літ.; 2004. 446 с.
136. Президент України. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту [Інтернет]. 2004 [оновлено 2005 Лист 20; цитовано 2016 Трав 23]. Указ № 1148/2004; 2004 Вер 28. Доступно: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
137. Президент України. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація» [Інтернет]. 2016 [цитовано 2016 Трав 30]. Указ № 42/2016; 2016 Лют 9. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.
138. Президент України. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Інтернет]. 2013 [цитовано 2016 Квіт 24]. Указ № 344/2013; 2013 Черв 25. Доступно: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
139. Приступа Є. Обґрунтування напрямів розвитку студентського спорту України в 21-у столітті [Інтернет]. Спортивна наука України. 2016 [цитовано 2017 Жовт 26]; 1(71):21-6. Доступно: <http://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/392>.
140. Рапопорт ЛА. Организационная структура студенческого спорта. В: Современный олимпийский спорт и спорт для всех. Материалы 11-го Междунар. науч. конгресса; 2007 Апр 11-Май 17; Минск. Минск: Бел. гос. ун-т физ. культуры; 2007. С. 375.
141. Регламент чемпионата АСБ: сезон 2016-2017 гг. Москва: Ассоциация студенческого баскетбола; 2016. 42 с.
142. Родин АВ, Губа ДВ. Баскетбол в университете: Теоретическое и учебно-методическое обеспечение системы подготовки студентов в спортивном клубе: учеб. пособие. Москва: Советский спорт; 2009. 168 с.

143. Российский студенческий спортивный союз [Интернет]. 2016 [цитировано 2016 Сен 9]. Доступно: <http://studsport.ru>.
144. Руденко В. Математична статистика. Київ: Центр навчальної літератури; 2017. 304 с.
145. Свистунов СВ. Поле коммуникаций спортивной организации. В: Теория и практика управления образованием и учебным процессом: педагогические, социальные и психологические проблемы: сб. науч. тр. Санкт-Петербург: Балт. пед. акад.; 2013. с. 236-241.
146. Скотар О. Всеукраїнська баскетбольна студентська асоціація України е! Студенський баскетбол. 2009 Груд 3; спецвипуск:2-3.
147. Славко АЛ. Социокультурный потенциал физкультурно-спортивной деятельности студенческой молодежи и условия его эффективного использования [автореферат]. Тамбов: Тамб. гос. ун-т имени Г. Р. Державина; 2012. 25 с.
148. Слободянюк НВ. Подходы к совершенствованию организации и финансирования спортивных клубов ВУЗов. Вестник спортивной науки. 2016;2:17-21.
149. Соболев О. Мартовское безумие: как студенческий чемпионат стал самым безумным событием американского баскетбола [Интернет]. Furfur; 2012 Март 15 [цитировано 2016 Май 17]. Доступно: <http://www.furfur.me/furfur/culture/culture/157979-martovskoe-bezumie-cto-eto-takoe>.
150. Солдатова СЭ, Лукьянова НЮ, Чеглакова ЛМ. Методы исследований в менеджменте: учеб. пособие. Москва: Directmedia; 2014. 342 с.
151. Сотник ОВ. Аналіз популяризації спортивних ігор у фізичному вихованні серед студентської молоді. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2016; Вип.4: 97-101.

152. Спарта: спортивний центр [Интернет]. 2016 [цитировано 2016 Авг 20].
Доступно: <http://www.sparta.camp/content/about.htm>.
153. Статут громадської організації «Національний олімпійський комітет України». Київ: НОК України; 2014. 24 с.
154. Статут Громадської спілки «Федерація баскетболу України». Київ: ФБУ; 2017. 28 с.
155. Степанюк СІ. Студентський спортивний рух: історія, сьогодення та майбутнє. Херсон: ХДУ; 2006. 132 с.
156. Сторожева АВ, Палкин МВ, Собянин ФИ. Влияние игровых элементов баскетбола на умственную работоспособность студенток первого курса. Культура физическая и здоровье. 2012;02:52-5.
157. Студентський спорт [Интернет]. Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України; 2016 [оновлено 2016 Січ 20; цитовано 2016 Січ 20]. Доступно: <http://www.osvitasport.org/studentskij-sport.html>.
158. Сукачов ОВ. Студентський баскетбол. В: Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку: зб. наук. пр. 22-ї Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кіровогр. держ. пед. ун-ту імені В. Винниченка. Кіровоград: Ексклюзив-Систем; 2016. Вип. 22. с. 312-5.
159. Сурмін ЮП. Майстерня вченого: підручник для науковця. Київ: Консорціум із удосконалення менеджмент – освіти в Україні; 2006. 302 с.
160. Сутула В, Шутєєв В, Луценко Л, Колісниченко А, Ісправнікова В та ін. Особливості впливу занять спортом на особистість студентів. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017;1(57):100-5.
161. Сушко Р, Дорошенко Е. Глобалізація в сучасному світі та її вплив на спорт вищих досягнень. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016;2:140–5.
162. Сушко РО. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу). Київ: Центр учб. літ-ри; 2017. 360 с.

163. Табакович С. Менеджмент у роботі баскетбольних клубів. В: Фізична культура, спорт та здоров'я: стан, проблеми та перспективи. Матеріали Міжнар. науково-прак. конф.; 2000 Груд 18; Харків. Харків: ХДАФК; 2000. с. 17-8.
164. Ткалич МО. Спортивні клуби як учасники цивільних правовідносин [автореферат]. Одеса: Одеська національна юрид. академія; 2010. 20 с.
165. Троян ВМ. Программно-методическое обеспечение подготовки студенческих команд по баскетболу. Физическое воспитание студентов. 2010;3:110-5.
166. Тюска В. Історичний аналіз діяльності студентського клубу. Нова педагогічна думка. 2014;1:133-8.
167. Универзитет Белграду [Інтернет]. 2016 [цитовано 2016 Груд 8]. Доступно: <http://www.bg.ac.rs>.
168. Устав Общероссийской общественной организации «Российский студенческий спортивный союз». Москва; 2005. 19 с.
169. Федерація баскетболу України, Всеукраїнська баскетбольна студентська асоціація. Положення про змагання Студентської Баскетбольної Ліги України (СБЛУ) серед чоловічих команд на 2009/2010 рр. Київ: ФБУ, ВБСА; 2009. 6 с.
170. Федерація баскетболу України, Всеукраїнська баскетбольна студентська асоціація. Регламент Чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд (чоловіки та жінки) - Студентська Баскетбольна Ліга України (СБЛУ) на 2015/2019 рр. Київ: ФБУ, ВБСА; 2015. 5 с.
171. Федерація баскетболу України. Звіт президента ФБУ за два роки [Інтернет]. 2017 [цитовано 2017 Вер 22]. Доступно: <http://fbu.ua/news/zvit-prezidenta-fbu-za-dva-roki>.
172. Федерація баскетболу України. Зміни та доповнення Регламенту Чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд (чоловіки та

- жінки) - Студентська Баскетбольна Ліга України (СБЛУ). Київ: ФБУ; 2016. 4 с.
173. Федерація баскетболу України. Правила проведення XXVIII Чемпіонату та Кубку України з баскетболу серед чоловічих команд сезону 2018/2019 рр. Київ: ФБУ; 2018. 71 с.
174. Федерація баскетболу України. Регламент проведення чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд (чоловіки та жінки) - Студентська Баскетбольна Ліга України (СБЛУ) на 2017/2018 рр. Київ: ФБУ; 2017. 8 с.
175. Федерація баскетболу України. Регламент Чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд (чоловіки та жінки) - Студентська Баскетбольна Ліга України (СБЛУ) на 2016/2017 рр. Київ: ФБУ; 2016. 6 с.
176. Филиппов ММ. Психофизиологические и методологические возможности оптимизации физического воспитания студенток. В: Фізичне виховання та спорт у контексті держної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. пр. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка; 2015. Вип. 2. с. 123-7.
177. Хромаєв ЗМ, Волошин АП. Баскетбол незалежної України: До 100-річчя баскетболу в Україні. Київ: Леся; 2006. 184 с.
178. Худолій ОМ. Іващенко ОВ. Основи науково-дослідної роботи у фізичному вихованні і спорті: навч. посібник. Харків: ОВС; 2014. 320 с.
179. Церковная ЕВ. Баскетбол как средство развития выносливости и психофизиологических способностей студентов технических вузов. В: Єрмаков СС, редактор. Физическое воспитание студудентов творческих специальностей: зб. наук. пр. № 1. Харків; 2007. с. 157-161.
180. Что такое TareOn?. MGAFK Life Journal. 2015;2:8-9.
181. Шевчук ІВ. Громадські організації та органи державної влади в сфері фізичної культури: правовий механізм взаємодії [Internet]. Державне

- управління: удосконалення та розвиток. 2013;12 [цитовано 2016 Січ 20].
Доступно: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=725>.
182. Школа АСБ [Інтернет]. Асоціація студентського баскетбола; 2012 [оновлено 2015 Вес 18; цитовано 2015 Вер 18]. Доступно: <http://manager.pro100basket.ru>.
183. Шутєєв ВВ, Шутєєва ТМ, Ефременко АО, Насонкіна ОЮ, Марченков МК. Масовий студентський спорт у вітчизняній та зарубіжній практиці. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017.4(60):121-5.
184. Эфімов О. Керівник ГО без зарплати: чи можливо? [Інтернет]. Заробітна плата. 2017;5:58-61 [цитовано 2018 Січ 12]. Доступно: <http://yefimov.com.ua/?p=2321>.
185. Ющенко ОП. Баскетбол як засіб розвитку витривалості і психофізіологічних здібностей студентів. В: Огаренко ВМ. редактор. Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму. Матеріали 3-ї Міжн. наук.-практ. конф.; 2011 Жовт 13-14; Запоріжжя. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т; 2011. с.173-5.
186. Australian University Sport [Internet]. 2010 [updated 2016 Feb 18; cited Feb 20]. Available from: <https://www.unisport.com.au>.
187. Basketball [Internet]. International University Sports Federation; 2009 [updated 2016 Sept 26; cited 2016 Sept 26]. Available from: <http://www.fisu.net/sports/basketball>.
188. Breuer Ch, Hoekman R, Nagel S, Werff H. Sport Clubs in Europe: A Cross-National Comparative Perspective. Berlin: Springer; 2016. 435 p.
189. Club [Internet]. TheFreeDictionary; 2003 [updated 2016 Jul 14; cited 2016 Jul 20]. Available from: <http://www.thefreedictionary.com/club>.
190. Club Estudiantes [Internet]. 2016 [cited 2016 Dec 12]. Available from: <https://www.clubestudiantes.com>.
191. Coach Mike Krzyzewski [Internet]. 2016 [cited 2016 Aug 20]. Available from: <http://coachk.com>.

192. College Basketball [Internet]. NCAA; 2016 [updated 2016 Nov 06]. Available from: <http://www.ncaa.com/sports/basketball>.
193. Comite Espanol de Deporte Universitario [Internet]. Consejo Superior de Deportes; 2012 [updated 2016 Jun 17; cited 2016 Jun 17]. Available from: <http://www.csd.gob.es/csd/competicion/deporte-u/2comiteespDepUniv>.
194. Cquniversity Cairns Taipans [Internet]. CQUniversity; 2016 [cited 2016 Feb 17]. Available from: <https://www.cqu.edu.au/industry-and-partnerships/sponsorships/cairns-taipans>.
195. Department of Athletics: 2014-15 Annual Report. Duke University; 2015. 57 p.
196. Division of Athletics Diversity Plan - 2012-2015. University of Connecticut Athletic Development Fund; 2012. 14 p.
197. Draft Rules & Regulations [Internet]. 2016 [cited 2016 Jun 9]. Available from: <http://www.draftsite.com/nba/rules>.
198. Duke University Blue Devils [Internet]. 2016 [updated 2016 Apr 10]. Available from: <http://www.goduke.com>.
199. Equity in Athletics 2015. Durham: Duke University; 2015. 16 p.
200. Freudenberger J, Fritsch M, Stacker I, Spencer-Gardner M. Making Your Career in Basketball. Melbourne: BA Limited, trading as Basketball Australia; 2009. 50 p.
201. Gerencer T. How Much Money Does the NCAA Make? [Internet]. Money National; 2016 Mar 22 [updated 2016 Sep 10]. Available from: <http://moneynation.com/how-much-money-does-the-ncaa-make>.
202. Herzog B. Hoopmania: The Book of Basketball History and Trivia. The Rosen Publishing Group; 2002. 176 p.
203. History Of Basketball [Internet]. College Basketball Encyclopedia: The Complete History of the Men's Game. ESPN; 2009 [updated 2017 Mar 10]. 1232 p. Available from: <http://www.thepeoplehistory.com/basketballhistory.html>.

204. Houlihan B. *Routledge Handbook of Sports Development*. London: Routledge; 2013. 676 p.
205. Ibsen B, Nichols G, Elmoose-Osterlund K. Sports club policies in Europe. A comparison of the public policy context and historical origins of sports clubs across ten European countries. Copenhagen: University of Southern Denmark; 2016. 108 p.
206. Kelley DJ. *Sports Fundraising: Dynamic Methods for Schools, Universities and Youth Sport Organizations*. London: Routledge; 2012. 208 p.
207. Kenneth LS, Williams CD, Digital JW, Kelley DJ. *The Miseducation of the Student Athlete: How to Fix College Sports*. Philadelphia: Wharton Digital Press Press; 2017. 120 p.
208. Klein Lawrence E. *Coffeehouse Civility, 1660-1714: An Aspect of Post-Courtly Culture in England*. *The Huntington Library Quarterly*. 1996;Vol.59; 1:30-51.
209. Kozina Z, Sobko I, Safronov D, Grin' L, Goptarev DV. et al. Multimedia technologies as a means of training athletes in student basketball. *Health, Sport, Rehabilitation*. 2018;4:50-61.
210. Kozina ZhL, Cieślicka M. *Theoretical concept of individualization in sport*. Poznań: Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji; 2018. 243 s.
211. Kristiansen E, Parent MM, Houlihan B. *Elite Youth Sport Policy and Management: A comparative analysis (Routledge Research in Sport Business and Management)*. London: Routledge; 2016. 226 p.
212. Le Guen B. *Les Associations de Technites dionysiaques a l'epoque hellénistique*. *Etudes d'Archeologie Classique XI-XII: Corpus documentaire*. 2001;Vol 1:355.
213. Lewis G. *The Beginning of Organized Collegiate Sport*. *American Quarterly*. 1970.Vol 22; Part 1:222-9.
214. Mommsen Th. *De collegiis et sodaliciis Romanorum scripsit / Th. Mommsen [Internet]*. *Libraria Schwersiana*; 1843 [updated 2016 Nov 14]. 131

- p. Available from:
<http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=wu.89100081306;view=1up;seq=141>.
215. Monash University [Internet]. 2016 [updated 2016 Dec 10]. Available from:
<https://www.monash.edu>.
216. Nagel S, Werff H, Hoekman R, Breuer Ch. Sport Clubs in Europe: A Cross-National Comparative Perspective (Sports Economics, Management and Policy). Basel: Springer International Publishing AG; 2015. 435 p.
217. National Collegiate Athletic Association [Internet] 2016 [updated 2017 Mar 26]. Available from: <http://www.ncaa.org>.
218. Nauright J. Sports around the World: History, Culture, and Practice. Santa Barbara: ABC-CLIO; 2012. 1848 p.
219. Nixon HL. Sport in a Changing World. 2nd Ed. London: Routledge, 2015. 364 p.
220. Robinson MJ. Sport club management. Champaign: Human Kinetics, 2010. 243 p.
221. Smith J, Smolianov P. The high performance management Model: from Olympic and professional to university sport in the United States. In: Sixth International Conference on Sport and Society Sport in the Americas-Special Focus. Toronto; 2015. p. 9.
222. Sports [Internet]. University of Connecticut; 2016 [updated 2016 Des 16]. Available from: <http://www.uconnhuskies.com/sports>.
223. Student-Athlete Handbook. Duke University; 2011. 36 p.
224. Sullivan JE. Spalding's Official Athletic Almanac for 1905. New York: American Sports Publishing; 1905. p. 209.
225. Tel T. The History of Collegiate Athletics [Internet]. 2011 [updated 2016 Nov 11]. Available from: <https://tylertew.wordpress.com>.
226. UCAM Deportes [Internet]. 2016 [updated 2016 Des 16]. Available from: <http://www.ucamdeportes.com>.

227. UConn Athletics: 2014-15 NCAA Rules Guidebook. Connecticut: University of Connecticut Athletic Development Fund; 2014. 20 p.
228. UConn Athletics: 2016-17 Donor Guide. Connecticut: University of Connecticut Athletic Development Office; 2016. 36 p.
229. Universidad Catolica San Antonio [Internet]. 2016 [updated 2016 Des 16]. Available from: <https://www.ucam.edu>.
230. Univerzitetski sportski savez Srbije [Internet]. 2016 [updated 2016 Des 21]. Available from: <http://www.usss.org.rs>.
231. Veal AJ, Darcy S. Research Methods in Sport Studies and Sport Management. A Practical Guide. London: Routledge; 2014. 616 p.
232. Wallhead TL, Ntoumanis N. Effects of a sport education intervention on students' motivational responses in physical education. *Journal of teaching in physical education*. 2004;23:4-18.

ДОДАТКИ

Список публікацій здобувача за темою дисертації***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації***

1. Павленко О. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2016;3:21-5. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.
2. Павленко ОЮ. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку студентського баскетболу в світі та в Україні. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017;7(89):16-9. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.
3. Павленко О. Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017;4(60):78-85. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.
4. Павленко О. Представництво закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2017;4(30):82-91. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.
5. Павленко ОЮ. Функціонування спортивних клубів закладів вищої освіти у провідних країнах світу з баскетболу. Український журнал медицини, біології та спорту. 2018;Т.3;5(14):327-32. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.
6. Павленко О. Навколишнє середовище спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Костюкевич ВМ, ред. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць. № 5(24). Вінниця; 2018. с. 246-51. Фахове видання, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Павленко О. Видання газети «Студентський баскетбол» як засіб популяризації спорту серед студентів. В: Друкарство молоде: зб. тез доп. 14-ї Міжнар. наук.-техн. конф. студентів і аспірантів; 2014 Квіт 15-17; Київ. Київ; Кн. 2. с. 84-5.

2. Павленко ОЮ. Студентський баскетбол як засіб підготовки професійних спортсменів. В: Актуальні питання фізичної культури. Матеріали 5-ї Міжнар. електронної наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених; 2015 Квіт 20-24; Одеса. Одеса; 2015. с. 68-9.

3. Мічуда ЮП, Павленко ОЮ. Організаційні аспекти розвитку сучасного студентського спорту. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури та спорту. Матеріали 3-ї Регіон. наук.-практ. інтер.-конф. за участю міжнародних спеціалістів [Інтернет]; 2015 Трав 6-8; Харків. Харків; 2015. Доступно: http://hdafk.kharkov.ua/ua/component/blog_calendar/2015/05/06?Itemid=253. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці мети та завдань дослідження, здійсненні досліджень та формулюванні висновків. Внесок співавтора – участь в обговоренні результатів дослідження.*

4. Павленко ОЮ. Соціально-економічні аспекти студентського спорту в США. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 8-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2015 Верес 10-11; Київ. Київ; 2015. с. 29-30. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

5. Павленко ОЮ. Історико-хронологічний аналіз розвитку спортивних клубів у студентському спорті. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 9-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2016 Жовт 12-13; Київ. Київ; 2016. с. 23-4. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

6. Павленко ОЮ. Рівень представництва баскетболу на універсиадах. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 10-ї Міжнар. наук.

конф. [Інтернет]; 2017 Трав 24-25; Київ. Київ; 2017. с. 146-7. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

7. Павленко ОЮ. Науково-практичні засади комплексної організації діяльності спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 11-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2018 Квіт 10-12; Київ. Київ; 2018. с. 354-5. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Павленко ОЮ, Павленко ЮО. Законодавство та нормативно-правові основи інформаційного забезпечення підготовки спортсменів. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2014; 31(3):11-4. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі нормативно-правових актів та узагальненні отриманих результатів досліджень. Внесок співавтора – допомога у виборі напрямку дослідження, участь в обговоренні результатів дослідження, формулюванні висновків.*

2. Павленко О, Павленко Ю. Система забезпечення спортивної підготовки. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2015;33(1):3-7. *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні дослідження та систематизації результатів досліджень. Внесок співавтора – участь в обговоренні результатів дослідження, формулюванні висновків.*

3. Павленко ОЮ. Ресурсне забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти: метод. рек. Київ: Поліграф плюс; 2016. 28 с.

4. Павленко О, Павленко Є, Павленко О. Системний підхід до реформування фізичної культури у закладах освіти. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2018;39(1):40-2. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні досліджень та формулюванні висновків. Внесок співавторів – участь в обговоренні результатів дослідження.*

Додаток Б

**ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ
ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

№	Назва конференції	Форма участі
1	XIV Міжнародна науково-технічна конференція студентів і аспірантів «Друкарство молоде» (Київ, 15 – 17 квітня 2014 р.)	Доповідь Публікація
2	VI Міжнародна електронна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Актуальні питання фізичної культури» (Одеса, 20 – 24 квітня 2015 р.)	Публікація
3	III Регіональна науково-практична інтернет-конференція за участю міжнародних спеціалістів «Стратегічне управління розвитком фізичної культури та спорту» (Харків, 6 – 8 травня 2015 р.)	Публікація
4	LV ювілейна Міжнародна сесія молодих учасників національних олімпійських академій (Олімпія, Греція, 23 травня – 6 червня 2015 р.)	Доповідь
5	VIII Міжнародна конференція молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 10 – 11 вересня 2015 р.)	Доповідь Публікація
6	IX Міжнародна конференція молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 12 – 13 жовтня 2016 р.)	Доповідь Публікація
7	X Міжнародна конференція молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 24 – 25 травня 2017 р.)	Публікація
8	XI Міжнародна конференція молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 10 – 12 квітня 2018 р.)	Публікація

Додаток В**Анкета****Шановний респондент!**

Національний університет фізичного виховання і спорту України проводить анкетування організаторів та учасників Студентської баскетбольної ліги України з метою оптимізації вимог до учасників студентських змагань та програми заходів. Просимо відповісти Вас на запитання цієї анкети. Номер варіанту відповідей обведіть колом або допишіть свою відповідь. Ви можете обрати лише один варіант відповідей. Заздалегідь вдячні Вам за висловлені думки, які будуть враховані під час підготовки регламенту змагань.

Пояснення: під найближчою перспективою мається на увазі розвиток баскетболу в умовах нинішнього стану студентського спорту; під віддаленою – за умови його покращення у майбутньому, у тому числі завдяки реалізації «Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року».

1. Ваш статус

1.1. спортсмен;	1.2. тренер;	1.3. представник команди;
1.4. організатор;	1.5. суддя;	1.6. інший _____.

2. Ваше ставлення до участі студентів-гравців професіональних клубів у міжнародних студентських змаганнях з баскетболу

- У найближчій перспективі: 2.1.1. Позитивно; 2.1.2. Байдуже; 2.1.3. Негативно.
У віддаленій перспективі: 2.2.1. Позитивно; 2.2.2. Байдуже; 2.2.3. Негативно.

3. Чи сприяє, на Вашу думку, популяризації баскетболу серед студентів закладу вищої освіти включення його у назву команди?

- 3.1. Так; 3.2. Важко відповісти; 3.3. Ні.

4. Як Ви ставитеся до участі клубів закладів вищої освіти (ЗВО) у національних баскетбольних лігах (крім студентських)?

- У найближчій перспективі: 4.1.1. Позитивно; 4.1.2. Байдуже; 4.1.3. Негативно.
У віддаленій перспективі: 4.2.1. Позитивно; 4.2.2. Байдуже; 4.2.3. Негативно.

5. У яких лігах участь команд закладів вищої освіти найбільше сприяє популяризації баскетболу серед молоді?

5.1. Суперлізі	5.4. Студентській
5.2. Вищій лізі	5.5. Аматорській
5.3. Першій лізі	_____

6. Як Ви думаєте, хто може виступати за баскетбольну команду закладу вищої освіти у нестудентських змаганнях?

- 5.1. Абітурієнти 5.4. Випускники
 5.2. Студенти 5.5. Усі бажаючі
 5.3. Викладачі _____

7. Який контингент спортсменів-студентів, на Вашу думку, може брати участь у національних студентських змаганнях з баскетболу (позначте одну відповідь у кожному рядку)?

Контингент спортсменів, які навчаються ЗВО	Варіанти відповідей		
	Так	Байдуже	Ні
Винятково представники команди ЗВО:			
Студентської ліги			
Першої ліги			
Вищої ліги			
Суперліги			
Гравці будь-якого клубу:			
Першої ліги			
Вищої ліги			
Суперліги			
З віковим обмеженням гравців:			
Першої ліги			
Вищої ліги			
Суперліги			
З кількісним обмеженням гравців:			
Першої ліги			
Вищої ліги			
Суперліги			

8. За яким принципом, на Вашу думку, мають бути розподілені команди закладів вищої освіти у Студентській баскетбольній лізі України?

- 8.1. За територіальним розташуванням; 8.2. За спортивним принципом;
 8.3. За територіальним розташуванням та спортивним принципом.

Вдячні за участь в анкетуванні!

Додаток Г

Анкета

Шановний респондент!

Національний університет фізичного виховання і спорту України проводить анкетування представників закладів вищої освіти, команди яких є учасниками Студентської баскетбольної ліги України з метою визначення впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність спортивних клубів, відділень закладів вищої освіти, використання їх ресурсного потенціалу у підготовці баскетбольних команд. Просимо проаранжувати Вас запропоновані варіанти. Ви можете обрати лише один варіант відповіді. Заздалегідь вдячні Вам за висловлені думки.

1. Назва закладу вищої освіти: _____

2. Проаранжуйте фактори навколишнього середовища за їх впливом на діяльність спортивного клубу, відділення закладу вищої освіти (1 бал – найбільший вплив, 4 бали – найменший вплив).

2.1. Сфери освіти;	2.3. Студентського спорту;
2.2. Сфери фізичної культури та спорту;	2.4. Закладу вищої освіти.

3. Якими ресурсами закладу вищої освіти користуються баскетбольні клуби, секції, відділення та команди (1 бал – найбільше застосовують, 8 балів – найменше застосовують)?

3.1. Організаційними;	3.5. Науково-методичними;
3.2. Матеріально-технічними;	3.6. Інформаційними;
3.3. Кадровими;	3.7. Соціальним;
3.4. Фінансовими;	3.8. Іншими _____.

Вдячні за участь в анкетуванні!

Анкета

Шановний респондент!

Національний університет фізичного виховання і спорту України проводить анкетування експертів студентського баскетболу з метою оцінки розроблених стратегічних напрямів розвитку баскетбольних клубів закладів вищої освіти в країні. Просимо відповісти Вас на запитання цієї анкети. Номер варіанту відповідей обведіть колом. Ви можете обрати лише один варіант відповідей.

1. Яку організацію Ви представляєте у студентському баскетболі:

1.1. Федерацію баскетболу України;

1.2. Всеукраїнську баскетбольну студентську асоціацію України;

1.3. Баскетбольний клуб, секцію, відділення, команду закладу вищої освіти;

1.4. Іншу _____.

2. Як Ви оцінюєте запропоновані напрями?

2.1. Позитивно;

2.2. Негативно;

2.3. Важко відповісти.

3. Оцініть рівень значущості реалізації цих напрямів.

3.1. Високий;

3.2. Середній;

3.3. Низький;

3.4. Важко відповісти.

4. Оцініть рівень імовірності реалізації цих напрямів.

4.1. Високий;

4.2. Середній;

4.3. Низький;

4.4. Важко відповісти.

Дякуємо за щирі відповіді!

Додаток Е**АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ**

результатів наукових досліджень у навчальний процес студентів кафедри економіки і менеджменту спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт про те, що результати роботи, виконаної відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10 «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (номер держреєстрації – 0116U001622), за період з 1.09.2017 по 08.06.2018 рр. впроваджені у навчальний процес підготовки студентів НУФВСУ, зокрема у навчальний курс дисципліни «Менеджмент спортивних організацій». Виконавець теми Павленко О. Ю. запропонував такі рекомендації та пропозиції:

<i>Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика</i>	<i>Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання</i>	<i>Ефект від впровадження</i>
«Ресурсне забезпечення діяльності спортивного клубу закладу вищої освіти (на матеріалі баскетболу)». Форма впровадження: доповнення до навчально-методичного матеріалу з дисципліни «Менеджмент спортивних організацій». Представлено структуру та зміст діяльності баскетбольного клубу з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та сунутніх послуг.	Отримані данні розширюють та доповнюють наявний матеріал з питань організації діяльності спортивного клубу в умовах реформування вищої освіти. Матеріали рекомендуються до використання у навчальному процесі студентів закладів вищої освіти.	Впровадження дозволило удосконалити навчально-методичний матеріал для аудиторних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів, які здобувають освітній ступінь магістра за спеціалізацією «Менеджмент і маркетинг спорту»; розширити та поглибити знання, підвищити рівень кваліфікації та спеціальних знань майбутніх фахівців з менеджменту. Має соціальний ефект.

Розробник впровадження

О. Ю. Павленко

Представники Національного університету фізичного виховання і спорту України:

Перший проректор, д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

М. В. Дутчак

Заступник завідувача кафедри менеджменту і економіки спорту, канд. екон. наук, доцент

О. І. Попрозман

12 червня 2018 р.

Додаток Ж**АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ**

результатів наукових досліджень у навчальний процес студентів кафедри спортивних ігор Національного університету фізичного виховання і спорту України

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт про те, що результати роботи, виконаної відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10 «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (номер держресетрації – 0116U001622), за період з 1.09.2017 по 08.06.2018 рр. впроваджені у навчальний процес підготовки студентів НУФВСУ, зокрема у навчальний курс дисципліни «Теорія і методика тренувальної діяльності в обраному виді спорту (баскетбол)». Виконавець теми Павленко О. Ю. запропонував такі рекомендації та пропозиції:

<i>Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика</i>	<i>Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання</i>	<i>Ефект від впровадження</i>
<p>«Участь команд закладів вищої освіти у змаганнях з баскетболу».</p> <p>Форма впровадження: доповнення до навчально-методичного матеріалу дисципліни «Теорія і методика тренувальної діяльності в обраному виді спорту (баскетбол)».</p> <p>Представлено результати кількісного та якісного аналізу представництва та спортивних досягнень студентських команд у змаганнях різного рівня.</p>	<p>Отримані данні розширюють та доповнюють наявний матеріал з питань змагальної діяльності баскетболістів, організації та проведення змагань з баскетболу інформацією про студентський спорт. Матеріали рекомендуються до використання у навчальному процесі студентів закладів вищої освіти.</p>	<p>Впровадження дозволило удосконалити навчально-методичний матеріал лекцій та семінарських занять, розширити та поглибити знання, підвищити рівень кваліфікації та спеціальних знань майбутніх фахівців, доповнити навчально-методичний комплекс з дисципліни «Теорія і методика тренувальної діяльності в обраному виді спорту (баскетбол)» для студентів 3 курсу (освітній ступінь – бакалавр). Має соціальний ефект.</p>

Розробник впровадження

О. Ю. Павленко

Представники Національного університету фізичного виховання і спорту України:
перший проректор, д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

М. В. Дутчак

завідувач кафедри спортивних ігор,
канд. наук фіз. виховання та спорту, доц.

С. С. Шутова

08 червня 2018 р.

Додаток И

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень у діяльність
Спортивної студентської спілки України

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт про те, що в результаті роботи, яка виконана згідно Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10 «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (номер держресстрації – 0116U001622), за період 2016–2017 рр., виконавець теми Павленко О. Ю. вніс такі рекомендації та пропозиції:

<i>Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика</i>	<i>Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання</i>	<i>Ефект від впровадження</i>
Ресурсне забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти. Форма впровадження – методичні рекомендації. Запропоновано системне застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти у забезпеченні діяльності спортивного клубу, підготовки баскетбольних команд.	Представлено технології участі закладів вищої освіти у формуванні ефективної організаційної структури управління діяльністю клубу та підготовкою команд; забезпеченні спеціалістами усіх напрямів роботи клубу: матеріально-технічному, медичному, науково-методичному, інформаційному, соціальному та фінансовому забезпеченні. Рекомендовано до використання у закладах вищої освіти для вдосконалення діяльності баскетбольних клубів, відділень, секцій.	Покращення забезпечення підготовки баскетбольних команд у сукупності з іншими заходами з реформування студентського спорту, здійснюваних державними та громадськими органами управління фізичною культурою та спортом, сприяло збільшенню кількості учасників Студентської баскетбольної ліги України: закладів вищої освіти на 74,5% (2015–2016 рр. – 149, 2016–2017 рр. – 260); студентів – на 123,7% (відповідно 1561 та 3492 спортсменів). Має соціальний ефект.

Розробники впровадження:

Представник Національного університету фізичного виховання і спорту України: проректор з науково-педагогічної роботи, д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

Представник Спортивної студентської спілки України: президент, д-р екон. наук.

30 червня 2017 р.

О. Ю. Павленко

О. В. Борисова

С. В. Імас

Додаток К**АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ**

результатів наукових досліджень у діяльність Федерації баскетболу України

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт про те, що в результаті роботи, яка виконана згідно Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10 «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (номер держреєстрації – 0116U001622), за період 2017–2018 рр., виконавці теми Монзуль К. Ю. та Навленко О. Ю. внесли такі рекомендації та пропозиції:

<i>Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика</i>	<i>Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання</i>	<i>Ефект від впровадження</i>
Стратегічні напрямки розвитку студентського баскетболу в Україні на найближчу та віддалену перспективу. Методичні матеріали, пункти Регламенту Студентської баскетбольної ліги України. Запропоновано поступове обмеження (за кількістю спортсменів у складі команд, за їх віком тощо) участі гравців професійних клубів у національних студентських змаганнях, а згодом у міжнародних турнірах.	На підставі вивчення сучасних знань, передового світового досвіду, особливостей розвитку спорту в країні, занятів спортивної практики сформовано принципово новий підхід, який сприяє підвищенню популярності баскетболу серед пересічних студентів завдяки збільшенню їх можливостей потрапити до складу команди закладу вищої освіти, національної збірної для участі у всеукраїнських та міжнародних змаганнях. Рекомендовано до використання для вдосконалення системи студентського баскетболу України.	Впровадження заходів з реалізації стратегічних напрямків, серед яких введення вікових обмежень до представників Суперліги у чемпіонаті країни серед студентських команд, сприяло збільшенню участі у цих змаганнях спортсменів, які грають виключно у Студентській баскетбольній лізі України. У фіналі чемпіонату серед чоловічих команд їх частка, порівняно з попереднім сезоном, збільшилась на 4,9%: 2016–2017 рр. – 38,6%, 2017–2018 рр. – 43,7%. Має соціальний ефект.

Розробники впровадження:

К. Ю. Монзуль

Представник Національного університету фізичного виховання і спорту України: проректор з науково-педагогічної роботи, д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

О. Ю. Навленко

О. В. Борисова

Представник Федерації баскетболу України: директор департаменту організації та проведення змагань

Л. О. Шабанова

11 червня 2018 р.

Додаток Л

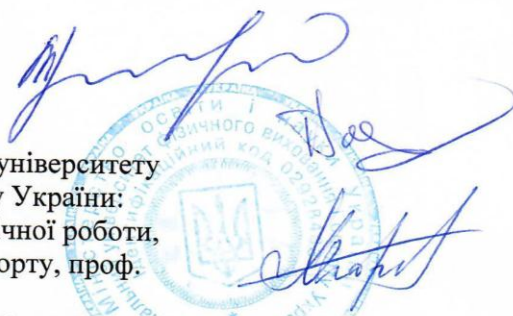
АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень у діяльність Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт про те, що в результаті роботи, яка виконана згідно Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. за темою 1.7 «Теоретико-методологічні та прикладні аспекти застосування інноваційних технологій у спортивному менеджменті» (№ державної реєстрації 0111U001719) та Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10 «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (номер держреєстрації – 0116U001622), за період 2015–2016 рр., виконавці тем Монзуль К. Ю. та Павленко О. Ю. внесли такі рекомендації та пропозиції:

<i>Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика</i>	<i>Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання</i>	<i>Ефект від впровадження</i>
Проведення єдиного чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд. Методичні матеріали, Регламент Студентської баскетбольної ліги України. Об'єднання усіх змагань серед закладів вищої освіти, уніфікація їх організації та проведення.	Оновлена система змагань стала більш прозорою, визначення найсильніших студентських команд України – більш об'єктивним, доповнюється введенням рейтингу активності команд–учасниць з популяризації баскетболу за результатами діяльності у своїх містах, роботи з уболівальниками, презентабельності команди, поведінки гравців і тренерів. Рекомендовано до використання для вдосконалення діяльності баскетбольних клубів, відділень, секцій закладів вищої освіти України.	Впровадження запропонованого регламенту проведення змагань сприяло підвищенню популярності баскетболу серед студентів, збільшенню кількості команд–учасниць від різних закладів вищої освіти. У Студентській баскетбольній лізі України 2015–2016 рр. брали участь 111 чоловічих та 38 жіночих команд з 18 областей країни.

Розробники впровадження:

К. Ю. Монзуль

О. Ю. Павленко

Представник Національного університету фізичного виховання і спорту України: проректор з науково-педагогічної роботи, д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

О. В. Борисова

Представник Всеукраїнської баскетбольної студентської асоціації: виконавчий директор ВБСА, д-р техн. наук, акад.

П. О. Киричок

24 листопада 2016 р.

Додаток М

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень у діяльність відділення баскетболу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт про те, що в результаті роботи, яка виконана згідно Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10 «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (номер держреєстрації – 0116U001622), за період 2017 р., виконавець теми Павленко О. Ю. вніс такі рекомендації та пропозиції:

<i>Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика</i>	<i>Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання</i>	<i>Ефект від впровадження</i>
<p>Організаційно-управлінські умови вдосконалення діяльності відділення баскетболу. Концепція розвитку баскетболу у НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського. Представлено аналіз виникнення проблеми, мету, шляхи та способи її розв'язання, строки та очікувані результати виконання, визначення ефективності, оцінку необхідних ресурсів.</p>	<p>Обґрунтовано створення на базі відділення баскетболу клубу поліфункціонального призначення з наданням спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг. Рекомендовано до використання для вдосконалення діяльності баскетбольних клубів, відділень, секцій закладів вищої освіти України.</p>	<p>Впроваджується комплексна модель баскетбольного клубу на основі диференціації та інтеграції різних напрямів спорту та масового спорту, як наряду фізичної культури. У 2017 р. чоловіча команда університету вдесяте виборола Кубок Студентської профспілкової асоціації м. Києва, перемогла у групі «Центр» Київського етапу Чемпіонату України серед студентських змагань; у кубковій першості НТУУ «КПІ» з баскетболу брали участь команди 19 факультетів, що на 46,2% більше, ніж у попередніх змаганнях (13 команд).</p>

Розробник впровадження:

О. Ю. Павленко

Представник Національного університету фізичного виховання і спорту України:
проректор з науково-педагогічної роботи,
д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

О. В. Борисова

Представники Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»:
проректор з науково-педагогічної роботи,
д-р техн. наук, проф.

П. О. Киричок

12 грудня 2017 р.